

UCZĘ (SIĘ) EDUKACJI GLOBALNEJ

– scenariusze lekcji i projektów edukacyjnych
z zakresu edukacji globalnej.

Prawa człowieka, godna praca, zrównoważony rozwój

Autor: Piotr Sienkiewicz

Rok wydania: 2015

Wydawca: Fundacja Civis Polonus

www.civispolonus.org.pl

Niniejsza publikacja została wydana w ramach projektu „Uczę (się) edukacji globalnej”

Projekt jest współfinansowany w ramach programu polskiej współpracy rozwojowej Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP.

Publikacja wyraża wyłącznie poglądy autorów i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP.

Szczególne podziękowania kierujemy do nauczycieli, którzy uczestniczyli w projekcie „Uczę (się) edukacji globalnej” i przyczynili się do rozwijania edukacji globalnej w swoich szkołach:

- Niepubliczna Szkoła Podstawowa „Nasza Szkoła w Koźuchowie” – Panie Małgorzata Bujalska i Edyta Rucińska
- Niepubliczna Szkoła Podstawowa im. Armii Krajowej w Niecieczy – Panie Monika Małko i Ewa Pacelt
- Niepubliczna Szkoła Podstawowa im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Orszymowie – Panie Katarzyna Woroniecka i Justyna Wrońska
- Niepubliczna Szkoła Podstawowa Edulab w Starych Babicach – Panie Karolina Kozak i Dorota Lisowska
- Publiczne Gimnazjum im. ks. Grzegorza Piramowicza w Maciejowicach – Pani Ewelina Pal
- Szkoła Podstawowa im. Stanisława Mikołajczyka w Nadbrzeżu - Panie Mirosława Guba i Magdalena Niewiarowska
- Szkoła Podstawowa nr 8 im. 1 Warszawskiej Dywizji Piechoty w Legionowie – Pani Wioletta Majewska
- Zespół Szkół nr 1 im. Szarych Szeregów w Łaskarzewie – Pani Agata Strzelczyk
- Zespół Szkół Ogólnokształcących im. Batalionów Chłopskich w Ursynowie – Panie Małgorzata Maj i Monika Matejanka
- Zespół Szkół w Głoskowie – Panie Katarzyna Serzysko i Joanna Stułka

Szanowni Państwo,

Niniejsza publikacja stanowi zestaw dwóch scenariuszy lekcji i dwóch scenariuszy projektów edukacyjnych przeznaczonych dla uczniów szkoły podstawowej i gimnazjum. Ich tematyka koncentruje się na szczególnie ważnych we współczesnych czasach zagadnieniach - prawach człowieka, związanej z nimi godnej pracy i zrównoważonym rozwoju.

Wszystkie scenariusze zawierają odwołanie do podstawy programowej oraz cele zajęć. Scenariusze projektów poprzedzone są informacjami organizacyjnymi i metodycznymi. Prosimy o zapoznanie się z nimi przed rozpoczęciem realizacji projektu. Scenariusze zawierają różnorodne formy i metody nauczania. Umożliwiają nauczycielowi dostosowanie przebiegu lekcji i projektów do indywidualnych potrzeb i możliwości uczniów. Wymaga to jednak od Państwa dokonania wyboru, które z zaproponowanych działań uwzględnicie podczas pracy z uczniami. Zgodnie z ideą edukacji globalnej, scenariusze zawierają działania zmierzające do wzmacniania zaufania, współpracy i poznawania lokalnych społeczności. Zachęcamy do skorzystania z propozycji włączania rodziców do realizacji projektów edukacyjnych, wspólnego z uczniami wykonywania prac domowych, czy też sprawdzania jaki jest stan ochrony praw człowieka i zrównoważonego rozwoju w małych ojczyznach.

Mamy nadzieję, że przygotowane przez nas materiały dostarczą nowych inspiracji oraz okażą się pomocne w prowadzeniu zajęć. Życzymy ciekawej i owocnej pracy.

Zapraszamy do odwiedzenia stron:

www.samorzaduczniowski.org

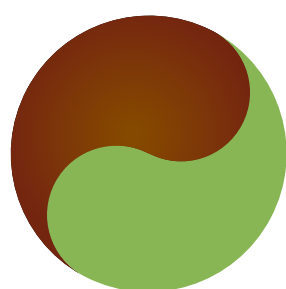
www.mlodziejmawplyw.org.pl

Z opinii merytorycznej Agnieszki Sas – metodyka historii i społeczeństwa
Warszawskiego Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń

Przygotowane projekty edukacyjne mają walor wychowawczy i są wartościową propozycją dla nauczycieli szukających pomysłów na popularyzację praw człowieka oraz zagadnień zrównoważonego rozwoju. Ułatwiają szkole działania zwalczające stereotypy, niechęć do emigrantów ekonomicznych i pozwalają uczniom zrozumieć powody emigracji za chlebem.

SPIS TREŚCI

1.	SZKOŁA PODSTAWOWA - SCENARIUSZ LEKCJI	6
	Lekcja 1	10
	Lekcja 2	13
	Załączniki	16
2.	GIMNAZJUM- SCENARIUSZ LEKCJI	29
		32
	Lekcja 1	36
	Lekcja 2	37
	Załączniki	49
3.	SZKOŁA PODSTAWOWA- SCENARIUSZ PROJEKTU EDUKACYJNEGO	56
		71
	Działania	
	Załączniki	88
4.	GIMNAZJUM - SCENARIUSZ PROJEKTU EDUKACYJNEGO	92
		106
	Działania	
	Załączniki	126
5.	Materiały dla nauczyciela	

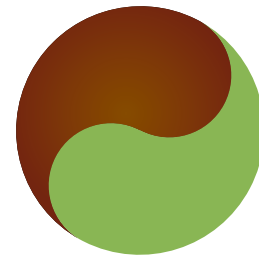

SZKOŁA PODSTAWOWA

Scenariusz lekcji

Temat: **CZEKOLADA - GORZKA PRAWDA O SŁODKIM PRZYSMAKU**

Czas: 90 minut (dwie jednostki lekcyjne)

CELE LEKCJI:

Po lekcji uczeń:

- zna pojęcia: globalne Południe i globalna Północ, globalizacja, fair trade (sprawiedliwy handel),
- potrafi wskazać na mapie kilka państw globalnego Południa,
- odróżnia warunki życia mieszkańców globalnego Południa od warunków życia globalnej Północy,
- rozumie, na czym polega trudność w niwelowaniu różnic między państwami globalnego Południa i globalnej Północy,
- wie, w jaki sposób może wpłynąć na poprawę warunków pracy mieszkańców globalnego Południa.

FORMY LEKCJI:

- indywidualna,
- grupowa,
- zespołowa.

METODY PRACY:

- pogadanka,
- quiz,
- praca z tekstem.
- praca z mapą,
- metoda 365,
- gra symulacyjna.

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

- w formie ponumerowanych załączników – karty pracy, teksty źródłowe, materiały ilustracyjne i informacyjne
- mapa polityczna świata

ODWOŁANIE DO PODSTAWY PROGRAMOWEJ:

HISTORIA I SPOŁECZEŃSTWO:

CELE KSZTAŁCENIA:

IV. Zainteresowanie problematyką społeczną.

Uczeń ma nawyk dociekania w kontekście społecznym – zadaje pytania „dlaczego jest tak, jak jest?” i „czy mogłoby być inaczej?” oraz próbuje odpowiedzieć na te pytania.

V. Współdziałanie w sprawach publicznych.

Uczeń współpracuje z innymi – planuje, dzieli się zadaniami i wywiązuje się z nich.

TREŚCI NAUCZANIA:

1 Refleksja nad sobą i otoczeniem społecznym. Uczeń:

- podaje przykłady różnorodnych potrzeb człowieka oraz sposoby ich zaspokajania;
- tłumaczy, odwołując się do przykładów, na czym polega postępowanie sprawiedliwe

2 „Mała Ojczyzna”. Uczeń:

- opisuje swoją „małą Ojczyznę”, uwzględniając tradycję historyczno-kulturową i problemy społeczno-gospodarcze;

3 Społeczeństwo. Uczeń:

- wyjaśnia znaczenie pracy w życiu człowieka i dostrzega jej społeczny podział;

4 Problemy ludzkości. Uczeń:

- wyjaśnia, co oznacza powiedzenie: „świat stał się mniejszy” i wskazuje przyczyny tego zjawiska;
- opisuje i ocenia na przykładach wpływ techniki na środowisko naturalne i życie człowieka;
- opowiada o przejawach nędzy na świecie oraz formułuje własną opinię o działaniach pomocowych podejmowanych przez państwa lub organizacje pozarządowe;

ZALECANE WARUNKI REALIZACJI:

Zadaniem szkoły jest kształtowanie u uczniów następujących postaw:

- 1 zaangażowania w działania obywatelskie: uczeń angażuje się w działania społeczne;
- 2 wrażliwości społecznej: uczeń dostrzega przejawy niesprawiedliwości i reaguje na nie;
- 3 odpowiedzialności: uczeń podejmuje odpowiedzialne działania w swojej społeczności, konstruktywnie zachowuje się w sytuacjach konfliktowych;

PRZYRODA:

CELE KSZTAŁCENIA:

IV. Poszanowanie przyrody.

Uczeń zachowuje się w środowisku zgodnie z obowiązującymi zasadami;

działa na rzecz ochrony przyrody i dorobku kulturowego społeczności.

TREŚCI NAUCZANIA:

Człowiek a środowisko. Uczeń:

- 1 prowadzi obserwacje i proste doświadczenia wykazujące zanieczyszczenie najbliższego otoczenia (powietrza, wody, gleby);
- 2 wyjaśnia wpływ codziennych zachowań w domu, w szkole, w miejscu zabawy na stan środowiska;
- 3 proponuje działania sprzyjające środowisku przyrodniczemu;
- 4 podaje przykłady miejsc w najbliższym otoczeniu, w których zaszły korzystne i niekorzystne zmiany pod wpływem działalności człowieka;
- 5 podaje przykłady pozytywnego i negatywnego wpływu środowiska na zdrowie człowieka

ZALECANE WARUNKI REALIZACJI:

Podczas prowadzenia zajęć proponuje się wykorzystywanie przedmiotów codziennego użytku oraz produktów stosowanych w gospodarstwie domowym.

WSKAZÓWKA

Przed rozpoczęciem lekcji zalecamy zapoznać się z materiałami dla nauczycieli, w szczególności informacjami dotyczącymi Kodeksu w sprawie obrazów i wiadomości dotyczących krajów Południa. Pomoże on w uniknięciu wzmocnienia negatywnych stereotypów dotyczących globalnego Południa. **Istnieje bowiem zagrożenie, że uczniowie nierzetelnie i błędnie ukazując sytuację mieszkańców globalnego Południa wzmocnią nieprawdziwe, a powszechne przekonania dotyczące ludzi tam żyjących.**

Scenariusz stanowi zbiór propozycji działań dydaktycznych. Możesz go dowolnie modyfikować dostosowując do możliwości uczniów, warunków pracy i innych zmiennych. Aby Ci to ułatwić, główna część scenariusza – faza realizacyjna została podzielona na poszczególne działania. Możesz je omijać, zmieniać ich kolejność.

LEKCJA PIERWSZA

WSTĘP

Przywitaj się z uczniami. Poproś, aby podnieśli rękę wszyscy, którzy lubią czekoladę. Następnie zapytaj jakie znają rodzaje czekolady. Wysłuchaj wszystkich propozycji. Jeśli temat wywoła w klasie spodziewane ożywienie, pochwal entuzjazm i wiedzę uczniów. Poinformuj uczniów, że ich ulubiony deser ma też swoje gorzkie oblicze i z nim właśnie jest związany temat dzisiejszej lekcji. Zapisz temat na tablicy i przedstaw cele lekcji. Rozdaj uczniom kartę oceny kryteriów sukcesu (**ZAŁĄCZNIK NR 1.**) Wyjaśnij, że sukcesem jest w tym wypadku zdobycie nowej wiedzy i umiejętności. Podkreśl korzyści – dzięki zdobytym informacjom będą nie tylko czekoladowymi smakoszami, ale i świadomymi konsumentami (wyjaśnij: jesteśmy konsumentami tego co sami kupimy, ale także tego, co inni kupią dla nas). Dodaj, że pod koniec dzisiejszej i następnej lekcji będą mieli okazję sami ocenić, które sukcesy już osiągnęli, a które kryteria wymagają dodatkowej pracy lub uzupełnienia informacji.

FAZA REALIZACYJNA

QUIZ: zainteresowanie tematem, wzbudzenie refleksji na temat podziału dóbr we współczesnym świecie. Wprowadzenie pojęć: globalna Północ, globalne Południe.

- 1 Rozdaj wszystkim uczniom kartki z quizem lub wyświetl pytania na rzutniku (**ZAŁĄCZNIK NR 2.**) Zachęć, by samodzielnie odpowiadali na pytania. Podkreśl, że test nie będzie oceniany, a uczniowie mają prawo nie znać odpowiedzi.
- 2 Rozdaj uczniom karty pracy (**ZAŁĄCZNIK NR 3.**) Poproś, by uważnie przeczytali tekst i wykonali polecenia. Wyjaśnij, że w tekście znajdują odpowiedzi na pytania znajdujące się w quizie.
- 3 Wspólnie sprawdźcie odpowiedzi. Przy okazji omawiania pytania nr 4, wskaż na mapie świata jak przebiega podział na globalną Północ i globalne Południe.
- 4 Zadaj uczniom dodatkowe pytania:

Dodatkowe pytanie:

- Czy dostrzegacie nierówności w produkcji i spożyciu kakao na świecie? Na czym one polegają? (zachęć, by odpowiadając na to pytanie uczniowie skorzystali z rysunków kostek czekolady, które zamalowywali na kartach pracy).
- Czy uważacie, że sytuacja, w której na sprzedaży czekolady bogate firmy zarabiają miliardy, a ludność uprawiająca kakaowce żyje na granicy ubóstwa jest sprawiedliwa? Czy taki handel można nazwać sprawiedliwym?
- Czy znacie inne surowce, które są powszechnie czerpane z krajów globalnego Południa: Afryki, Azji Południowej, Ameryki Południowej i wykorzystywane do produkcji dóbr kupowanych przez bogatsze społeczeństwa? Przykładowe odpowiedzi: kawa, herbata, olej palmowy, bawełna, złoto, diamenty, kauczuk, metale niezbędne do produkcji urządzeń elektronicznych.

POZNANIE wybranych państw globalnego Południa.

- 1 Podziel uczniów na grupy. W tym celu wręcz każdemu opis wybranego państwa (**ZAŁĄCZNIK NR 4**). Przygotuj tyle kopii poszczególnych opisów, aby stworzyć pięć równolicznych grup. Prezentacje państw zawierają krótkie informacje o ich historii, położeniu geograficznym i atrakcjach. Celem tego ćwiczenia jest przybliżenie uczniom głównych producentów kakao oraz przedstawienie ich w pozytywnym świetle, na przekór stereotypom panującym na temat państw globalnego Południa.
- 2 Zadaniem każdego ucznia jest przeczytanie informacji o państwie, a następnie wykonanie polecenia znajdującego się pod opisem. Odpowiedź – nazwa kraju, wskaże, do której grupy będzie przynależał.
- 3 Poproś uczniów, aby połączyli się w grupy według odgadniętych nazw państw.

GRA SYMULACYJNA. Dyskusja na temat warunków pracy i podziału zysku z pracy.

- 1 Każdej grupie wręcz po karcie do gry symulacyjnej (**ZAŁĄCZNIK NR 5**). Poproś, aby wykonali zawarte w niej polecenia. Zadaniem poszczególnych grup jest wcielenie się w role: farmerów, właścicieli firmy transportowej, przedstawicieli fabryki czekolady, marki czekoladowej i właścicieli sklepów. Wyjaśnij, że każda grupa ma charakter branżowy, a wcześniejszy podział na kraje miał charakter pomocniczy i nie wpływa na przebieg gry. Grupy wspólnie ustalają jaką kwotę z każdej tabliczki czekolady (wycenionej na 3 zł) powinni otrzymać. W tym celu powinni przygotować odpowiednie argumenty. Zachęć by posługiwali się nie tylko informacjami zawartymi w karcie pracy, ale i własną wiedzą.
- 2 Po wypracowaniu stanowiska, poproś o stworzenie nowych grup. Tym razem w skład każdego zespołu powinien wejść co najmniej jeden przedstawiciel każdej branży. W jednej grupie spotkają się zatem: farmer, właściciel firmy transportowej, przedstawiciel fabryki czekolady, marki czekoladowej i właściciel sklepu. Zadaniem grupy jest podzielenie (wynegocjowanie) kwoty, jaką każdy jej członek powinien otrzymać ze sprzedaży jednej tabliczki czekolady (wycenionej na 3 zł). Podpowiedz, że uczniom przydadzą się zarówno argumenty wypracowane w poprzednich grupach, jak i wiadomości, które uzyskali na temat handlu czekoladą w pierwszej części lekcji.
- 3 Po zakończeniu pracy, poproś każdą grupę o zaprezentowanie wyniku swoich negocjacji: kto, ile pieniędzy otrzyma i dlaczego.
- 4 Zaanimuj dyskusję zadając pytania:

- Czy to zadanie było łatwe? Jeśli nie, to na czym polegała jego trudność?
- Jak poradziliście sobie z rozwiązaniem tego problemu?
- Jakie były argumenty poszczególnych grup zawodowych?
- Który podział uważacie za najbardziej sprawiedliwy i dlaczego?
- Jak inaczej można podzielić pieniądze ze sprzedaży czekolady, aby zaspokoić potrzeby wszystkich zainteresowanych?

Podsumuj odpowiedzi uczniów używając pojęcia konfliktu interesów.

FAZA PODSUMOWUJĄCA

- 1 Poproś uczniów, aby wyjęli **KARTĘ SUKCESÓW** i ją wypełnili.
- 2 Przeczytaj poszczególne kryteria i zapytaj, czy zostały one osiągnięte podczas tej lekcji. Jeśli są chętni uczniowie, mogą określić w jakim stopniu i dlaczego.
- 3 Sformułuj pracę domową. Poinformuj, że uczniowie samodzielnie mogą wybrać z przedstawionych propozycji jedno zadanie, które chcą wykonać.

A Ile zjadam czekolady? Spróbuj oszacować jak dużo czekolady zjadasz w ciągu roku. W tym celu:

- Sprawdź ile waży zjadana przez ciebie tabliczka czekolady.
- Zastanów się, ile czekolad zjadasz w ciągu roku (możesz pomnożyć liczbę czekolad zjadanych w tygodniu przez liczbę tygodni w roku).
- Pomnóż otrzymane wyniki przez wagę tabliczki czekolady a następnie przedstaw wynik w kilogramach.

B Produkty Globalnego Południa w moim domu

Sprawdź, z jakich innych produktów, oprócz czekolady, wytworzonych w krajach globalnego Południa najczęściej korzystasz (znajdź ich co najmniej 5).

W formie tabeli napisz, co to za produkty i jak często są one wykorzystywane w twoim domu (np. raz w tygodniu, dwa razy w ciągu dnia, 10 razy w miesiącu).

LEKCJA DRUGA

WSTĘP

Przywitaj się z uczniami. Poproś, aby zajrzeli do kart sukcesu, które otrzymali na poprzednich zajęciach. Wspólnie ustalcie, które kryteria pozostały do zrealizowania.

Sprawdź ilu uczniów wybrało poszczególne prace domowe (np. przez podniesienie ręki). Poproś, aby uczniowie dobrali się w pary i opowiedzieli sobie nawzajem o wynikach swoich badań. Zachęć uczniów, by podzielili się z całą klasą informacjami o produktach pochodzących z globalnego Południa, które są powszechnie używane w ich domach.

FAZA REALIZACYJNA

REFLEKSJA na temat skutków niesprawiedliwego podziału zysków. Wprowadzenie pojęcia globalizacja

- 1 Poproś uczniów o wylosowanie wyciętych wcześniej nazw produktów pochodzących z globalnego Południa (**ZAŁĄCZNIK NR 6**). Uczniowie łączą się w 6 grup zgodnie z wylosowanymi towarami.
- 2 Rozpocznij pracę metodą 365.

Każdej grupie wręcz tabelkę znajdującą się **W ZAŁĄCZNIKU NR 7**. Zadaniem grup jest wpisanie trzech wypracowanych przez siebie odpowiedzi na pytanie :

Jakie mogą być skutki niesprawiedliwego podziału zysków i złych warunków pracy?

Zachęć uczniów, aby zastanowili się nad skutkami dla ludzi mieszkających w państwach globalnego Południa, ale także dla Europejczyków i dla Ziemi.

Na określone hasło (np. „globalizacja”) każda grupa przekazuje swoje rozwiązania następnej grupie, która dopisuje trzy inne rozwiązania (musi zapoznać się z rozwiązaniami poprzednich grup). Takie przekazywanie odbywa się 5 razy, co pozwoli na wypełnienie 18 pól formularza. Na koniec tej części, przedstawiciele grup prezentują wybrane przez siebie odpowiedzi (wybierają maksymalnie 6 spośród 18 według wybranego kryterium – np. najpoważniejsze, najmniej oczywiste, najbardziej długofalowe).

- 3 W ramach podsumowania spróbuj razem z uczniami stworzyć zbiór skutków niesprawiedliwego podziału zysków.
- 4 Wyjaśnij uczniom pojęcie globalizacja, np. korzystając z **DEFINICJI NA KOLEJNEJ STRONIE**.

DEFINICJA

Globalizacja to ogół procesów prowadzących do coraz większej współzależności i integracji państw, społeczeństw, gospodarek i kultur, czego efektem jest tworzenie się jednego świata, światowego społeczeństwa.

Źródło: M. Kempny, Globalizacja, w: Encyklopedia socjologii, Oficyna Naukowa, Warszawa 1998, s. 241.

5 Zachęć uczniów do refleksji zadając pytania:

- Czy wykonując zadania podczas poprzedniej i obecnej lekcji doświadczyliście współzależności, o których mowa w definicji globalizacji? Jeśli tak, to jakich?
- Czy te współzależności zawsze są sprawiedliwe? Dlaczego tak się dzieje?
- Czy mieszkańcy globalnej Północy (instytucje międzynarodowe, organizacje pozarządowe, zwykli obywatele) powinni angażować się w pomoc krajom globalnego Południa? Dlaczego?

Przedstawienie działań na rzecz sprawiedliwego handlu. WPROWADZENIE POJĘCIA FAIR TRADE.

- 1 Poproś uczniów, aby w grupach zastanowili się w jaki sposób można uczynić handel między państwami globalnego Południa i Północy bardziej sprawiedliwym. Każda grupa powinna wypracować co najmniej pięć propozycji.
- 2 Następnie zadaniem zespołów jest wybranie jednego pomysłu i zaprezentowanie go w formie dramy. Pozostali uczniowie starają się odgadnąć na czym polega przedstawione rozwiązanie.
- 3 W formie pogadanki omów działania realizowane na rzecz uczynienia handlu sprawiedliwym.
Wyjaśnij pojęcie **FAIR TRADE KORZYSTAJĄC Z MATERIAŁÓW DODATKOWYCH ZAŁĄCZONYCH NA KOŃCU SCENARIUSZA.**

FAZA PODSUMOWUJĄCA

- 1 Poproś uczniów, aby wyjęli **KARTĘ SUKCESÓW** i ją wypełnili. Przeczytaj poszczególne kryteria i zapytaj się, czy zostały one osiągnięte podczas tej lekcji. Jeśli są chętni uczniowie, mogą określić w jakim stopniu i dlaczego.
- 2 Sformułuj pracę domową:

Sprawiedliwe produkty

Znajdź produkt fair trade, którym mógłbyś zastąpić podobny produkt dotychczas przez siebie używany (np. czekoladę, ubrania, zabawki). Możesz poszukać w sklepach stacjonarnych lub internetowych. Sprawdź ile kosztuje, porównaj cenę i jakość (np. skład) z produktem niecertyfikowanym.

•• **ZAŁĄCZNIKI** ••

ZAŁĄCZNIK NR 1. - KRYTERIA SUKCESU

Moje SUKCESY, czyli nowa wiedza i umiejętności	Postaw znak “+” przy sukcesach, które już udało ci się osiągnąć, a znak “-” przy tych, na które dopiero przyjdzie kolej.	
	Lekcja nr 1	Lekcja nr 2
Umiem wyjaśnić pojęcia: globalne Południe i globalna Północ.		
Potrafę wymienić i wskazać na mapie przynajmniej po 3 państwa globalnego Południa i globalnej Północy.		
Umiem wyjaśnić pojęcie fair trade (sprawiedliwy handel).		
Umiem wyjaśnić pojęcie globalizacja.		
Potrafę opisać warunki pracy na plantacji kakaowca.		
Potrafę wymienić przynajmniej 3 problemy wynikające z niskich zarobków rolników w krajach globalnego Południa		
Potrafę wymienić co najmniej 3 działania, które są podejmowane na rzecz uczynienia handlu międzynarodowego bardziej sprawiedliwym.		
Potrafę wymienić przynajmniej 3 surowce, z których korzystam na co dzień, pochodzące z krajów globalnego Południa.		

ZAŁĄCZNIK NR 2. QUIZ

1 Który składnik jest najważniejszy w produkcji czekolady?

- A: kakao
- B: mleko
- C: cukier

2 Który składnik jest najważniejszy w produkcji czekolady?

- A: kory kakaowca
- B: nasion kakaowca
- C: liści kakaowca

3 Na którym kontynencie produkuje się najwięcej kakao?

- A: w Azji
- B: w Afryce
- C: w Ameryce Południowej
- D: w Europie

4 Kraje globalnego Południa to kraje:

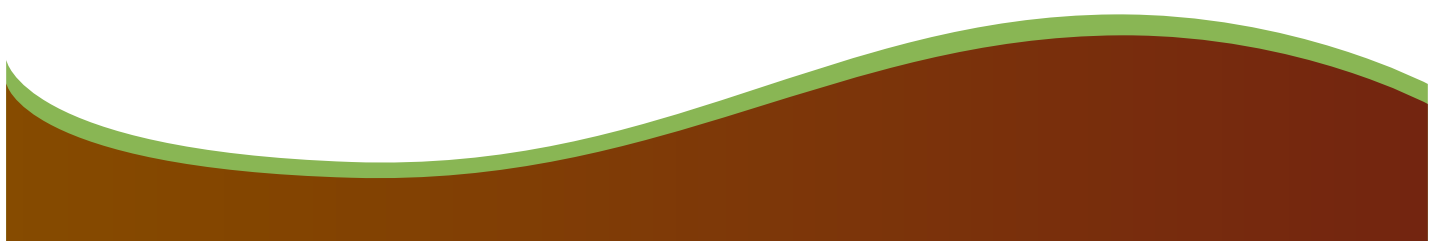
- A: leżące na półkuli południowej, tj. Australia i Nowa Zelandia
- B: leżące na półkuli południowej: w Afryce, Azji i Ameryce Południowej
- C: charakteryzujące się ciepłym klimatem, zamożnością i wysokim poziomem jakości życia mieszkańców

5 Na którym kontynencie spożywa się najwięcej kakao:

- A: w Azji
- B: w Afryce
- C: w Ameryce Południowej
- D: w Europie

6 Na którym kontynencie spożywa się najmniej kakao:

- A: w Azji
- B: w Afryce
- C: w Ameryce Południowej
- D: w Europie

7 Ile pieniędzy rocznie wydają Polacy na zakup wyrobów czekoladowych?

- A: 100 milionów złotych
- B: ponad 6 miliardów złotych
- C: 100 tysięcy złotych

WSKAZÓWKA:

Weź pod uwagę, że w Polsce mieszka około 38 milionów ludzi.

8 Jak myślisz, ile dzieci pracuje przy zbieraniu ziaren kakao na farmach w Zachodniej Afryce?

- A: 100 tysięcy
- B: 1 milion
- C: 2 miliony

9 Ile ziaren kakao marnuje się każdego roku ze względu na nieumiejętne dbanie o rośliny?

- A: około 40%
- B: około 10 %
- C: około 80%

10 Jaki jest skutek powiększania plantacji kakaowca?

- A: zmniejszanie powierzchni lasów deszczowych
- B: wzrost cen czekolady
- C: zmniejszenie produkcji czekolady

ZAŁĄCZNIK NR 3. KARTA PRACY

Najważniejszym składnikiem czekolady jest kakao. Najlepszej jakości i najzdrowsza jest czekolada gorzka, która zawiera go najwięcej. Kakao pozyskuje się z ziaren kakaowca, które znajdują się w podłużnych owocach, przypominających kształtem piłkę do rugby.

Narysuj piłkę do rugby:

Najwięcej kakao produkuje się w krajach afrykańskich ze względu na specyficzne wymagania kakaowca. Drzewko kakaowe potrzebuje dużej wilgotności, odpowiedniej wysokości nad poziomem morza i wysokich temperatur przez cały rok.

Dane dotyczące produkcji kakao na świecie:

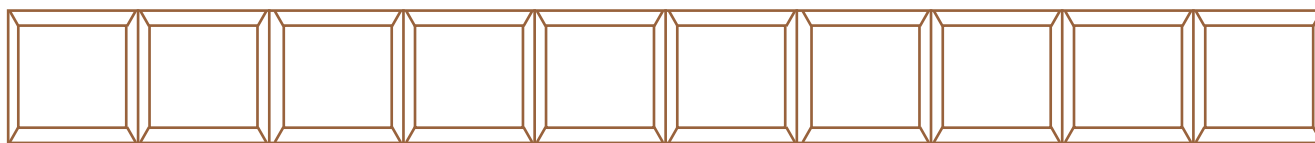
- Afryka (głównie Wybrzeże Kości Słoniowej, Ghana, Nigeria, Kamerun) – 68%
- Azja (głównie Indonezja, Malezja, Papua Nowa Gwinea) – 17%
- Ameryka Południowa (głównie Brazylia, Ekwador, Kolumbia) – 15%

Źródło: Raport, World Cocoa Market, 1 Kwietnia 2014;
<http://worldcocoafoundation.org/about-cocoa/cocoa-market-statistics/> (dostęp: 2015.09.01)

Czy 68% to mało czy dużo? Zamaluj prawie 7 kostek czekolady, żeby się o tym przekonać.

Producenci kakao należą do tzw. **globalnego Południa**.

Kraje globalnego Południa leżą na półkuli południowej i bywają potocznie nazywane krajami rozwijającymi się lub krajami „Trzeciego Świata” (wyjątek stanowią kraje wysoko uprzemysłowione tj. Australia czy Nowa Zelandia, które nie należą do tej grupy). W krajach Afryki, Azji i Ameryki Południowej mieszka większość ludności świata. Jednocześnie są to kraje biedne, które charakteryzuje niższy niż znany nam poziom życia. Obywatele tych państw często żyją w trudnych warunkach, mają utrudniony dostęp do szkoły czy lekarza, a za swoją pracę otrzymują bardzo niskie wynagrodzenie.

Tak też jest w przypadku uprawy kakaowców. Surowe ziarna kakaowca, zanim trafią na półki w sklepach w postaci czekolady, przechodzą długi proces. Mimo, że jest to bardzo dochodowy interes, najmniej zarabiają na nim rolnicy, którzy wykonują ciężką pracę fizyczną. Ziarna kakao są tanie, a ostateczny produkt – kakao i czekolada są drogie.

Największe zyski trafiają do wielkich firm działających w krajach **globalnej Północy**.

Kraje globalnej Północy to rozwinięte państwa leżące na półkuli północnej. Są to kraje zamożne, a ich mieszkańcy żyją na godnym poziomie - mają dostęp do opieki medycznej, szkoły oraz mogą bez ograniczeń korzystać z rozmaitych dóbr, takich jak np. czekolada.

Jak sądzisz do której grupy państw należy Polska?
Do globalnej Północy czy globalnego Południa?

Dane dotyczące spożycia kakao na świecie:

- Europa – 49 %
- Ameryka Północna – 24 % (W tym Stany Zjednoczone – 20 %)
- Azja – 15 %
- Ameryka Południowa – 9 %
- Afryka – 3 %

Źródło:

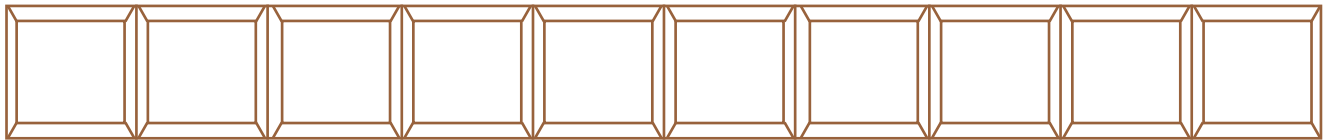
zaokrąglone dane za:

<http://thecnnfreedomproject.blogs.cnn.com/2012/01/17/who-consumes-the-most-chocolate/>

(dostęp: 2015.09.01)

Czy według Ciebie różnica między spożyciem kakao w Europie, a spożyciem kakao w Afryce jest duża? Sprawdź - najpierw zamaluj prawie 5 kostek czekolady, a następnie innym kolorem zamaluj kolejne niecałe pół kostki. Czy pamiętasz, na którym kontynencie produkuje się najwięcej kakao?

Najwięcej czekolady w przeliczeniu na 1 mieszkańca spożywa się w Europie: Szwajcarii, Niemczech, Irlandii, Wielkiej Brytanii, Norwegii i Szwecji.

Polacy również bardzo lubią czekoladę. Rocznie, na wyroby czekoladowe wydajemy w naszym kraju łącznie ponad 6 miliardów złotych!

Niestety, nie wszyscy mogą tak beztrudnie cieszyć się smakiem czekolady. Niskie dochody producentów kakao w krajach globalnego Południa prowadzą do poważnych problemów. Rolnicy są zmuszeni obniżyć pensje, nie mogą zapewnić robotnikom bezpiecznych warunków pracy, a w najgorszych przypadkach zatrudniają również dzieci. Szacuje się, że w samej Afryce Zachodniej pracuje ich około 2 miliony. Ponadto rolnikom brakuje pieniędzy na inwestycje i podejmują decyzje zagrażające środowisku: nieumiejętnie stosują sztuczne nawozy, co prowadzi do zanieczyszczania gleby i lokalnych ujęć wody pitnej. Nie dbają też we właściwy sposób o rośliny: każdego roku marnuje się nawet 40% ziaren kakao (czyli prawie połowa!). Kolejnym ważnym problemem jest przeznaczanie coraz więcej ziemi pod uprawę kakaowców, często kosztem lasów deszczowych.

Źródło:

- Ilona Szymańska, Kakao – surowiec zesłany przez bogów, <http://www.surowce-naturalne.pl/strona/kakao-%E2%80%93-surowiec-zeslany-przez-bogow> (dostęp: 2015.09.01)
- Polski rynek czekolady – obecny stan oraz prognozy na przyszłość, <http://inwestor.msp.gov.pl/si/polska-gospodarka/wiadomosci-gospodarcze/28495.Polski-rynek-czekolady-obecny-stan-oraz-prognozy-na-przyszlosc.html> (dostęp: 2015.09.01)
- Strona Europejskiej kampanii na rzecz sprawiedliwej czekolady, <http://pl.makechocolatefair.org/tematy/> (dostęp: 2015.09.01)

ZAŁĄCZNIK NR 4. - OPIS PAŃSTW GLOBALNEGO POŁUDNIA

Ghana

Nazwa kraju w języku Asante oznacza "Król - Wojownik". Obszar, na którym leży nazywano kiedyś Złotym Wybrzeżem ze względu na obfite złoża cennego surowca. Od XV wieku tymi terenami interesowali się Europejczycy: Portugalczycy, później Holendrzy i Brytyjczycy, którzy zaczęli wchodzić w głąb lądu i podbijać nowe ziemie. Co roku, by wypocząć na pięknych plażach nad Zatoką Gwinejską, kraj ten odwiedza ponad 400 tysięcy turystów. Jego obywatelem jest Kofi Anann – laureat pokojowej nagrody Nobla.

Aby dowiedzieć się którego państwa dotyczy opis, ułóż w odpowiedniej kolejności zaznaczone litery.
Uwaga: dwóch liter brakuje. Warto zatem skorzystać z mapy.

Indonezja

Państwo to leży na ponad 17 tysiącach wysp. Jest czwartym największym pod względem ludności państwem na świecie. Od XVI wieku tereny te były kolonizowane przez Portugalczyków, Hiszpanów, a później Brytyjczyków i Holendrów. W wielu rankingach jest uznawana za jedno z najpiękniejszych miejsc na Ziemi. Jej rajskie plaże i niesamowita przyroda ściągają miliony turystów. Jest jedną ze światowych potęg w badmintonie. Corocznie organizuje w tej dyscyplinie wielki turniej.

Aby dowiedzieć się którego państwa dotyczy opis, ułóż w odpowiedniej kolejności zaznaczone litery.
Uwaga: dwóch liter brakuje. Warto zatem skorzystać z mapy.

Wybrzeże Kości Słoniowej

Państwo wzięło swoją nazwę od części wybrzeża Zatoki Gwinejskiej (Ocean Atlantycki), skąd francuscy handlarze wywozili w XVII wieku kość słoniową. Tereny te były również pod wpływami Portugalczyków, Holendrów i Anglików.
Uwaga Europejczyków szczególnie skupiała się na bogatych złożach złota i diamentów. Państwo to jest bardzo ważnym dostawcą kakao i kawy. Istotna jest też jego przyroda. Żyje w nim wiele gatunków zwierząt i roślin, których nie spotka się nigdzie indziej (tylko w samych górach wyróżnia się ponad 2 tysiące gatunków roślin).

Aby dowiedzieć się którego państwa dotyczy opis, ułóż w odpowiedniej kolejności zaznaczone litery.
Uwaga: ostatni wyraz jest przymiotnikiem od nazwy zwierzęcia. Warto zatem skorzystać z mapy.

Ekwador

Nazwa **k**raju pochodzi od hiszpańskiego słowa oznaczającego równik. Pierwsze ślady osadnictwa na tych ziemiach pochodzą z około 8000 r. p.n.e. Od XV do XVIII wieku **ter**eny państwa były pod kontrolą Hiszpanów, którzy wykorzystywali ludność do ciężkiej pracy na plantacjach i w kopalniach. W jego **skł**ad wchodzi położone na Oceanie Spokojnym Wyspy Galapagos – wpisane na światową listę dziedzictwa UNESCO. Miasto Quito jest drugą najwyżej położoną stolicą na świecie (2850 metrów **w** n.p.m.).

Aby dowiedzieć się którego państwa dotyczy opis, ułóż w odpowiedniej kolejności zaznaczone litery.
Uwaga: dwóch liter brakuje. Warto zatem skorzystać z mapy.

Nigeria

Choć **nie** leży na wyjątkowo dużej powierzchni, jest najludniejszym państwem w Afryce i 7 pod tym względem krajem na świecie. Mieszka w niej ponad 250 różnych grup etnicznych, dzięki czemu wyróżnia się bogactwem kulturowym i różn**o**rodnością językową. Swoją nazwę wywodz**i** od nazwy przepływającej przez nią rzeki. Od XVII wieku Europejczycy silnie wpływali, a następnie kontrolowali te tereny. Handlowano niewolnikami, drewnem, a także olejem palmowym. Jest jednym z największych producentów kakao oraz trzecim największym producentem filmów fabularnych na świecie, zaraz po Indiach i USA. W wytwórniach filmowych w **L**agos zwanych Nollywoodem, powstaje do 500 filmów **r**ocznie.

Aby dowiedzieć się którego państwa dotyczy opis, ułóż w odpowiedniej kolejności zaznaczone litery.
Uwaga: dwóch liter brakuje. Warto zatem skorzystać z mapy.

ZAŁĄCZNIK NR 5. - GRA SYMULACYJNA

FARMERZY (ROLNICY)

Jesteście rolnikami pracującymi na plantacji kakao w Ghanie. W ciągu roku zajmujecie się pielęgnacją drzew: dostarczacie nawozów, wyrzycacie chwasty, podcinacie rośliny. Staracie się rozszerzać produkcję. Musicie w tym celu przygotować pole: oczyścić je, zasadzić drzewa, dbać o to, by miały odpowiednie warunki do wzrostu. Pierwsze owoce otrzymacie dopiero po ponad 3 latach.

Kiedy zakwitną owoce, zbieracie je. Musicie się spieszyć, zanim plony zmarnieją. Ścinacie je maczetą. To ciężka praca. Drzewa kakaowca są wysokie nawet na ponad 20 metrów. W ciągu dnia każdy z was otwiera nawet 1500 owoców kakaowca. Pracujecie wiele godzin w trudnych warunkach: temperatura rzadko spada tu poniżej 25 °C w cieniu.

Tabliczka czekolady kosztuje 3 zł. Ustalcie, jaka część tej kwoty powinna zostać przekazana na wasze wynagrodzenie.

Wypiszcie argumenty, które będą uzasadniać wasze stanowisko.

FIRMA TRANSPORTOWA

Wasza firma zajmuje się transportem ziaren kakaowca z portu w Ghanie do miejsca, w którym znajduje się fabryka czekolady (Szwajcaria). W tym celu powinniście dysponować odpowiednimi statkami i samochodami. Płacicie za ropę, ubezpieczenie i remonty pojazdów, a także wypłacacie wynagrodzenie pracownikom. Do tego dochodzą opłaty za obsługę statków w porcie i magazyny. Musicie liczyć się z opóźnieniami wynikającymi ze zmian pogody (sztormy), awarii i innych okoliczności.

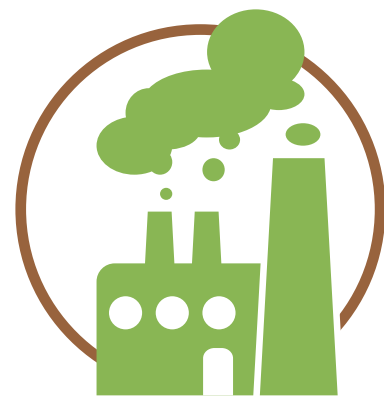
Tabliczka czekolady kosztuje 3 zł. Ustalcie, jaka część z tej kwoty powinna zostać przekazana na wasze wynagrodzenie.

Wypiszcie argumenty, które będą uzasadniać wasze stanowisko.

FABRYKA CZEKOLADY

Jesteście właścicielami fabryki czekolady w Szwajcarii. Przyjmujecie ziarna kakaowca oraz inne surowce (mleko, cukier, orzechy). Z nich produkujecie czekoladę. Najpierw prażycie ziarna w wysokich temperaturach (140 °C), potem je mielicie, tłoczycie, walcujecie i pakujecie. Gotowe produkty przekazujecie właścicielowi marki, który dostarczy je do sklepów. Do wytworzenia czekolady potrzebujecie nowoczesnych maszyn, dobrze wykwalifikowanych pracowników, dużych hal produkcyjnych. Inwestujecie również w nowe urządzenia i badania, dzięki którym będziecie mogli produkować nowe, lepsze czekolady. To wszystko kosztuje.

Tabliczka czekolady kosztuje 3 zł. Ustalcie, jaka część tej kwoty powinna zostać przekazana na wasze wynagrodzenie.

Wypiszcie argumenty, które będą uzasadniać wasze stanowisko.

WŁAŚCICIEL MARKI

Jesteście właścicielem marki czekolady (to jej znaczek widniej na opakowaniu czekolady). Waszym zadaniem jest odebranie czekolady od producentów (z fabryki) i przechowanie jej w swoich magazynach. Musicie postarać się, aby wasz produkt był atrakcyjny i ludzie chcieli go kupować. Powinniście zapewnić odpowiednią reklamę, wypromować czekoladę. Zależy wam także, aby w sklepach czekolada była umieszczona w najlepszym możliwym miejscu (np. przy kasach, na półkach na wysokości oczu klienta). Za to też musicie zapłacić.

Tabliczka czekolady kosztuje 3 zł. Ustalcie, jaka część tej kwoty powinna zostać przekazana na wasze wynagrodzenie.

Wypiszcie argumenty, które będą uzasadniać wasze stanowisko.

WŁAŚCICIEL SKLEPU

Jesteście właścicielami dużych sklepów. Sprzedajecie różne produkty: owoce, warzywa, proszki do prania, napoje i inne, w tym również czekoladę. Musicie zapewnić wynagrodzenie pracownikom, zapłacić rachunki za sklep (prąd, czynsz, ochrona), zadbać o promocję sklepu. Jeśli nie sprzedacie czekolady, jak każdy produkt może się przeterminować i trzeba ją będzie wyrzucić. Ponadto zajmuje miejsce w sklepie, co wiąże się z dodatkowymi kosztami.

Tabliczka czekolady kosztuje 3 zł. Ustalcie, jaka część z tej kwoty powinna zostać przekazana na wasze wynagrodzenie.

Wypiszcie argumenty, które będą uzasadniać wasze stanowisko.

ZAŁĄCZNIK NR 6. - PRODUKTY POCHODZĄCE Z KRAJÓW GLOBALNEGO POŁUDNIA

KOSZULKA	CZEKOLADA	BUTY	ZABAWKI	SPRZĘT ELEKTRONICZNY	OWOCE
KOSZULKA	CZEKOLADA	BUTY	ZABAWKI	SPRZĘT ELEKTRONICZNY	OWOCE
KOSZULKA	CZEKOLADA	BUTY	ZABAWKI	SPRZĘT ELEKTRONICZNY	OWOCE
KOSZULKA	CZEKOLADA	BUTY	ZABAWKI	SPRZĘT ELEKTRONICZNY	OWOCE

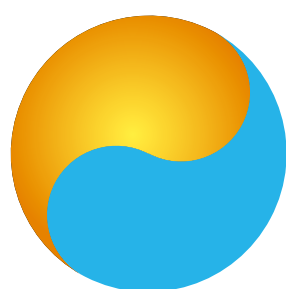
KOSZULKA	CZEKOLADA	BUTY	ZABAWKI	SPRZĘT ELEKTRONICZNY	OWOCE
KOSZULKA	CZEKOLADA	BUTY	ZABAWKI	SPRZĘT ELEKTRONICZNY	OWOCE
KOSZULKA	CZEKOLADA	BUTY	ZABAWKI	SPRZĘT ELEKTRONICZNY	OWOCE
KOSZULKA	CZEKOLADA	BUTY	ZABAWKI	SPRZĘT ELEKTRONICZNY	OWOCE

KOSZULKA	CZEKOLADA	BUTY	ZABAWKI	SPRZĘT ELEKTRONICZNY	OWOCE
KOSZULKA	CZEKOLADA	BUTY	ZABAWKI	SPRZĘT ELEKTRONICZNY	OWOCE
KOSZULKA	CZEKOLADA	BUTY	ZABAWKI	SPRZĘT ELEKTRONICZNY	OWOCE
KOSZULKA	CZEKOLADA	BUTY	ZABAWKI	SPRZĘT ELEKTRONICZNY	OWOCE

ZAŁĄCZNIK NR 7. - TABELKA DO METODY 365

Pamiętajcie, by wpisywać pomysły, które jeszcze nie znalazły się w tabeli.

JAKIE MOGĄ BYĆ SKUTKI NIESPRAWIEDLIWEGO PODZIAŁU ZYSKÓW I ZŁYCH WARUNKÓW PRACY?		
dla ludności krajów globalnego Południa	dla Europejczyków	dla Ziemi
1	2	3
4	5	6
7	8	9
10	11	12
13	14	15
16	17	18

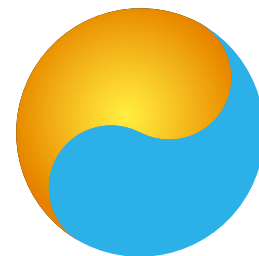

GIMNAZJUM

Scenariusz lekcji

Temat: **CZEKOLADA - GORZKA PRAWDA O SŁODKIM PRZYSMAKU**

Czas: 90 minut (dwie jednostki lekcyjne)

CELE LEKCJI:

Po lekcji uczeń:

- zna pojęcia: globalne Południe i globalna Północ, Trzeci Świat, globalizacja, fair trade (sprawiedliwy handel), konflikt interesów, zrównoważony rozwój
- potrafi wymienić i opisać podstawowe różnice w warunkach życia i pracy między mieszkańcami globalnego Południa a globalnej Północy,
- potrafi wskazać na mapie politycznej wybrane państwa globalnego Południa,
- umie opisać dysproporcje w podziale zysków między globalnym Południem a globalną Północą,
- wie, w jaki sposób może wpłynąć na poprawę warunków pracy mieszkańców globalnego Południa.

FORMY LEKCJI:

- indywidualna,
- grupowa,
- zespołowa.

METODY PRACY:

- pogadanka
- gra symulacyjna
- praca z mapą
- praca z tekstem

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

- wydrukowane załączniki
- mapa świata (wskazująca granice państw i główne miasta).

WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE

CELE KSZTAŁCENIA:

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.

Uczeń znajduje i wykorzystuje informacje na temat życia publicznego; wyraża własne zdanie w wybranych sprawach publicznych i uzasadnia je; jest otwarty na odmienne poglądy.

II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.

Uczeń rozpoznaje problemy najbliższego otoczenia i szuka ich rozwiązań.

III. Współdziałanie w sprawach publicznych.

Uczeń współpracuje z innymi – planuje, dzieli się zadaniami i wywiązuje się z nich.

TREŚCI NAUCZANIA:

23. Problemy współczesnego świata. Uczeń:

- 1) porównuje sytuację w państwach globalnego Południa i globalnej Północy i wyjaśnia na przykładach, na czym polega ich współzależność;
- 2) uzasadnia potrzebę pomocy humanitarnej i angażuje się (w miarę swoich możliwości) w działania instytucji (także pozarządowych), które ją prowadzą;
- 3) wyjaśnia, odwołując się do przykładów, na czym polega globalizacja w sferze kultury, gospodarki i polityki; ocenia jej skutki;
- 4) rozważa, jak jego zachowania mogą wpływać na życie innych ludzi na świecie (np. oszczędzanie wody i energii, przemyślane zakupy);

WSKAZÓWKA

Przed rozpoczęciem lekcji zalecamy zapoznać się z materiałami dla nauczycieli, w szczególności informacjami dotyczącymi Kodeksu w sprawie obrazów i wiadomości dotyczących krajów Południa. Pomoże on w uniknięciu wzmocnienia negatywnych stereotypów dotyczących globalnego Południa. **Istnieje bowiem zagrożenie, że uczniowie nierzetelnie i błędnie ukazując sytuację mieszkańców globalnego Południa wzmocnią nieprawdziwe, a powszechne przekonania dotyczące ludzi tam żyjących.**

Scenariusz stanowi zbiór propozycji działań dydaktycznych. Możesz go dowolnie modyfikować dostosowując do możliwości uczniów, warunków pracy i innych zmiennych. Aby Ci to ułatwić, główna część scenariusza – faza realizacyjna została podzielona na poszczególne działania. Możesz je omijać, zmieniać ich kolejność.

LEKCJA PIERWSZA

WSTĘP

Przywitaj się z uczniami. Przedstaw temat i cele lekcji. Rozdaj uczniom kartę oceny kryteriów sukcesu (**ZAŁĄCZNIK NR 1**). Wyjaśnij, że sukcesem jest w tym wypadku zdobycie nowej wiedzy i umiejętności. Dodaj, że pod koniec dzisiejszej i następnej lekcji będą mieli okazję ocenić, które sukcesy już osiągnęli, a które kryteria wymagają dodatkowej pracy lub uzupełnienia informacji.

FAZA REALIZACYJNA

ZAINTERESOWANIE TEMATEM, wzbudzenie refleksji na temat podziału dóbr we współczesnym świecie.

- 1 Każdemu uczniowi wręcz jedną kartę z **ZAŁĄCZNIKA NR 2**. Zadaniem uczniów jest połączenie się w grupy, tak aby stworzyć zespoły skupione wokół danego produktu. W każdej grupie powinien znaleźć się: producent produktu (lub producent surowca), właściciel marki, przedstawiciel firmy transportowej oraz właściciel sklepu. W tym celu uczniowie korzystają z informacji zawartych na kartach oraz z mapy świata. Uczniowie mogą zadawać sobie dowolne pytania, nie wolno im jednak wypowiedzieć nazwy państwa ani pokazać swojej karty.
- 2 Sprawdź, czy uczniowie poprawnie dobrali się w grupy. Poinformuj, że w tych zespołach wykonają trzy zadania. Po zakończeniu każdego z ćwiczeń, przedstawiciele grup będą prezentować wyniki swojej pracy.
- 3 Poproś, aby każda grupa porównała informacje na temat państw producenta i właściciela marki. Zadaniem uczniów jest opisanie różnic między tymi krajami i zastanowienie się co jest ich przyczyną. Mogą w tym celu wykorzystać tabelkę znajdującą się w **ZAŁĄCZNIKU NR 3**.

Uwaga: jeżeli uznasz, że podany wskaźnik PKB jest dla uczniów niezrozumiały, możesz go wyjaśnić korzystając z poniższej definicji:

! DEFINICJA

PKB PER CAPITA (od Produkt Krajowy Brutto i łac. – per capita na głowę) – jeden z najczęściej stosowanych na świecie mierników wzrostu gospodarczego państwa. Oblicza się go, dzieląc wartość PKB tego państwa przez liczbę jego mieszkańców.

Źródło: www.wikipedia.pl (dostęp: 2015.09.01)

Zwróć uczniom uwagę, że karty będą również potrzebne na następnej lekcji – poproś aby ich nie wyrzucali.

- 4 Prezentacja wyników pracy: poproś, aby uczniowie samodzielnie podsumowali swoje spostrzeżenia lub zaangażuj dyskusję zadając pytania:

- Jakie różnice dostrzegacie w dostępie do prądu i Internetu w wybranych państwach? Z czego one wynikają?
- Czy mieszkańcy porównywanych państw mają takie same szanse na odniesienie sukcesu? Dlaczego tak uważacie? Które czynniki na to wskazują?

- 5 Zwróć uwagę, że podane na kartach dane dotyczące państw odnoszą się do różnych obszarów: ekonomii (PKB per capita), ludzi (długość życia), środowiska (emisja CO₂). Wyjaśnij, że są to wybrane wskaźniki, którymi mierzy się poziom zrównoważonego rozwoju.

Możesz przytoczyć poniższą definicję:

DEFINICJA

Definicja wg dokumentów Organizacji Narodów Zjednoczonych (Raport "Nasza wspólna przyszłość" (1987 r.), opracowany przez Światową Komisję Środowiska i Rozwoju Organizacji Narodów Zjednoczonych): „Zrównoważony rozwój Ziemi to rozwój, który zaspokaja podstawowe potrzeby wszystkich ludzi oraz zachowuje, chroni i przywraca zdrowie i integralność ekosystemów Ziemi, bez zagrożenia możliwości zaspokojenia potrzeb przyszłych pokoleń i bez przekraczania długookresowych granic pojemności ekosystemów Ziemi”.

OMÓWIENIE warunków pracy w państwach globalnego Południa.

- 6 Rozdaj uczniom fragmenty artykułów poświęconych warunkom pracy w państwach globalnego Południa, np. znajdujące się w bazie wiedzy na stronie [ekonsument.pl: http://ekonsument.pl/baza_wiedzy.html](http://ekonsument.pl/baza_wiedzy.html). Dołącz do nich zestaw pytań – **ZAŁĄCZNIK NR 4**.

Polecane artykuły:

- Maria Huma, Kto szyje nasze ubrania, http://ekonsument.pl/a598_kto_szyje_nasze_ubrania.html
- Justyna Szambelan, Krwawe minerały, http://www.ekonsument.pl/a66700_krwawe_minerały.html
- Justyna Szambelan, Made in China, http://ekonsument.pl/a452_made_in_china.html
- Justyna Szambelan, Wyzysk w fabrykach, http://www.ekonsument.pl/a66701_wyzysk_w_fabrykach.html
- Anna Paluszek, Wyzysk ludzi, http://www.ekonsument.pl/a66923_wyzysk_ludzi.html

Linki dostępne: 2015.09.01

- 7 Uczniowie prezentują wyniki swojej pracy. Zwróć uwagę, aby podali konkretne przykłady świadczące o niegodnych i niebezpiecznych warunkach pracy i życia.

GRA SYMULACYJNA. *Dyskusja na temat warunków pracy i podziału zysku z pracy.*

- 1 Poproś uczniów, aby dokładnie przeczytali karty, które otrzymali podczas poprzedniego zadania (**ZAŁĄCZNIK NR 2**) i wcielając się w role: producentów, właścicieli marki, przedstawicieli firmy transportowej i właścicieli sklepów, ustalili jaki procent kwoty ze sprzedaży każdego produktu powinien do nich trafić.

- 2 Po zakończeniu pracy, poproś każdą grupę o zaprezentowanie wyników negocjacji: kto, ile pieniędzy otrzyma i dlaczego.

- 3 Zanimuj dyskusję zadając pytania:

- Czy to zadanie było łatwe? Jeśli nie, to na czym polegała jego trudność?
- Jak poradziliście sobie z rozwiązaniem tego problemu?
- Jakie były argumenty poszczególnych grup zawodowych?

Podsumuj odpowiedzi uczniów używając pojęcia konfliktu interesów.

- 4 Przedstaw faktyczne dane dotyczące podziału zysku (**ZAŁĄCZNIK NR 5**). Zapytaj uczniów, czy uważają je za sprawiedliwe i dlaczego.

WPROWADZENIE POJĘĆ: *globalizacja, globalne Południe, globalna Północ.*

- 1 Poproś uczniów, aby postarali się określić, w której części świata leżą państwa, znajdujące się w gorszej sytuacji gospodarczej, gdzie prawa pracownicze i prawa człowieka nie są przestrzegane. W razie potrzeby podpowiedz, żeby poszukali na mapie państw z kart producentów (**ZAŁĄCZNIK NR 2**). Uczniowie powinni dojść do wniosku, że są to państwa leżące na półkuli południowej.
- 2 Następnie zapytaj, co ich zdaniem oznacza pojęcie globalizacja. Na podstawie wypowiedzi uczniów sformułuj definicję. Możesz też skorzystać z poniższego wyjaśnienia:

! **DEFINICJA**

GLOBALIZACJA – proces polegający na zwiększaniu się integracji państw, przepływu między nimi pieniędzy, towarów, ludzi, a także kultury. Powoduje zacieraniu wielu różnic między nimi.

- 3 Podsumuj:** ze względu na zjawisko globalizacji, państwa, o których rozmawialiście, położone na półkuli południowej i borykające się z problemami rozwojowymi nazywa się globalnym Południem.
- 4** Zapytaj uczniów, czy znają inne określenia, które czasem wykorzystuje się do opisu krajów leżących w tej części świata. W razie potrzeby wyjaśnij, że chodzi o pojęcia: **Trzeci Świat** oraz **kraje rozwijające się**.

Następnie poproś uczniów, żeby spróbowali odpowiedzieć na pytanie, dlaczego odchodzi się od tych terminów na rzecz pojęcia globalne Południe. W ramach podsumowania możesz przytoczyć poniższą definicję:

! DEFINICJA

KRAJE GLOBALNEGO POŁUDNIA to kraje potocznie nazywane krajami rozwijającymi się, leżące na półkuli południowej, z paroma wyjątkami krajów wysoko uprzemysłowionych (np. Australii czy Nowej Zelandii). W krajach Afryki, Azji i Ameryki Południowej mieszka większość ludności świata (wedle różnych danych od $\frac{2}{3}$ do $\frac{3}{4}$ wszystkich mieszkańców świata). Wolimy używać nazwy „globalne Południe”, ponieważ nie jest ona wartościująca tak jak np. pejoratywne i nieaktualne określenie „Trzeci Świat” ani myląca jak nazwa „kraje rozwijające się” – często problem polega na tym, że kraje te się wcale nie rozwijają.

Polska Akcja Humanitarna,

http://www.pah.org.pl/nasze-dzialania/218/177/co_to_znaczy_kraj_globalnego_poludnia (dostęp: 2015.08.14)

- 5** Poproś uczniów, aby korzystając z przedstawionej definicji globalnego Południa, postarali się stworzyć podobną definicję pojęcia globalnej Północy.

FAZA PODSUMOWUJĄCA

- 1** Poproś uczniów, aby wyjęli kartę sukcesów i ją wypełnili.
- 2** Przeczytaj poszczególne kryteria i zapytaj, czy zostały one osiągnięte podczas tej lekcji.

Jeśli są chętni uczniowie, mogą określić w jakim stopniu i dlaczego.

- 3** Sformułuj pracę domową:

Co mogę zrobić, żeby było lepiej?

Wybierz jeden produkt wytwarzany w krajach globalnego Południa lub z surowca pochodzącego z globalnego Południa. Podziel się z członkami rodziny swoją wiedzą na temat warunków pracy pracowników globalnego Południa i skutków jakie się z tym wiążą (również dla środowiska). Wspólnie zastanówcie się, w jaki sposób możecie przyczynić się do poprawienia tej sytuacji.

- + DLA CHĘTNYCH:** Spróbujcie przez tydzień wcielić w życie swoje pomysły.

W ramach podsumowania pracy domowej uzupełnij tabelkę – **ZAŁĄCZNIK NR 6**.

LEKCJA DRUGA

WSTĘP

Przywitaj się z uczniami. Poproś, aby zajrzeli do kart sukcesu, które otrzymali na poprzednich zajęciach. Możesz poprosić chętnych uczniów, aby odpowiedzieli na pytania związane z poszczególnymi kryteriami lub przeznacz 3-4 minuty ciszy, na to, aby każdy uczeń samodzielnie zastanowił się, które kryteria pozostały do zrealizowania.

Poproś, aby uczniowie dobrali się w pary i opowiedzieli sobie nawzajem o wynikach wykonanej pracy domowej.

FAZA REALIZACYJNA

GRA SYMULACYJNA. *Prawa człowieka i prawa dziecka w krajach globalnego Południa.*

- 1 Poproś uczniów, aby na podstawie kart, które otrzymali na poprzedniej lekcji (**ZAŁĄCZNIK NR 2**) utworzyli grupy branżowe: producentów, właścicieli marek, firm transportowych i właścicieli sklepów. W ten sposób w każdym zespole znajdują się reprezentanci grup „produktowych”.
- 2 Każdemu zespołowi wręcz kartę pracy (**ZAŁĄCZNIK NR 7**). Wypisane są na niej wybrane prawa człowieka i dziecka. Poproś, aby uczniowie wybrali pięć praw, które ich zdaniem są najbardziej zagrożone w państwach globalnego Południa.
- 3 Poproś uczniów, aby do każdego z wybranych praw dopisali przykłady, w jaki sposób nie są przestrzegane i jakie to może mieć konsekwencje.
- 4 Sformułuj zadanie:

Wyobraźcie sobie, że jesteście na wielkiej, międzynarodowej konferencji. Reprezentujecie, zgodnie z waszymi grupami: państwa globalnego Południa i Północy, koncerny, firmy transportowe i sieci sklepów. Każda z waszych grup ma przygotować wystąpienie, w której zaprezentuje co może zrobić aby poprawić sytuację państw globalnego Południa.

- 5 Prezentacja uczniów. Przedstawiciele grup przedstawiają swoje propozycje.
- 6 Podsumuj wypowiedzi uczniów zwracając uwagę na to jakie działania podejmuje społeczność międzynarodowa aby poprawić sytuację państw globalnego Południa. Skorzystaj z Informacji dla nauczyciela.

FAZA PODSUMOWUJĄCA

Poproś uczniów, aby wyjęli kartę sukcesów. Następnie powiedz, aby ją uzupełnili.

Przeczytaj poszczególne kryteria i zapytaj, czy zostały one osiągnięte. Jeśli nie, spróbujcie wyjaśnić dlaczego i ustalcie w jaki sposób nadrobicie zaległości.

•• **ZAŁĄCZNIKI** ••

ZAŁĄCZNIK NR 1. - KRYTERIA SUKCESU

Moje SUKCESY, czyli nowa wiedza i umiejętności	Postaw znak “ + ” przy sukcesach, które już udało ci się osiągnąć, a znak “ - ” przy tych, na które dopiero przyjdzie kolej.	
	Lekcja nr 1	Lekcja nr 2
Umiem wyjaśnić pojęcia: globalne Południe i Północ.		
Umiem wyjaśnić pojęcie globalizacja;		
Umiem wyjaśnić pojęcie fair trade (sprawiedliwy handel);		
Umiem wyjaśnić pojęcie globalizacja.		
Umiem wyjaśnić pojęcie zrównoważony rozwój;		
Umiem powiedzieć na czym polegają różnice w podziale zysków między krajami globalnego Południa i globalnej Północy;		
Umiem wskazać na mapie przynajmniej po 5 państw globalnego Południa i Północy;		
Potrafię opisać warunki pracy w państwach globalnego Południa;		
Wiem, co zrobić aby przyczynić się do poprawy warunków pracy w krajach globalnego Południa;		
Podjąłem działanie zmierzające do zmniejszenia wybranego problemu globalnego Południa.		

ZAŁĄCZNIK NR 2. - KARTA PAŃSTW I FIRM

Grupa I - CZEKOLADA

Producent surowca

Jesteś rolnikiem z Ghany. Pracujesz na polu kakaowców, zwykle ponad 12 godzin dziennie. Temperatura powietrza wynosi około 30°C.

Do twoich obowiązków należy nawożenie pól, pielęgnacja roślin, zbieranie plonów, a także przenoszenie ciężkich worków z ziarnami kakao.

Dodatkowe informacje o twoim kraju:

Ghana – główny producent ziaren kakao na świecie.

Stolica: Akra

Liczba ludności: 26,442 mln
PKB na mieszkańca: 1 474 USD

Dostęp do elektryczności (% populacji): 64 %

Przewidywana długość życia: 61 lat

Użytkownicy Internetu (na 100 osób): 19

Emisja CO2: 0,4 ton metrycznych na osobę

Dominująca religia: chrześcijaństwo

Podane dane za lata 2011 - 2014 pochodzą z baz Banku Światowego: <http://www.worldbank.org/>

Właściciel marki

Jesteś właścicielem znanej szwajcarskiej firmy produkującej wyroby czekoladowe. Koszty jakie ponosisz to m.in.: prowadzenie prac nad nowymi przepisami czekolad, zapewnienie reklamy produktów, utrzymanie fabryk czekolady i magazynów, a także przedstawicielstw na całym świecie (w tym wynagradzanie pracowników).

Dodatkowe informacje o twoim kraju:

Szwajcaria - pochodzi stąd jedna z największych firm na świecie produkujących wyroby czekoladowe. Przeciętny Szwajcar zjada około 10 kg czekolady rocznie.

Stolica: Berno

Liczba ludności: 8,190 mln

PKB na mieszkańca: 84 733 USD

Dostęp do elektryczności (% populacji): 100 %

Przewidywana długość życia: 83 lata

Użytkownicy Internetu (na 100 osób): 86

Emisja CO2: 4,6 ton metrycznych na osobę

Dominująca religia: chrześcijaństwo

Podane dane za lata 2011 - 2014 pochodzą z baz Banku Światowego: <http://www.worldbank.org/>

Firma transportowa

Jesteś przedstawicielem dużej firmy transportowej.

Dysponujesz odpowiednimi statkami i pojazdami przeznaczonymi do transportu produktów ziarnistych. Posiadasz wiele placówek na świecie, w tym m.in. w Akrze oraz w Bernie.

Koszty twojej działalności to m.in.: wypłata pensji pracownikom, paliwo, zakup, remont i ubezpieczenie pojazdów.

Sieć hipermarketów

Jesteś przedstawicielem jednej z dużych sieci spożywczych w Europie. Zależy ci na wprowadzeniu do sprzedaży nowych rodzajów czekolady.

Twoje koszty to m.in.: wypłata pensji pracownikom, wydatki na reklamę; utrzymanie sklepów (czynsz, prąd, ubezpieczenia).

Musisz wziąć też pod uwagę, że część produktów nie zostanie sprzedana, bądź ulegnie przeterminowaniu.

Producent surowca

Jesteś pracownikiem fabryki koszul w Bangladeszu. Pracujesz około 12 godzin dziennie w dużej hali razem z setką innych osób. W hali jest duszno i gorąco, często dochodzi do wypadków, bo sprzęt jest stary i nie są przestrzegane zasady bezpieczeństwa. Nie masz urlopów ani ubezpieczenia.

Dodatkowe informacje o twoim kraju:

Bangladesz - główny producent koszul na świecie.

Stolica: Dhaka

Liczba ludności: 158,512 mln
PKB na mieszkańca: 1 097 USD

Dostęp do elektryczności (% populacji): 60%
Przewidywana długość życia: 71 lat

Użytkownicy Internetu (na 100 osób): 10
Emisja CO2: 0,4 ton metrycznych na osobę
Dominująca religia: islam

Podane dane za lata 2011 - 2014 pochodzą z baz Banku Światowego: <http://www.worldbank.org/>

Właściciel marki

Zarządzasz znaną hiszpańską marką odzieżową. Klienci chętnie kupują koszule, spódnice i sukienki z metką twojej firmy. Koszty, które ponosisz to m.in.: prowadzenie prac nad nowymi kolekcjami, zapewnienie reklamy produktów (w tym pokazy mody), utrzymanie magazynów, części firmowych sklepów, a także przedstawicielstw na całym świecie (w tym wynagradzanie pracowników).

Dodatkowe informacje o twoim kraju:

Hiszpania - tu powstał jeden z największych koncernów odzieżowych na świecie

Stolica: Madryt

Liczba ludności: 46,404 mln
PKB na mieszkańca: 30 262 USD

Dostęp do elektryczności (% populacji): 100%
Przewidywana długość życia: 82 lat

Użytkownicy Internetu (na 100 osób): 76
Emisja CO2: 5,8 ton metrycznych na osobę
Dominująca religia: chrześcijaństwo

Podane dane za lata 2011 - 2014 pochodzą z baz Banku Światowego: <http://www.worldbank.org/>

Firma transportowa

Jesteś przedstawicielem jednej z dużych firm transportowych.

Dysponujesz odpowiednimi statkami i pojazdami przeznaczonymi do transportu produktów włókienniczych.

Posiadasz wiele placówek na świecie, w tym m.in. w Barcelonie oraz nad Zatoką Bengalską.

Koszty twojej działalności to m.in.: wyprata pensji pracownikom, paliwo, zakup, remont i ubezpieczenie pojazdów.

Sieć hipermarketów

Jesteś właścicielem kilku sklepów odzieżowych w jednym z państw europejskich.

W swoich salonach sprzedajesz ubrania znanych marek. Zależy ci na wprowadzeniu do sprzedaży nowych, modnych koszul.

Twoje koszty to m.in.: wyprata pensji pracownikom, wydatki na reklamę; utrzymanie sklepów (czynsz, prąd, ubezpieczenia).

Musisz wziąć też pod uwagę, że część produktów nie zostanie sprzedana w sezonie i będziesz musiał obniżyć ich cenę.

Producent surowca

Jesteś pracownikiem fabryki obuwia w Indonezji. Pracujesz około 12 godzin dziennie w dużej hali razem z setką innych osób. W hali jest duszno i gorąco, często dochodzi do wypadków, bo sprzęt jest stary i nie są przestrzegane zasady bezpieczeństwa. Na co dzień stykasz się z toksycznymi substancjami. Nie masz urlopów ani ubezpieczenia.

Dodatkowe informacje o twoim kraju:

Indonezja

Stolica: Dżakarta

Liczba ludności: 252,812 mln

PKB na mieszkańca: 3 515 USD

Dostęp do elektryczności

(% populacji): 96 %

Przewidywana długość życia: 71 lat

Użytkownicy Internetu

(na 100 osób): 17

Emisja CO2: 2,3 ton

metrycznych na osobę

Dominująca religia: islam

Podane dane za lata 2011 - 2014

pochodzą z baz Banku Światowego:

<http://www.worldbank.org/>

Właściciel marki

Zarządzasz jedną z najbardziej rozpoznawalnych marek obuwniczych na świecie. Siedziba twojej firmy znajduje się w Niemczech. Koszty, które ponosisz to m.in.: prowadzenie prac nad nowymi kolekcjami butów, zapewnienie reklamy produktów, utrzymanie magazynów, części firmowych sklepów, a także przedstawicielstw na całym świecie (w tym wynagradzanie pracowników).

Dodatkowe informacje o twoim kraju:

Niemcy – tu powstał jeden z największych koncernów obuwniczych na świecie.

Stolica: Berno

Liczba ludności: 8,190 mln

PKB na mieszkańca: 84 733 USD

Dostęp do elektryczności

(% populacji): 100 %

Przewidywana długość życia: 83 lata

Użytkownicy Internetu

(na 100 osób): 86

Emisja CO2: 4,6 ton

metrycznych na osobę

Dominująca religia:

chrześcijaństwo

Podane dane za lata 2011 - 2014

pochodzą z baz Banku Światowego:

<http://www.worldbank.org/>

Firma transportowa

Jesteś przedstawicielem jednej z dużych firm transportowych.

Dysponujesz odpowiednimi statkami i pojazdami przeznaczonymi do transportu wyrobów obuwniczych.

Posiadasz wiele placówek na świecie, w tym m.in. nad Oceanem Indyjskim i nad Bałtykiem.

Koszty twojej działalności to m.in.: wypłata pensji pracownikom, paliwo, zakup, remont i ubezpieczenie pojazdów.

Sieć hipermarketów

Jesteś właścicielem kilku sklepów obuwniczych w jednym z państw europejskich.

W swoich salonach sprzedajesz buty znanych marek.

Zależy ci na wprowadzeniu do sprzedaży nowych, modnych butów sportowych.

Twoje koszty to m.in.: wypłata pensji pracownikom, wydatki na reklamę; utrzymanie sklepów (czynsz, prąd, ubezpieczenia).

Musisz wziąć też pod uwagę, że część produktów nie zostanie sprzedana w sezonie i będziesz musiał obniżyć ich cenę.

Producent surowca

Jesteś pracownikiem fabryki zabawek w Chinach. Pracujesz około 12 godzin dziennie w dużej hali razem z setką innych osób. W hali jest duszno i gorąco, często dochodzi do wypadków, bo sprzęt jest stary i nie są przestrzegane zasady bezpieczeństwa. Nie masz urlopów ani ubezpieczenia. Zdarza się, że twoimi „kolegami” z pracy są dzieci – nielegalnie przemycane i zatrudniane.

Dodatkowe informacje o twoim kraju:

Chiny – główny producent zabawek na świecie.

Stolica: Pekin

Liczba ludności: 1,364,270 mln

PKB na mieszkańca: 7 594 USD

Dostęp do elektryczności

(% populacji): 100 %

Przewidywana długość życia:
75 lat

Użytkownicy Internetu

(na 100 osób): 49

Emisja CO2: 6,7 ton

metrycznych na osobę

Dominująca religia:

połowa ludności deklaruje brak przynależności do jakiegokolwiek religii

Podane dane za lata 2011 - 2014 pochodzą z baz Banku Światowego: <http://www.worldbank.org/>

Właściciel marki

Zarządzasz jedną z najbardziej rozpoznawalnych marek zabawek na świecie. Siedziba twojej firmy znajduje się w Nowym Jorku. Koszty, które ponosisz to m.in.: prowadzenie prac nad nowymi modelami zabawek, zapewnienie reklamy produktów, utrzymanie magazynów, części firmowych sklepów, a także przedstawicielstw na całym świecie (w tym wynagradzanie pracowników).

Dodatkowe informacje o twoim kraju:

Stany Zjednoczone Ameryki - pochodzi stąd jeden z największych koncernów zabawek na świecie.

Stolica: Waszyngton

Liczba ludności: 318,857 mln

PKB na mieszkańca: 54 629 USD

Dostęp do elektryczności

(% populacji): 100 %

Przewidywana długość życia:
79 lat

Użytkownicy Internetu

(na 100 osób): 87

Emisja CO2: 17 ton

metrycznych na osobę

Dominująca religia:

chrześcijaństwo

Podane dane za lata 2011 - 2014 pochodzą z baz Banku Światowego: <http://www.worldbank.org/>

Firma transportowa

Jesteś przedstawicielem jednej z dużych firm transportowych.

Dysponujesz odpowiednimi statkami i pojazdami przeznaczonymi do transportu wyrobów plastikowych.

Posiadasz wiele placówek na świecie, w tym m.in. w Pekinie.

Koszty twojej działalności to m.in.: wypłata pensji pracownikom, paliwo, zakup, remont i ubezpieczenie pojazdów.

Sieć hipermarketów

Jesteś właścicielem kilku sklepów z zabawkami w jednym z państw europejskich.

W swoich salonach sprzedajesz zabawki dla dzieci znanych marek.

Zależy ci na wprowadzeniu do sprzedaży nowych modeli plastikowych lalek.

Twoje koszty to m.in.: wypłata pensji pracownikom, wydatki na reklamę; utrzymanie sklepów (czynsz, prąd, ubezpieczenia).

Musisz wziąć też pod uwagę, że część produktów nie zostanie sprzedana w sezonie i będziesz musiał obniżyć ich cenę.

Producent surowca	Właściciel marki	Firma transportowa	Sieć hipermarketów
<p>Pracujesz w fabryce dżinsów w Tajlandii, zwykle ponad 12 godzin dziennie. Aby dżinsy były „wytarte” rozpylacie piasek na materiał przy pomocy wysokociśnieniowych pistoletów. Mimo, że wdychany pył krzemowy powoduje groźne choroby płuc, brakuje odpowiedniej wentylacji, sprzętu i odzieży.</p> <p>Dodatkowe informacje o twoim kraju:</p> <p>Tajlandia - główny producent dżinsów na świecie.</p> <p>Stolica: Bangkok</p> <p>Liczba ludności: 67,222 mln</p> <p>PKB na mieszkańca: 5 561 USD</p> <p>Dostęp do elektryczności (% populacji): 100 %</p> <p>Przewidywana długość życia: 74 lata</p> <p>Użytkownicy Internetu (na 100 osób): 35</p> <p>Emisja CO2: 4,6 ton metrycznych na osobę</p> <p>Dominująca religia: buddyzm</p> <p>Podane dane za lata 2011 - 2014 pochodzą z baz Banku Światowego: http://www.worldbank.org/</p>	<p>Zarządzasz rozpoznawalną włoską firmą odzieżową.</p> <p>Koszty, które ponosisz to m.in.: prowadzenie prac nad nowymi modelami spodni i płaszczy, zapewnienie reklamy produktów, utrzymanie magazynów, części firmowych sklepów, a także przedstawicielstw na całym świecie (w tym wynagradzanie pracowników).</p> <p>Dodatkowe informacje o twoim kraju:</p> <p>Włochy – tu znajduje się „światowa stolica mody”.</p> <p>Stolica: Rzym</p> <p>Liczba ludności: 61,336 mln</p> <p>PKB na mieszkańca: 34 960 USD</p> <p>Dostęp do elektryczności (% populacji): 100 %</p> <p>Przewidywana długość życia: 82 lata</p> <p>Użytkownicy Internetu (na 100 osób): 62</p> <p>Emisja CO2: 6,7 ton metrycznych na osobę</p> <p>Dominująca religia: chrześcijaństwo</p> <p>Podane dane za lata 2011 - 2014 pochodzą z baz Banku Światowego: http://www.worldbank.org/</p>	<p>Jesteś przedstawicielem jednej z dużych firm transportowych.</p> <p>Dysponujesz odpowiednimi statkami i pojazdami przeznaczonymi do transportu odzieży.</p> <p>Posiadasz wiele placówek na świecie, w tym m.in. w Azji Południowo-Wschodniej i na Półwyspie Apenińskim.</p> <p>Koszty twojej działalności to m.in.: wypłata pensji pracownikom, paliwo, zakup, remont i ubezpieczenie pojazdów.</p>	<p>Jesteś właścicielem kilku sklepów z markowymi ubraniami.</p> <p>Zależy ci na powiększeniu asortymentu o modne dżinsy.</p> <p>Twoje koszty to m.in.: wypłata pensji pracownikom, wydatki na reklamę; utrzymanie sklepów (czynsz, prąd, ubezpieczenia).</p> <p>Musisz wziąć też pod uwagę, że część produktów nie zostanie sprzedana w sezonie i będziesz musiał obniżyć ich cenę.</p>

ZAŁĄCZNIK NR 3. - RÓŻNICE MIĘDZY PAŃSTWAMI

Co różni oba państwa?	Jaka duża jest ta różnica?	Z czego może wynikać ta różnica?	Jakie mogą być konsekwencje występowania tej różnicy?

ZAŁĄCZNIK NR 4. - PYTANIA DO ARTYKUŁÓW

- Których państw dotyczy omawiany w tekście problem?
- Na czym polegają niegodne i niebezpieczne warunki pracy?
- Jaki wpływ, twoim zdaniem, ma sposób wytwarzania produktów na środowisko?
- Jaka jest relacja wynagrodzenie pracownika do wartości sprzedawanego produktu?
- Kto twoim zdaniem odpowiada za nieprzestrzeganie praw pracowniczych i niegodne warunki pracy?
- Dlaczego pracownikom trudno jest samodzielnie doprowadzić do poprawy warunków pracy?

ZAŁĄCZNIK NR 5. - PODZIAŁ ZYSKÓW

1. Czekolada:

- Właściciel marki – 70%
- Sprzedawca – 17%
- Pośrednicy (np. transport) – 7%
- Rolnicy – 6%

Źródło: <http://pl.makechocolatefair.org/materialy> (dostęp: 2015.09.01)

2. Koszule:

- Zysk sklepu – 59%
- Zysk marki – 12%
- Koszt materiału – 12%
- Koszt transportu – 8%
- Pośrednik – 4%
- Zysk fabryki – 4%
- Koszty funkcjonowania formy – 0,9%
- Zarobek szwaczki – 0,6%

Źródło: http://www.cleanclothes.pl/materialy/publ_20_price_t_shirt_plpl.jpg (dostęp: 2015.09.01)

3. Obuwie:

- Zysk sklepu – 32,6 %
- Zysk marki – 13,5%
- Koszt transportu – 5%
- Zarobek pracownika – 0,4%
- Inne, np. reklama (8,5%), badania i rozwój (11%), zysk fabryki (2%), inne koszty produkcji (1,6%), materiały (8%), podatek VAT (21%)

Źródło: <http://www.reclaimthegym.se/?p=1953> (dostęp: 2015.09.01)

4. Zabawki (na przykładzie lalki Barbie)

- 8,5% - zysk właściciela fabryki i transport
- 0,8% - wynagrodzenie pracownika
- 81% - zysk marki (w tym koszty transportu, dystrybucji, reklamy itp.)
- 2,5% - opłaty celne
- 7% - koszt materiału

Źródło: <http://ulicaekologiczna.pl/zdrowy-styl-zycia/ile-tak-naprawde-kosztuje-lalka-barbie/> (dostęp: 2015.09.01)

5. Dżinsy

Trudno oszacować dokładne dane, ze względu na różnice w płacach między państwami globalnego Południa, polityką poszczególnych koncernów. Dla niniejszych celów można uznać, że proporcje są zbliżone do tych podanych w dziale „obuwie”.

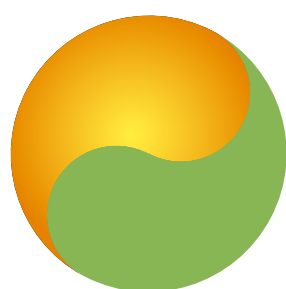
Zachęcamy do zapoznania się z publikacjami Cleanclothes: <http://cleanclothes.pl/materialy/184/raporty> (dostęp: 2015.09.01)

CZĘŚĆ DODATKOWA

<p>Jaki problem wybrałaś/eś?</p>	<p>Jak oceniasz, w jakim stopniu udało Ci się przedstawić wybrany problem rodzinie? (ocień w skali szkolnej od 1 do 6)</p>	<p>Komu przedstawiłaś/eś problem? (np. siostrze, mamie, babci, kuzynce)</p>	<p>Co postanowiliście zrobić, aby przyczynić się do zmniejszenia skali tego problemu?</p>	<p>Jak oceniasz, w jakim stopniu udało Wam się wcielić Wasze pomysły w życie? (w skali szkolnej od 1 do 6)</p>	<p>Co uważasz za sukces związany z realizacją Waszego działania?</p>	<p>Co byś poprawił/a przy wcielaniu w życie Waszego pomysłu?</p>
----------------------------------	--	---	---	--	--	--

ZAŁĄCZNIK NR 7. - WYBRANE PRAWA CZŁOWIEKA I DZIECKA

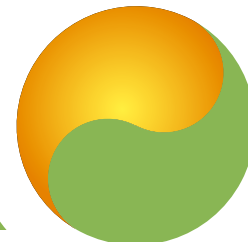
- Prawo do nauki
- Prawo do życia bez przemocy
- Prawo do wolności
- Prawo do bezpieczeństwa
- Prawo do pracy
- Prawo do wypoczynku
- Prawo do wypowiedzi
- Zakaz niewolnictwa
- Prawo wyborcze
- Prawo do zrzeszania się

SZKOŁA PODSTAWOWA

Scenariusz projektu edukacyjnego

Scenariusz projektu edukacyjnego: **SPRAWY GLOBALNE SĄ DLA NAS LOKALNE!**

Scenariusz projektu edukacyjnego dla klas IV – VI drugiego etapu edukacyjnego

CELE OGÓLNE PROJEKTU:

- przybliżymy społeczności szkolnej problemy związane z nieprzestrzeganiem praw człowieka (dotyczącymi godnej pracy), ochroną środowiska i rozwojem w krajach globalnego Południa;
- przeprowadzimy działania pokazujące, w jaki sposób można przyczynić się do rozwiązania problemów państw globalnego Południa związanych z ochroną środowiska i nieprzestrzeganiem praw człowieka,
- zachęcimy uczniów i dorosłych do zmiany zachowań konsumenckich i wzmocnienia postaw proekologicznych.

CELE SZCZEGÓŁOWE WYRAŻONE W JĘZYKU UCZNIÓW (dotyczą zespołu projektowego – uczniów biorących udział w realizacji projektu):

- zdobędziemy wiedzę o wybranych problemach mieszkańców krajów globalnego Południa;
- dowiemy się, czym są produkty fair trade (sprawiedliwego handlu);
- rozwinemy umiejętności: planowania działań, pracy w zespole, pracy projektowej;
- nawiążemy współpracę z lokalną społecznością - zachęcimy innych do pomocy w rozwiązaniu konkretnego problemu.

Dzięki temu staniemy się **LIDERAMI EDUKACJI GLOBALNEJ** w naszej społeczności.

BEZPOŚREDNI ODBIORCY PROJEKTU EDUKACYJNEGO:

- wszyscy uczniowie szkoły;
- nauczyciele i pracownicy szkoły.

POŚREDNI ODBIORCY PROJEKTU EDUKACYJNEGO:

- mieszkańcy lokalnej społeczności.

HISTORIA I SPOŁECZEŃSTWO:

CELE KSZTAŁCENIA:

I. Zainteresowanie problematyką społeczną.

Uczeń ma nawyk dociekania w kontekście społecznym – zadaje pytania „dlaczego jest tak, jak jest?” i „czy mogłoby być inaczej?” oraz próbuje odpowiedzieć na te pytania.

II. Współdziałanie w sprawach publicznych.

Uczeń współpracuje z innymi – planuje, dzieli się zadaniami i wywiązuje się z nich.

TREŚCI NAUCZANIA:

1. Refleksja nad sobą i otoczeniem społecznym.

Uczeń:

- 2) podaje przykłady różnorodnych potrzeb człowieka oraz sposoby ich zaspokajania;
- 7) tłumaczy, odwołując się do przykładów, na czym polega postępowanie sprawiedliwe

2. „Mała Ojczyzna”. Uczeń:

- 1) opisuje swoją „małą Ojczyznę”, uwzględniając tradycję historyczno-kulturową i problemy społeczno-gospodarcze;

5. Społeczeństwo. Uczeń:

- 1) wyjaśnia znaczenie pracy w życiu człowieka i dostrzega jej społeczny podział;

7. Problemy ludzkości. Uczeń:

- 1) wyjaśnia, co oznacza powiedzenie: „świat stał się mniejszy” i wskazuje przyczyny tego zjawiska;
- 2) opisuje i ocenia na przykładach wpływ techniki na środowisko naturalne i życie człowieka;
- 4) opowiada o przejawach nędzy na świecie oraz formułuje własną opinię o działaniach pomocowych podejmowanych przez państwa lub organizacje pozarządowe;

ZALECANE WARUNKI REALIZACJI:

Zadaniem szkoły jest kształtowanie u uczniów następujących postaw:

- 1) zaangażowania w działania obywatelskie: uczeń angażuje się w działania społeczne;
- 2) wrażliwości społecznej: uczeń dostrzega przejawy niesprawiedliwości i reaguje na nie;
- 3) odpowiedzialności: uczeń podejmuje odpowiedzialne działania w swojej społeczności, konstruktywnie zachowuje się w sytuacjach konfliktowych;

PRZYRODA

CELE KSZTAŁCENIA:

IV. Poszanowanie przyrody.

Uczeń zachowuje się w środowisku zgodnie z obowiązującymi zasadami; działa na rzecz ochrony przyrody i dorobku kulturowego społeczności.

TREŚCI NAUCZANIA:

5. Człowiek a środowisko. Uczeń:

- 1) prowadzi obserwacje i proste doświadczenia wykazujące zanieczyszczenie najbliższego otoczenia (powietrza, wody, gleby);
- 2) wyjaśnia wpływ codziennych zachowań w domu, w szkole, w miejscu zabawy na stan środowiska;
- 3) proponuje działania sprzyjające środowisku przyrodniczemu;
- 4) podaje przykłady miejsc w najbliższym otoczeniu, w których zaszły korzystne i niekorzystne zmiany pod wpływem działalności człowieka;
- 5) podaje przykłady pozytywnego i negatywnego wpływu środowiska na zdrowie człowieka.

ZALECANE WARUNKI REALIZACJI:

Podczas prowadzenia zajęć proponuje się wykorzystywanie przedmiotów codziennego użytku oraz produktów stosowanych w gospodarstwie domowym.

OPIS REALIZACJI PROJEKTU

Podstawowym celem projektu jest pokazanie uczniom, że poprzez lokalne działania prowadzone w ich małej ojczyźnie, są w stanie przyczynić się do rozwiązania globalnych problemów współczesnego świata.

Scenariusz zwraca uwagę na trzy elementy: warunki pracy, gospodarkę oraz ochronę środowiska. Odpowiada to idei zrównoważonego rozwoju, która zakłada znalezienie równowagi między rozwojem gospodarczym i społecznym oraz ochroną środowiska naturalnego.

DEFINICJA WG DOKUMENTÓW ORGANIZACJI NARODÓW ZJEDNOCZONYCH:

„Zrównoważony rozwój Ziemi to rozwój, który zaspokaja podstawowe potrzeby wszystkich ludzi oraz zachowuje, chroni i przywraca zdrowie i integralność ekosystemów Ziemi, bez zagrożenia możliwości zaspokojenia potrzeb przyszłych pokoleń i bez przekraczania długookresowych granic pojemności ekosystemów Ziemi”.

Projekt składa się z pięciu głównych działań. W pierwszej fazie uczniowie tworzący zespół projektowy powinni się poznać, zintegrować i dowiedzieć jaki jest cel projektu. Druga faza polega na zdobyciu przez uczniów informacji na temat warunków życia i pracy w państwach globalnego Południa, praw człowieka oraz poznaniu pojęć związanych z ideą fair trade (sprawiedliwego handlu). Dzięki tej wiedzy uczniowie będą w stanie zaplanować kolejne działania, czyli przygotować harmonogram prac.

W scenariuszu zaproponowano kilka działań o różnorodnym charakterze wraz z opisem ich wdrożenia. Do decyzji nauczyciela i uczniów należy, ile i które działania zostaną zrealizowane. **Ze względu na warunki infrastrukturalne, czasowe oraz różnorodny poziom umiejętności i dojrzałości uczniów, możliwe jest ograniczenie realizacji projektu nawet do jednego działania. Ważne, aby było ono przeprowadzone z zachowaniem wszystkich etapów procesu pracy projektowej i w jak największym stopniu zrealizowane samodzielnie przez uczniów.**

Efektom aktywności uczniów powinna być publiczna prezentacja wyników pracy zespołu projektowego. Jej celem jest zwrócenie uwagi całej społeczności szkolnej, a nawet społeczności lokalnej, na wybrane problemy krajów globalnego Południa. Dzięki prezentacji, dzieci i dorośli dowiedzą się na czym polegają wybrane problemy współczesnego świata oraz co można zrobić, aby przyczynić się do ich rozwiązania. Jeśli zdecydujecie się zrealizować kilka działań, aby osiągnąć efekt synergii i zwiększyć siłę oddziaływania prezentacji, pokażcie efekty pracy wszystkich grup projektowych w tym samym czasie.

Wybierając termin, zwróćcie uwagę na międzynarodowe akcje i święta:

- Tydzień Edukacji Globalnej (zwykle trzeci tydzień listopada)
- Światowy Dzień Konsumenta (15 marca)
- Międzynarodowy Dzień Matki Ziemi (22 kwietnia)
- Święto Pracy (1 maja)

JAK DŁUGO REALIZOWAĆ PROJEKT?

Minimalny czas przewidziany na realizację projektu to 5 tygodni, a jego ostateczna długość zależy od ilości wybranych działań. Nauczyciel i uczniowie mają prawo dowolnie modyfikować poniższy scenariusz. Zalecamy, aby spotkania zespołu projektowego z nauczycielem odbywały się co najmniej raz w tygodniu.

Ze względu na wartość dydaktyczną oraz odwołanie do podstawy programowej kształcenia ogólnego, w tym ogólnych celów kształcenia na II etapie edukacyjnym, zajęcia związane z projektem można realizować podczas wybranych lekcji lub dodatkowych zajęć (tzw. godzin karcianych).

KTO MOŻE REALIZOWAĆ PROJEKT?

Większość celów projektu odwołuje się do podstawy programowej historii i społeczeństwa oraz przyrody. Scenariusz jest jednak przygotowany w taki sposób, aby mógł go zrealizować każdy nauczyciel, który wyraża zainteresowanie tematyką globalnego Południa oraz ideą zrównoważonego rozwoju.

RODZICE – zachęcamy, aby do działań projektowych włączyć rodziców. Rodzice mogą zostać opiekunami grup, wspierającymi uczniów w przeprowadzeniu zaplanowanych zadań. Dobrym pomysłem jest zasugerowanie, aby funkcję tę objęli rodzice, u których uczniowie będą się spotykać w domu, aby wykonać określone zadania. Opiekunów może być kilku na grupę, ale wtedy warto dokładnie ustalić podział zadań. Zwróć uwagę, że współpraca przy projekcie nie powinna być dla rodziców obowiązkiem narzuconym z góry, ale przyjemnym działaniem, które będzie sprzyjało wzmocnieniu relacji z dziećmi. Proponujemy, aby przed rozpoczęciem realizacji projektu poinformować o nim rodziców, wyjaśnić jego ideę i jednocześnie zaprosić do współpracy, wskazując w jakim zakresie rodzice mogliby pomóc w jego realizacji.

UWAGA

Przed rozpoczęciem projektu zalecamy zapoznać się z materiałami dla nauczycieli, w szczególności informacjami dotyczącymi Kodeksu w sprawie obrazów i wiadomości dotyczących krajów Południa. Pomoże on w uniknięciu wzmocnieniu negatywnych stereotypów dotyczących globalnego Południa. Istnieje bowiem zagrożenie, że uczniowie (i rodzice) nierzetelnie i błędnie ukazując sytuację mieszkańców globalnego Południa wzmocnią nieprawdziwe a powszechne przekonania dotyczące ludzi tam żyjących.

OPIS DZIAŁAŃ W PROJEKCIE

Etap projektu	Działania/Cel	Liczba godzin lekcyjnych	Daty	Uwagi
Poznajemy ideę oraz cele projektu	przedstawienie i wyjaśnienie idei oraz celu projektu, zintegrowanie i zmotywowanie uczniów do pracy; poznanie podstawowych pojęć związanych z tematyką projektu.	2		
Zdobywamy wiedzę – problemy świata = problemy mojej małej ojczyzny	zdobycie wiedzy na temat sytuacji i problemów mieszkańców globalnego Południa: poznanie pojęć: food miles i odcisk ekologiczny ; wypracowanie pomysłów służących rozwiązaniu problemów globalnego Południa i ochrony środowiska; zrozumienie jakie są zależności między naszymi zachowaniami a kondycją naszej planety i warunkami pracy i życia mieszkańców globalnego Południa.	1		
Działamy! – planujemy co zrobimy	przedstawienie działań w projekcie, opracowanie harmonogramu pracy i dokonanie podziału obowiązków, ustalenie podstawowych zasad współpracy.	2		
Spotkanie z dyrektorem I	przedstawienie planu pracy, celu i idei projektu kierownictwu szkoły; nawiązanie dialogu i współpracy między uczniami a dyrekcją szkoły.	1		
	nawiązanie współpracy z dyrektorem. Przeprowadzenie spotkania zgodnie z wcześniej ustalonym planem.	1		
Działamy! – wcielamy w życie nasze pomysły	sprawdzenie w jakim stopniu udaje się realizować zaplanowane działania; wspólne zastanowienie się jak możemy pomóc kolegom i koleżankom w realizacji ich zadań; ustalenie z czym mamy trudności, co jest naszym sukcesem i dlaczego warto realizować ten projekt.	2		
Spotkanie z dyrektorem II	określenie jakiego wsparcia potrzebujemy ze strony dyrekcji szkoły przy publicznej prezentacji projektu; opracowanie planu spotkania z dyrekcją.	1		
Publiczna prezentacja	zwrócenie uwagi społeczności szkolnej i społeczności lokalnej na problemy globalnego Południa oraz problemy związane z ochroną środowiska i nieprzebraniem praw człowieka (dotyczących godnej pracy); zaprezentowanie wyników pracy zespołu projektowego.			
Podsumowanie i refleksja	podsumowanie działań projektowych, wskazanie mocnych i słabych stron projektu, wzajemne podziękowanie za współpracę.	1		

POZNAJEMY IDEĘ ORAZ CELE PROJEKTU

Starter – 2 x 45 min.

DZIAŁANIA

CEL:

przedstawienie i wyjaśnienie idei oraz celu projektu, zintegrowanie i zmotywowanie uczniów do pracy; poznanie podstawowych pojęć związanych z tematyką projektu

POMOCE:

- papier plakatowy/brystol,
- mazaki/kreda,
- tablica/flipchart,
- karteczki samoprzylepne,
- mapa świata z zaznaczonymi państwami;
- wybrane załączniki.

WSTĘP:

Przywitaj się z uczniami. Przedstaw cel waszego spotkania. Rozpocznij od zabawy integracyjnej nawiązującej do tematu zajęć.

Przygotuj karteczki z nazwami podstawowych praw człowieka (**ZAŁĄCZNIK NR 1**). Poproś uczniów, aby każdy z nich wylosował jedną karteczkę. Następnie, nie porozumiewając się za pomocą słów, uczniowie dobierają się w grupy zgodnie z wylosowanymi prawami. Sprawdź, czy wszystkim się to udało.

UWAGA: przygotuj tyle karteczek, aby utworzyć 4-5 osobowe grupy.

PRAWA CZŁOWIEKA – WYJAŚNIENIE POJĘCIA.

Poproś uczniów, aby w grupach postarali się wyjaśnić, jak rozumieją wylosowane prawo. Mogą podać przykłady korzystania z niego lub sytuacje, w których nie jest ono przestrzegane. Następnie uczniowie prezentują wyniki swojej pracy. Zaanimuj dyskusję zadając pytania:

- Dlaczego te prawa są ważne?
- Czy waszym zdaniem są przestrzegane?
- Co by się stało, gdyby ludzie nie uznawali tych praw?
- Co oznaczają pojęcia „godność”, „żyć z godnością”, które pojawiają się w kilku prawach?
- Jakie znacie inne prawa, które przysługują ludziom?

Podsumuj dyskusję, zwracając uwagę, że prawa o których była mowa, to prawa człowieka. Przysługują każdemu człowiekowi, bez względu na to gdzie mieszka, co robi, jaki ma kolor skóry, w co wierzy itd. Nikt nie może tych praw nikogo pozbawić. Podkreśl, że praw człowieka jest więcej, ale dziś i na następnych spotkaniach będziecie się koncentrować na tych związanych z pracą i środowiskiem.

Zrównoważony rozwój (nie jest konieczne używanie tego określenia w komunikacji z uczniami. To trudny temat i wystarczy, że młodzi ludzie zrozumieją jego sens, a nie nauczą się na pamięć obcego im pojęcia). Narysuj na tablicy symbole reprezentujące społeczność, gospodarkę i środowisko (naturę). Możesz do tego wykorzystać schemat zawarty w **ZAŁĄCZNIKU NR 2**. Poproś uczniów, aby wskazali:

- Jakie są związki między tymi elementami? Na czym te związki polegają?
- Czy któryś z elementów jest ważniejszy niż inne?
- Jakie konflikty mogą pojawić się między tymi trzema elementami?
- W jaki sposób można starać się rozwiązywać konflikty między tymi elementami?

Po dyskusji zwróć uwagę, że aby świat się rozwijał, konieczne jest zapewnienie ludziom pracy i dobrych warunków do życia. W tym celu niezbędne jest rozwijanie gospodarki (budowanie fabryk, rozwijanie rolnictwa, itd.), co zmusza do wykorzystywania natury. Ważne jest jednak, aby w naszych działaniach kierować się dobrem środowiska naturalnego. Powinniśmy starać się pozostawić następnym pokoleniom Ziemię w takim samym stanie, albo nawet lepszym, w jakim sami ją otrzymaliśmy od naszych rodziców i dziadków.

Globalne Południe. Podkreśl, że problemy z utrzymaniem odpowiedniej równowagi między potrzebami ludzi, gospodarki i środowiska występują na całym świecie. Istnieją jednak regiony, w których są one szczególnie trudne do rozwiązania. Wskaż, że są to obszary mocno zaludnione, o dużej powierzchni, które kryją bogactwo zasobów naturalnych. Z tego powodu wiele firm, stara się wykorzystać ludzi i ziemię na której mieszkają.

Podsumuj, że nadal miliony ludzi nie mają dostępu do wody pitnej, żywności, opieki medycznej czy podstawowej edukacji. Z tego powodu nie mogą zaspakajać pozostałych potrzeb. Są to w większości mieszkańcy krajów globalnego Południa.

Jeśli uczniowie nie znają tego pojęcia, przytocz definicję:

DEFINICJA

Kraje globalnego Południa to kraje potocznie nazywane krajami rozwijającymi się, leżące na półkuli południowej, z paroma wyjątkami krajów wysoko uprzemysłowionych (np. Australii czy Nowej Zelandii). W krajach Afryki, Azji i Ameryki Południowej mieszka większość ludności świata (wedle różnych danych od 2/3 do 3/4 wszystkich mieszkańców świata). Wolimy używać nazwy „globalne Południe”, ponieważ nie jest ona wartościująca tak jak np. pejoratywne i nieaktualne określenie „Trzeci Świat” ani myląca jak nazwa „kraje rozwijające się” – często problem polega na tym, że kraje te się wcale nie rozwijają.

http://www.pah.org.pl/nasze-dzialania/218/177/co_to_znaczy_kraj_globalnego_poludnia (dostęp: 2015.09.01)

 UWAGA: Jeżeli uczniowie nie dysponują odpowiednią wiedzą o dysproporcjach między globalnym Południem i Północą oraz wybranymi problemami dotyczącymi Globalnego Południa możesz zorganizować następne zajęcia według scenariusza lekcji przeznaczonego dla szkoły podstawowej.

Zapytaj uczniów, czy problemy związane z godną pracą (możesz użyć innego określenia), rozwojem gospodarczym i ochroną przyrody występują również w ich najbliższej okolicy.

*Jeśli odpowiedzą twierdząco: poproś, aby postarali się określić, na czym one polegają, czego dotyczą.
Jeśli odpowiedzą przecząco: zaproponuj, żeby się upewnili i postarali to sprawdzić.*

Przypomnij uczniom, że problemy związane z godną pracą, rozwojem gospodarki, ochroną środowiska dotyczą wszystkich ludzi i całej Ziemi. Dlatego wszyscy odpowiadamy za to, w jakich warunkach żyjemy i w jakim stanie pozostawimy naszą planetę następnym pokoleniom. W ramach realizowanego projektu, uczniowie będą mieli okazję wypracować pomysły na to, w jaki sposób mogą przyczynić się do ograniczenia tych problemów w globalnym Południu i małej ojczyźnie.

CELE PROJEKTU.

Przedstaw ogólne cele projektu wymienione na początku scenariusza. Zapiszcie je na plakacie i powieście w widocznym miejscu. Jeśli uważasz, że cele w zaproponowanym kształcie są zbyt długie lub uczniowie ich nie rozumieją, postarajcie się je wspólnie przeformułować. Podkreśl, że uczestnicy projektu będą współpracować z dorosłymi – dyrektorem, nauczycielami. Dzięki temu, ich pomysły mają szansę, by zostać skutecznie wprowadzone w życie.

OPIS DZIAŁAŃ.

Przedstaw uczniom działania w projekcie (możesz posłużyć się harmonogramem umieszczonym na początku scenariusza). Omów je i wyjaśnij pokrótce na czym będą polegały. Wskaż przede wszystkim:

- Informowanie o problemach globalnego Południa.
- Informowanie o przebiegu projektu.
- Stworzenie mapy miejsc, w których można zakupić towary fair trade i/lub stworzenie forum pomysłów jak być fair.
- Zorganizowanie konkursu na przepisy kulinarne fair trade (sprawiedliwy handel) i/lub kiermasz produktów fair trade.
- Stworzenie własnego systemu certyfikowania miejsc, w których dba się o warunki pracy, rozwój gospodarki i ochronę środowiska.
- Festiwal państw globalnego Południa (opcjonalnie).
- Publiczne podsumowanie projektu wręczenie certyfikatów, rozstrzygnięcie konkursu.

Wyjaśnij uczniom, że na kolejnym spotkaniu podzielicie się obowiązkami, ustalicie kto będzie odpowiadał za poszczególne działania i do kiedy wykonacie określone zadania.

ZADANIE DO WYKONANIA NA NASTĘPNE ZAJĘCIA.

Poproś uczniów, aby przygotowali materiały dotyczące warunków życia i pracy mieszkańców krajów globalnego Południa oraz problemów wynikających z niedbania o ochronę środowiska. Mogą to być fragmenty artykułów, definicje, ilustracje, grafiki. Istotne jest, aby każdy uczeń umiał krótko zaprezentować znaleziony przez siebie materiał. Poproś także, aby sprawdzili co oznaczają pojęcia: *food miles* i *ślad (odcisk) ekologiczny*

Warto zajrzeć na:

- https://www.youtube.com/watch?v=vkxRv_JLTG8;
- <http://www.foodmiles.com/>;
(dostęp: 2015.09.01)
- <http://www.footprint-wwf.be/footprintpage.aspx?projectId=115&languageId=12>
- <http://www.fallsbrookcentre.ca/cgi-bin/calculate.pl>;

PODSUMOWANIE.

Podziękuj uczniom za przybycie i zaangażowanie. Doceń ich starania. Podkreśl jak ważne zadania przed nimi stoją. Zmotywuj, wskazując, że dzięki realizacji projektu staną się ekspertami w dziedzinie „globalnych” problemów. Będą mieli wpływ na zmiany zachodzące w ich najbliższej okolicy, przez co dołożą swoją cegiełkę do zwalczania negatywnych zjawisk na Ziemi.

Poproś uczniów o dokonanie oceny spotkania. Narysuj trzy termometry lub wykorzystaj ten z **ZAŁĄCZNIKA NR 3**. Każdy termometr powinien mieć skalę od temperatury minusowej, przez 0 do wysokiej (możesz też użyć skali słownej, np. ciepło, przyjaźnie, chłodnie, nieprzyjaźnie). Każdemu uczniowi przydziel określony kolor kredy, samoprzylepnej kartki lub symbol (gwiazdka, księżyc, itp.). Poproś uczniów aby na pierwszym termometrze zaznaczyli na ile ich zdaniem udało się zrealizować cele zajęć, na drugim w jakim stopniu uważają, że to co będą robić jest ważne, a na trzecim aby ocenili atmosferę panującą na zajęciach. Poproś chętnych uczniów, aby uzasadnili swoje wybory.

ZDOBYWAMY WIEDZĘ – PROBLEMY ŚWIATA = PROBLEMY MOJEJ MAŁEJ OJCZYZNY

Co wiemy? Dzielimy się wiedzą i zastanawiamy jak pomóc globalnemu Południu i Ziemi – 1 x 45 min.

DZIAŁANIA

CEL:

zdobycie wiedzy na temat sytuacji i problemów mieszkańców globalnego Południa; poznanie pojęć: *food miles* i *odcisk ekologiczny*; wypracowanie pomysłów służących rozwiązaniu problemów globalnego Południa i ochrony środowiska; zrozumienie jakie są zależności między naszymi zachowaniami a kondycją naszej planety oraz warunkami pracy i życia mieszkańców globalnego Południa.

POMOCE:

- papier plakatowy,
- mazaki,
- komputer z dostępem do Internetu.
- taśma klejąca/magnesy (do przyklepienia plakatu w widocznym miejscu),

WSTĘP.

Przywitaj uczniów. Poproś, aby przygotowali się do zaprezentowania znalezionych materiałów.

Wcześniej zapytaj, jak oceniają to zadanie: czy było trudne, co ich zaskoczyło, co przykuło uwagę, czy są z czegoś dumni lub sądzą, że mogli przygotować się lepiej, inaczej.

PREZENTACJA.

Podziel uczniów na 4-5 osobowe grupy. Zachęć, aby w ramach tych zespołów każdy uczeń przedstawił materiały, które znalazł (1-2 minuta dla każdego ucznia). Następnie zadaniem uczniów jest spisanie głównych wniosków ze zdobytych materiałów. Na koniec przedstawiciele grup odczytują na forum wypracowane wnioski. Jeśli uważasz, że uczniowie nie odnieśli się do istotnych faktów, nie poruszyli znaczących kwestii związanych z ochroną praw człowieka, środowiska naturalnego i zrównoważanym rozwojem, uzupełnij te informacje.

Spróbuj w formie burzy mózgów znaleźć odpowiedź na pytanie: W jaki sposób możemy przyczynić się do poprawy warunków pracy i życia ludzi z globalnego Południa?

Zapisuj wszystkie pomysły uczniów na tablicy/arkuszu papieru.

Proponowane rozwiązania:

- *uświadamiać innym ludziom jaka jest sytuacja pracowników globalnego Południa;*
- *podpisywać petycje nawiązujące firmy do zaprzestania wykorzystywania pracowników i nieprzestrzegania ich praw;*
- *kupować produkty, o których wiemy, że zostały wytworzone w fabrykach spełniających odpowiednie standardy;*
- *wspierać uczestnicząc w akcjach charytatywnych i pomocowych;*
- *brać udział w wolontariacie i jeździć na misje, których celem jest wspieranie społeczności globalnego Południa*

Food miles i odcisk ekologiczny. Wyjaśnij uczniom pojęcie food miles. Możesz też zaprezentować film: https://www.youtube.com/watch?v=vkxRv_JLTG8 (dostęp: 2015.09.01)

FOOD MILES

Food miles, czyli żywnościokilometry to odległość jaką pokonuje nasze jedzenie zanim trafi „z pola na talerz” konsumenta.

Źródło: http://www.ekonsument.pl/a439_food_miles.html (dostęp: 2015.09.01)

Spróbuj w formie burzy mózgów znaleźć odpowiedź na pytanie: Dlaczego warto ograniczać *food miles*?

Zapisuj wszystkie pomysły uczniów na tablicy/arkuszu papieru.

Proponowane rozwiązania:

- więcej kilometrów oznacza więcej spalanej benzyny,
- im więcej *food miles*, tym więcej kilometrów i tym więcej czasu upływa od momentu zbiorów do zakupu – zmniejsza to świeżość i wartości odżywcze jedzenia,
- kupując sezonowe owoce i warzywa, możemy cieszyć się każdym z nich w swoim czasie – truskawki w lutym mogą być kuszące, ale czy warto transportować je tysiące kilometrów, kiedy można poczekać chwilę i zająć się tymi, które rosną niedaleko miejsca, gdzie mieszkasz?
- im mniej *food miles*, tym łatwiej sprawdzić, skąd dokładnie pochodzi żywność oraz monitorować cały proces produkcji,
- mniej *food miles* oznacza niższe koszty transportu, które ponoszą konsumenci,
- mniej *food miles* to także mniej samochodów w trasie i mniej wypadków,
- duża ilość *food miles* to też transport samolotem, co oznacza hałas i duże zużycie paliwa.

Źródło: http://www.ekonsument.pl/a439_food_miles.html (dostęp: 2015.09.01)

Następnie poproś uczniów, aby w 4-5 osobowych grupach wypracowali odpowiedzi na pytanie: Co możemy zrobić żeby ograniczyć *food miles*? Swoje pomysły uczniowie zapisują na dużych arkuszach papieru.

Przedstawiciele grup prezentują wyniki swojej pracy.

Arkusze papieru z wypracowanymi rozwiązaniami powieś w widocznym dla wszystkich miejscu (np. na tablicy).

Proponowane rozwiązania:

- zwracaj uwagę na kraj pochodzenia produktów,
- myśl o tym, które owoce i warzywa mają teraz swój sezon,
- rób zakupy niedaleko domu,
- pytaj skąd pochodzi żywność, którą kupujesz,
- spróbuj zasadzić własne zioła, np. bazylię, szczypiorek, pietruszkę czy oregano,
- jeśli kupujesz jedzenie, które nie jest produkowane w twoim kraju, kup w pierwszej kolejności to, które było transportowane statkiem albo koleją, ponieważ te dwa środki transportu produkują najmniej zanieczyszczeń.

Źródło: http://www.ekonsument.pl/a439_food_miles.html (dostęp: 02.09.2015)

Odcisk/ślad ekologiczny. Zapytaj uczniów, czy udało im się dowiedzieć czym jest odcisk ekologiczny. Poproś chętnych o wyjaśnienie tego pojęcia. Ewentualnie uzupełnij:

ŚLAD/ODCISK EKOLOGICZNY

Ślad/odcisk ekologiczny wskazuje, jak dużo powierzchni Ziemi potrzeba, aby zaspokoić nasze potrzeby związane z wyżywieniem, transportem, mieszkaniem, wytwarzanymi odpadami. Im więcej każdy z nas „zajmuje powierzchni” tym ma to bardziej negatywne skutki dla naszej planety, w tym najbliższej okolicy.

Zachęć uczniów, by zbadali swój odcisk ekologiczny. W tym celu wypełnijcie ankiety na stronie:

http://www.wwf.pl/mozesz_pomoc/dzialaj_teraz/slady_ekologiczne/ (dostęp: 2015.09.01)

PODSUMOWANIE.

Zwróć uwagę, że na dzisiejszym spotkaniu omówiliście problemy globalnego Południa, w tym problemy związane z warunkami pracy ludzi mieszkających w tym rejonie świata. Poruszyliście również kwestie dotyczące wpływu każdego z nas na kondycję naszej planety. Podkreśl, że rozmawialiście o zależnościach między stylem życia, naszym zachowaniem a sytuacją mieszkańców globalnego Południa i stanem Ziemi.

EWALUACJA ZAJĘĆ.

Przeprowadź ewaluację zajęć. Wybierz przedmiot (np. kwiatek, książkę, lub produkt pochodzący z globalnego Południa: czekoladę, banana, itp.), który będzie stanowić punkt odniesienia dla uczniów oceniających spotkanie. Wyjaśnij, że będziesz wypowiadać stwierdzenia, a zadaniem uczniów jest ustawienie się w odpowiedniej odległości od przedmiotu. Jeśli w pełni zgadzają się z danym stwierdzeniem – podchodzą blisko przedmiotu, jeśli nie akceptują danego stwierdzenia – oddalają się. Po każdym badaniu opinii uczniów, poproś aby wyjaśnili dlaczego wybrali właśnie to miejsce.

Przykładowe stwierdzenia:

- Osiągnęliśmy zakładane na początku spotkania cele;
- Rozumiem, na czym polegają problemy globalnego Południa;
- Uważam, że to co robimy jest ważne;
- Nasz zespół jest zintegrowany;
- Mogę liczyć na pomoc innych członków zespołu;
- W trakcie spotkania czułem się bezpiecznie.

DZIAŁAMY! – PLANUJEMY CO ZROBIMY

Co zrobimy? – planujemy działania – 2 x 45 min.

DZIAŁANIA

CEL:

przedstawienie działań w projekcie, opracowanie harmonogramu pracy i dokonanie podziału obowiązków, ustalenie podstawowych zasad współpracy.

POMOCE:

- papier plakatowy,
- mazaki,
- taśma klejąca/magnesy (do przyklepienia plakatu w widocznym miejscu),
- wybrane załączniki.

WSTĘP.

Przywitaj uczniów. Przypomnij co robiliście na ostatnich zajęciach. Wyjaśnij cel dzisiejszego spotkania. Podkreśl, że waszym głównym zadaniem jest wybranie działań, które:

- przybliżą społeczności szkolnej i społeczności lokalnej problemy mieszkańców państw globalnego Południa
- pokażą jak nasze zachowania wpływają na sytuację mieszkańców państw globalnego Południa,
- zobrazują jak nasze zachowania wpływają na kondycję naszej planety.

ZABAWA.

Usiądź z uczniami w kręgu. Zadaj pytanie związane ze zrównoważonym rozwojem, np. kto z was stara się oszczędzać energię elektryczną? Nauczyciel wybiera ucznia, który podniósł rękę i rzuca w jego stronę kłębek nici/sznurka jednocześnie trzymając jego początek. Następnie zadaje kolejne pytania, np.: kto zwraca uwagę na skład produktów? kto kupuje produkty ze znaczkiem *fair trade*? kto zakręca wodę podczas mycia zębów? kto sprawdza z jakiego państwa pochodzą kupowane produkty? kto stara się kupować lokalne produkty? kto uczestniczył kiedyś w akcji charytatywnej? kto był kiedyś wolontariuszem? Kłębek jest przekazywany tak długo aż powstanie między uczniami sieć. Zachęć uczniów do wyjaśnienia jakie symboliczne znaczenie może mieć sieć (wszyscy jesteśmy od siebie zależni, to jakie podejmujemy decyzje ma wpływ na innych, tych mieszkających blisko i tych mieszkających daleko).

PREZENTACJA DZIAŁAŃ.

Zapisz, przypomnij i omów poszczególne działania, które proponowane są do realizacji w ramach projektu, tj.:

- Informowanie o problemach globalnego Południa;
- Informowanie o przebiegu projektu;
- Stworzenie mapy miejsc, w których można zakupić towary *fair trade* i/lub stworzenie forum pomysłów jak być *fair*;
- Zorganizowanie konkursu na przepisy kulinarne *fair trade* (sprawiedliwy handel) i/lub kiermasz produktów *fair trade*;
- Stworzenie własnego systemu certyfikowania miejsc, w których dba się o warunki pracy, rozwój gospodarki i ochronę środowiska;
- Festiwal państw globalnego Południa (opcjonalnie);
- Publiczne podsumowanie projektu wręczenie certyfikatów, rozstrzygnięcie konkursu.

PUBLICZNA PREZENTACJA.

Zwróć uwagę, że to bardzo ważny czas, kiedy wszystkie wasze działania muszą odbywać się jednocześnie, a od zespołu wymaga się dużego zaangażowania. Wyjaśnij, że dzięki skupieniu uwagi na edukacji globalnej w jednym czasie, koledzy, koleżanki, a także nauczyciele i rodzice będą mieli większą szansę na poznanie problemów globalnego Południa.

W zależności od waszych ustaleń wydarzenia związane z publiczną prezentacją mogą trwać dzień, dwa a nawet tydzień. To okres, w którym wszystkie wybrane przez was działania są zintensyfikowane. Uczniowie mogą nadać publicznej prezentacji nazwę (np. Dzień Edukacji Globalnej), tak jak często nazywane są różnego rodzaju imprezy, wydarzenia, festiwale szkolne. Dzięki temu łatwiej będzie pozostałym uczniom zidentyfikować to wydarzenie.

Działania zapisane kursywą stanowią istotę projektu. Pozostałe są konieczne, aby zachować zgodność z metodologią prowadzenia projektu edukacyjnego. Jeśli uważasz, że działań do wykonania jest zbyt wiele lub z różnych względów nie jesteście w stanie ich wszystkich zrealizować, to:

- samodzielnie, jeszcze przed lekcją, wybierz działania, które będą realizowane

LUB

- zaproponuj uczniom by przedyskutowali, które działania chcieliby i są w stanie zrealizować. Poproś, aby uzasadnili swoją decyzję. Postarajcie się wypracować konsensus.

HARMONOGRAM DZIAŁAŃ.

Zapytaj uczniów, czy wiedzą czym jest harmonogram. Pozwól na swobodną próbę stworzenia definicji. W razie potrzeby postaraj się naprowadzić uczniów porównując harmonogram do planu lub planu lekcji.

Wyjaśnij uczniom, że aby uniknąć opóźnień i innych problemów, warto starannie zaplanować poszczególne aktywności. W grupach lub w całym zespole projektowym omówcie i postarajcie się uzupełnić harmonogramy tych działań, które będziecie realizować (**ZAŁĄCZNIK NR 4**). Zastanówcie się:

- Czy wymienione zostały wszystkie zadania, które trzeba wykonać – jeśli nie, dodajcie własne propozycje do harmonogramu.
- Czy wszystkie zadania są potrzebne – część z nich możecie wykreślić.
- Kiedy wykonacie poszczególne zadania – wpiszcie dokładne daty.
- Kto będzie mógł wam pomóc w realizacji zadań – wpiszcie te osoby.
- Co będzie wam potrzebne do zrealizowania zadań – wypiszcie wszystkie niezbędne rzeczy.

Jeśli pracowaliście w grupach, przedstawcie swoje ustalenia całemu zespołowi. W razie potrzeby dokonajcie zmian w prezentowanym harmonogramie. Jeśli pracowaliście od razu w zespole projektowym, przejdźcie do kolejnego zadania – ustalcie kto będzie koordynatorem poszczególnych działań i kto będzie odpowiadać za realizację wymienionych zadań. Wpiszcie te osoby w odpowiednie rubryki.

PODZIAŁ ZADAŃ.

Kiedy omówicie wszystkie zadania, poproś uczniów, aby zastanowili się, w realizacji których działań chcieliby uczestniczyć. Podkreśl, że nie powinni kierować się wyłącznie względami koleżeńskimi, ale także swoimi zdolnościami, talentami, hobby, umiejętnościami, tak aby mogły one być w jak największym stopniu wykorzystane podczas realizacji działań. Jeżeli ktoś ma zdolności plastyczne lub świetnie radzi sobie z wyszukiwaniem materiałów, warto żeby znalazł się w grupie do spraw informacji. Z kolei ktoś kto ma zdolności organizacyjne, będzie idealnie pasował do grupy odpowiedzialnej za organizację konkursu, itd. Pamiętaj, że uczniowie powinni pracować w grupie. Do każdego działania powinno być zatem przypisanych kilku uczniów (jeśli uznają, że dadzą radę, mogą być zaangażowani jednocześnie w kilku grupach).

Ważne jest również, aby każdy otrzymał zadania na miarę swoich możliwości. Młodszy uczniowie lub mniej doświadczeni nie zawsze będą w stanie tak samo szybko i dobrze wykonać zadania, jak uczniowie starsi.

Podkreśl, aby każdy zastanowił się, jaką ilością czasu dysponuje i czy przydzielone zadanie zdąży wykonać. Przypomnij uczniom, że poza obowiązkami szkolnymi, mają również inne zajęcia: dodatkowe lekcje, czynności domowe. Z tego powodu nie wszyscy są w stanie zaangażować się w równym stopniu. Nie może to jednak być przyczyną wykluczenia kogoś z zespołu.

HARMONOGRAM PROJEKTU.

Pogratuluj uczniom. Podkreśl, że udało im się wykonać bardzo trudną i wymagającą pracę – stworzyli harmonogram działań. Zwróć uwagę, że konieczne jest połączenie wszystkich wybranych działań i dodanie pozostałych (niezaznaczonych wcześniej kursywą) w jeden całościowy harmonogram projektu. Wyjaśnij uczniom na czym polegają zadania zespołu do spraw informowania o przebiegu projektu. Zapytaj kto chciałby stworzyć ten zespół.

Następnie na dużym arkuszu papieru spiszcie wszystkie zadania z poszczególnych harmonogramów lub przyklejcie uzupełnione już załączniki tak aby powstał jeden harmonogram projektu. Uzupełnijcie go o spotkania z dyrektorem (przed rozpoczęciem realizacji działań i przed publiczną prezentacją) oraz o publiczną prezentację.

KONTRAKT.

Zanimuj dyskusję na temat zasad wzajemnej współpracy. Poproś uczniów, aby zgłosili propozycje reguł, które ich zdaniem ułatwią pracę w zespole. Zwróć uwagę na poniższe wartości:

- współpraca – w razie trudności zawsze mogą poprosić o pomoc,
- wspólny sukces – jeżeli widzę, że ktoś ma problem – oferuję swoją pomoc; wszyscy się staramy,
- terminowość,
- dobra atmosfera,
- poczucie humoru,
- zaufanie,
- odpowiedzialność

PODSUMOWANIE.

Zachęć uczniów do krótkiego podsumowania spotkania. Wyjaśnij, że będziesz wypowiadać stwierdzenia i jeśli się z nimi zgadzają, podnoszą kciuk. Jeśli są przeciwnego zdania, kierują kciuk do dołu. Jeśli zaś mają wątpliwości, ustawiają kciuk w poziomie. Na koniec możesz poprosić uczniów, aby uzasadnili dlaczego w taki sposób ocenili zajęcia.

Przykładowe stwierdzenia:

- *wiem, że mogę liczyć na wsparcie osób z zespołu;*
- *uważam, że to co robimy jest ważne;*
- *udało nam się zrealizować założone cele.*

PIERWSZE SPOTKANIE Z DYREKTOREM

Rozmawiamy z dyrektorem – 1 x 45 min

DZIAŁANIA

CEL:

przedstawienie planu pracy, celu i idei projektu kierownictwu szkoły; nawiązanie dialogu i współpracy między uczniami a dyrektorem szkoły.

POMOCE:

- papier plakatowy,
- taśma klejąca/magnesy (do przyklepienia plakatu w widocznym miejscu),
- mazaki,

WSTĘP.

Poproś uczniów, aby opowiedzieli, co udało wam się zrobić na ostatnich zajęciach. Odwołaj się do celu głównego waszego projektu i przypomnij działania, które wybraliście do zrealizowania. Zwróć również uwagę, że podczas poprzedniego spotkania zastanawialiście się kto może was wesprzeć w realizacji projektu. Jedną z tych osób był dyrektor szkoły, do spotkania z którym się dzisiaj przygotujecie.

UZASADNIENIE DZIAŁANIA.

Zapytaj uczniów dlaczego warto spotkać się z dyrektorem (jakie korzyści możemy uzyskać dzięki spotkaniu z dyrektorem szkoły?). Pozwól na swobodną wymianę myśli. Zapisuj je hasłowo na tablicy. W razie wątpliwości pomóż sformułować właściwe argumenty.

Następnie wspólnie zastanówcie się, o czym warto porozmawiać z dyrektorem w związku z realizacją projektu. Jeśli odpowiednie propozycje pojawiły się przy okazji poprzedniego pytania, przejdź dalej.

PLAN SPOTKANIA.

Poproś uczniów, aby wspólnie opracowali plan spotkania z dyrektorem. Zapisuj propozycje na tablicy. Pozwól na wymianę poglądów, ale wcześniej przypomnij zasady kulturalnej dyskusji. Następnie porównaj powstały plan z przykładowym planem zawartym w **ZAŁĄCZNIKU NR 5**. Zapytaj uczniów, czy ich zdaniem warto wprowadzić zmiany w opracowanym wcześniej planie. Jeśli odpowiedzą twierdząco, dokonaj stosownych modyfikacji lub podaj i uzasadnij własne propozycje zmian.

Następnie zapytaj, kto z uczniów chciałby odpowiadać za poszczególne etapy rozmowy z dyrektorem i na tej podstawie rozdziel zadania.

SYMULACJA.

Ostatnim etapem zajęć jest symulacja spotkania uczniów z dyrektorem szkoły w formie dramy. Możesz sam wcielić się w rolę dyrektora lub poprosić o to jednego z uczniów. Przeprowadźcie rozmowę zgodnie z waszym planem „idealnym”. Poproś uczniów o podzielenie się swoimi uwagami, refleksjami na temat symulowanego spotkania. Jeśli zajdzie taka potrzeba, wprowadźcie zmiany z waszym planie.

Przed zakończeniem zajęć podaj uczniom szczegółowe informacje na temat spotkania z dyrektorem (miejsce, datę itp.). Dzięki temu będą się czuli bezpieczniej.

Przeczytaj dodatkowo: Spotkanie uczniów z dyrektorem – **ZAŁĄCZNIK NR 6**

(część opracowana na podstawie scenariusza projektu edukacyjnego
Szukam-Znajduję-Rozwiązuje, P. Sienkiewicz, Fundacja Civis Polonus
<http://mlodziezmawplyw.org.pl/projekty-edukacyjne>)

Działamy i sprawdzamy – 2/3 x 45 min. (raz w tygodniu)

! UWAGA:

Faza realizacji działań to najintensywniejszy okres w całym projekcie. Konieczne jest regularne kontrolowanie w jakim stopniu uczniowie wykonują zaplanowane zadania. W tym celu kontaktuj się przede wszystkim z koordynatorami grup. Powinni zdawać sobie sprawę z odpowiedzialności, ale i czuć satysfakcję związaną z pełnioną funkcją. Chwal uczniów za najdrobniejsze sukcesy. Dobrym rozwiązaniem jest organizacja spotkań z poszczególnymi grupami. Warto zastanowić się też nad zaangażowaniem rodziców. Każda z grup może mieć przydzielonego dorosłego – opiekuna, który będzie wspierał uczniów w realizacji działań. Może to być np. rodzic, u którego w domu spotykają się uczniowie by wspólnie pracować nad projektem.

CEL:

sprawdzenie w jakim stopniu udało się realizować założone działania; wspólne zastanowienie się jak możemy pomóc kolegom i koleżankom w realizacji ich zadań; ustalenie z czym mamy trudności, co jest naszym sukcesem i dlaczego warto realizować ten projekt.

POMOCE:

- papier plakatowy,
- mazaki,
- taśma klejąca/magnesy (do przyklepienia plakatu w widocznym miejscu),

WSTĘP.

Przywitaj uczniów. Usiądźcie w kręgu. Poproś, aby każdy powiedział co dobrego przydarzyło mu się od waszego ostatniego spotkania. Zaczynaj od siebie.

OCENA REALIZACJI PROJEKTU.

Poproś uczniów, aby w grupach projektowych zastanowili się w jakim stopniu ich zadania przebiegają zgodnie z harmonogramem, co jest ich mocną stroną a co powinni udoskonalić. W trakcie pracy podchodź do grup i wspieraj uczniów w wypracowywaniu rozwiązań. Następnie grupy przedstawiają swoje odpowiedzi. Postaraj się, aby pozostałe zespoły doceniły ich pracę oraz pomogły w rozwiązaniu problemów. Na koniec upewnij się, czy każda grupa (w szczególności koordynatorzy) wie, jakie zadania ma do wykonania w najbliższym tygodniu.

Zanimuj dyskusję na temat realizacji projektu. Możesz posłużyć się następującymi pytaniami:

- *Co udało nam się zrobić?*
- *Czy powinniśmy wprowadzić zmiany w planie/harmonogramie?*
- *W jakim stopniu przestrzegamy zasad w kontrakcie?*
- *Z czym mamy trudność?*
- *Jak inni mogliby nam pomóc?*
- *Dlaczego uczestnictwo w projekcie jest fajne?*

PODSUMOWANIE.

Na koniec usiądźcie w kręgu. Poproś, aby każdy uczeń dokończył zdanie:

Ten projekt się uda, ponieważ...

Podziękuj, zmotywuj i dowartościuj uczniów podkreślając, jak dużo udało im się już osiągnąć.

DRUGIE SPOTKANIE Z DYREKTOREM

Przygotowanie do publicznej prezentacji – 1 x 45 min.

DZIAŁANIA

CEL:

określenie jakiego wsparcia potrzebujemy ze strony dyrektora szkoły przy publicznej prezentacji projektu; opracowanie planu spotkania z kierownictwem szkoły

Zajęcia przeprowadź w ten sam sposób, w jaki przygotowywaliście się do spotkania z dyrektorem po raz pierwszy. Zamiast części **Uzasadnienie działania** skoncentruj się na znalezieniu odpowiedzi na pytanie: **jakiego wsparcia oczekujemy ze strony dyrektora?** Poproś uczniów, aby najpierw wypracowali propozycje w swoich grupach projektowych. Następnie wypiszcie wszystkie potrzeby i wspólnie wybierzcie te, które uznacie za najbardziej trafione.

PUBLICZNA PREZENTACJA

Sprawy globalne są dla nas lokalne!

DZIAŁANIA

CEL:

zwrócenie uwagi społeczności szkolnej i społeczności lokalnej na problemy globalnego Południa oraz problemy związane z ochroną środowiska i nieprzestrzeganiem praw człowieka (dotyczących godnej pracy); zaprezentowanie wyników pracy zespołu projektowego.

POMOCE: ZAŁĄCZNIK NR 4

Dla zespołu projektowego jest to sprawdzian, który w dużej mierze zdecyduje o sukcesie projektu. Przed przeprowadzeniem prezentacji zorganizuj spotkanie, na którym zaplanujecie szczegółowo jej przebieg oraz podzielicie się obowiązkami (**ZGODNIE Z ZAŁĄCZNIKIEM NR 4** – Publiczna podsumowanie projektu). W trakcie przygotowań, poproś o pomoc innych nauczycieli i rodziców (szczególnie jeśli zostali wybrani opiekunowie grup).

Ten etap pracy projektowej będzie wymagał od ciebie największego zaangażowania. Twoim zadaniem powinno być nadzorowanie uczniów, włączanie się w rozwiązywanie problemów, które wynikają z organizacji pracy zespołu projektowego i szkoły, pomaganie uczniom w kontaktach z pozostałymi nauczycielami i administracją szkoły.

PODSUMOWANIE I REFLEKSJA NAD PROJEKTEM

Na czym polega nasz sukces? Co byśmy zrobili inaczej? - 1 x 45 min.

DZIAŁANIA

CEL:

podsumowanie działań projektowych, wskazanie mocnych i słabych stron projektu, wzajemne podziękowanie za współpracę.

POMOCE:

- tablica,
- kreda,
- karteczki samoprzylepne
- **ZAŁĄCZNIK NR 4**

REFLEKSJA.

Przywitaj uczniów. Wyjaśnij cel dzisiejszego spotkania.

Na tablicy narysuj pizzę. Podziel ją na kawałki: sukces – projekt zakończył się sukcesem; współpraca w grupie; atmosfera w trakcie realizacji projektu; zaangażowanie – w jakim stopniu byłem zaangażowany w realizację projektu. Poproś aby uczniowie zaznaczyli kredą (lub karteczkami samoprzylepnymi) jak oceniają zrealizowanie poszczególnych elementów – „kawałków pizzy”. Im bliżej środka pizzy przykleją/narysują swój punkt, tym ich ocena danego elementu jest bardziej pozytywna.

Następnie usiądźcie w kręgu. Poproś, aby chętni uczniowie dokończyli zdanie:

Uważam, że projekt...

Zaproponuj, że mogą odnieść się do pizzy i wyjaśnić, dlaczego postawili swoje kropki/przykleili karteczki w taki a nie inny sposób.

PODZIĘKOWANIE.

Przygotuj dla każdego ucznia wizytówkę – pamiątkę po zrealizowanym projekcie (**ZAŁĄCZNIK NR 7**).

W pustym miejscu wpisz imiona członków zespołu projektowego. Rozdaj wizytówki i zachęć uczniów, aby dopisali na wizytówkach pozostałych osób, za co im dziękują. Pamiętaj, aby dodać kilka słów od siebie do każdej wizytówki – będzie to częściowa ocena pracy uczniów.

•• **ZAŁĄCZNIKI** ••

ZAŁĄCZNIK NR 2. - ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ

społeczeństwo

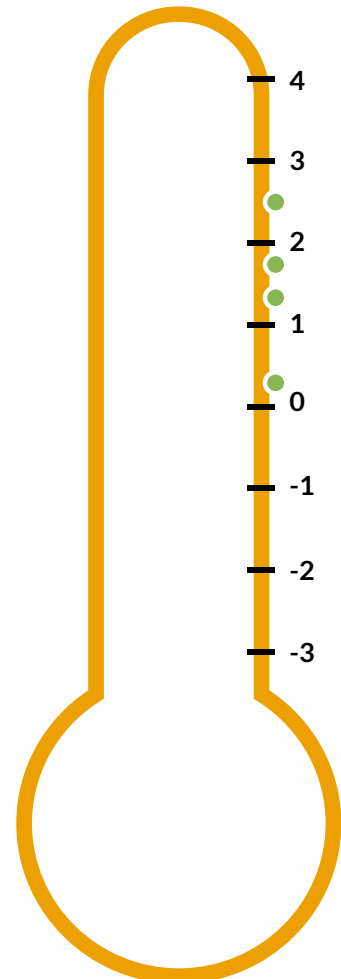
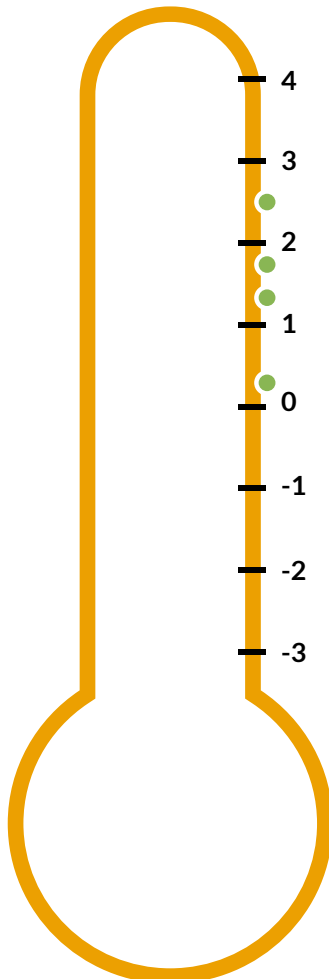
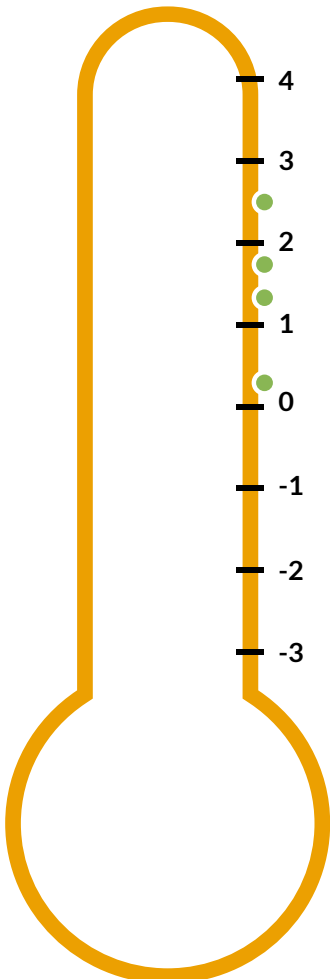
gospodarka

środowisko

ZAŁĄCZNIK NR 3. - TERMOMETR EWALUACJI

ZAŁĄCZNIK NR 4. - HARMONOGRAMY I OPISY DZIAŁAŃ PROJEKTOWYCH

1. INFORMOWANIE O PROBLEMACH GLOBALNEGO POŁUDNIA I O PRZEBIEGU PROJEKTU

CEL DZIAŁANIA: Waszym celem jest przybliżenie uczniom, nauczycielom i rodzicom problemów, z jakimi zmagają się mieszkańcy państw globalnego Południa. Wskażcie na czym polegają te problemy, skąd się wzięły i co można zrobić żeby przyczynić się do ich rozwiązania. Wasza grupa odpowiedzialna jest również za informowanie o tym, co dzieje się w waszym projekcie, czyli co robią i planują zrobić pozostałe grupy.

JAK TO ZROBIĆ:

Informowanie o problemach globalnego Południa:

- Poszukajcie informacji na temat warunków życia i pracy ludzi mieszkających w krajach globalnego Południa (w fabrykach, na polach uprawnych).
- Dowiedzcie się, w jaki sposób można przyczynić się do poprawy ich sytuacji.
- Znajdźcie relacje, artykuły, wywiady z ludźmi, których dotyczą omawiane problemy
- Poszukajcie zdjęć, grafik, wykresów, schematów przedstawiających różnice w warunkach pracy i życia między ludźmi mieszkającymi w krajach globalnego Południa a mieszkańcami globalnej Północy.
- Dowiedzcie się czym jest Kodeks w sprawie obrazów i wiadomości dotyczący krajów Południa. Postarajcie się postępować zgodnie z zawartymi w nim zasadami.

Informowanie o problemach globalnego Południa:

- Systematycznie (np. raz w tygodniu) zbierajcie informacje od pozostałych grup o postępach w ich pracy.
- Zbierajcie i róbcie zdjęcia, filmy z przebiegu realizacji projektu.
- Przeprowadźcie wywiady z uczniami i innymi osobami zaangażowanymi w projekt.

JAK PRZEKAZYWAĆ INFORMACJE:

Używajcie różnorodnych metod przekazywania informacji:

- załóżcie bloga lub konto na portalu społecznościowym (wcześniej zapoznajcie się z regulaminem aplikacji/programu. W większości przypadków, aby móc z nich korzystać musicie mieć skończony 13 rok życia. *Pamiętajcie, że zawsze możecie skorzystać z pomocy dorosłych: rodziców lub nauczycieli*).
- przygotujcie plakaty, które wywiesicie na tablicach informacyjnych. Postarajcie się, aby przykuwały wzrok. Nie umieszczajcie na nich zbyt długiego tekstu, bo nie wzbudzi on zainteresowania. Wykorzystajcie formy graficzne, np. zdjęcia, wykresy, rysunki, mapy itp.
- gazetka szkolna jest świetnym sposobem na przekazanie dłuższych i bardziej skomplikowanych informacji. Czytelnik zaglądając do gazetki zakłada, że chce poświęcić swój czas, aby dowiedzieć się czegoś interesującego. Możecie np. przeprowadzić wywiad lub przedstawić dwa różne punkty widzenia na daną sprawę.
- spotykajcie się – wykorzystujcie różnego rodzaju okazje, aby napomknąć swoim kolegom i koleżankom o projekcie – jego tematyce oraz przebiegu.

1. INFORMOWANIE O PROBLEMACH GLOBALNEGO POŁUDNIA I O PRZEBIEGU PROJEKTU

Zadanie	Kto jest odpowiedzialny?	Kiedy je wykonamy?	Co nam jest potrzebne?	Kto nam może pomóc?	Uwagi
Założenie bloga/profilu na portalu społecznościowym					
Redagowanie informacji i umieszczanie ich na blogu lub portalu społecznościowym					
Wykonywanie zdjęć i umieszczanie ich na blogu lub portalu społecznościowym					
Wyszukiwanie informacji o problemach krajów Globalnego Południa, problemach związanych z ochroną środowiska i nieprzebraniem praw człowieka					
Redagowanie i umieszczenie w/w informacji					
Przygotowywanie plakatów informacyjnych					
Redagowanie gazetki					
Organizowanie spotkań informacyjnych (np. podczas przerw między lekcjami)					

Koordinatorem grupy, którego obowiązkiem jest wspieranie całej grupy, informowanie nauczyciela o wszelkich trudnościach, problemach i sprawdzanie, czy wszystko przebiega zgodnie z planem jest :.....

1. STWORZENIE MAPY MIEJSC, W KTÓRYCH MOŻNA KUPIĆ TOWARY FAIR TRADE I/LUB STWORZENIE FORUM POMYSŁÓW JAK BYĆ FAIR

CEL DZIAŁANIA: Waszym zadaniem jest uświadomienie uczniom, nauczycielom i rodzicom czym jest sprawiedliwy handel i co można zrobić, aby przyczynić się do jego rozpowszechnienia. W tym celu możecie wykonać jedno z zaproponowanych działań:

a) Stworzenie mapy miejsc (sklepów, sklepów internetowych, bazarków), w których można kupić produkty fair trade.

JAK TO ZROBIĆ:

- Dowiedźcie się czym są produkty fair trade.
- Sprawdźcie jakiego rodzaju certyfikaty są przyznawane produktom wytwarzanym z poszanowaniem praw człowieka i ochrony środowiska.
- Zastanówcie się, jakie inne produkty mogą być fair a nie mieć przyznanych certyfikatów.
- Sprawdźcie gdzie w waszej okolicy lub w sklepach internetowych można kupić takie produkty.
- Przygotujcie informacje o produktach fair trade i stwórzcie mapę z zaznaczonymi miejscami, w których można je kupić. Oddzielnie zaznaczcie sklepy internetowe. Pamiętajcie, aby napisać co to za produkty.
- O swoich działaniach informujcie grupę do spraw promocji i informacji.

a) Stworzenie mapy miejsc (sklepów, sklepów internetowych, bazarów), w których można kupić produkty fair trade.

Zadanie	Kto jest odpowiedzialny?	Kiedy je wykonamy?	Co nam jest potrzebne?	Kto nam może pomóc?	Uwagi
Zdobycie informacji o produktach fair trade					
Znalezienie informacji o przyznawanych certyfikatach dla produktów, które są fair (sprawdźliwie)					
Wykonywanie zdjęć i umieszczanie ich na blogu lub portalu społecznościowym					
Stworzenie listy produktów, które mimo braku certyfikatu są waszym zdaniem fair (ustalcie dlaczego)					
Stworzenie listy miejsc, w których można kupić produkty fair i naniesienie tych miejsc na mapę					
Informowanie o przebiegu działań grupę do spraw promocji projektu					

Koordinatorem grupy, którego obowiązkiem jest wspieranie całej grupy, informowanie nauczyciela o wszelkich trudnościach, problemach i sprawdzanie, czy wszystko przebiega zgodnie z planem jest :.....

- b)** Stworzenie miejsca (np. w formie tablicy korkowej), w którym każdy będzie mógł umieścić swój pomysł jak być fair.

JAK TO ZROBIĆ:

- Dowiedźcie się czym są produkty fair trade.
- Zastanówcie się co to znaczy, że ktoś dba o ochronę praw człowieka i ekologię.
- Stwórzcie miejsce, w którym każdy będzie mógł zgłosić swój pomysł jak być fair. Aby zachęcić innych, sami zapiszcie pierwsze propozycje. Pamiętajcie żeby umieścić regulamin i wskazówki jak dodawać swoje pomysły.
- O swoich działaniach informujcie grupę do spraw promocji i informacji.

- b)** Stworzenie miejsca (np. w formie tablicy korkowej), w którym każdy będzie mógł umieścić swój pomysł jak być fair.

Zadanie	Kto jest odpowiedzialny?	Kiedy je wykonamy?	Co nam jest potrzebne?	Kto nam może pomóc?	Uwagi
Zdobycie informacji o produktach fair trade					
Stworzenie listy zachowań, które wskazują, że ważne są dla nas ochrona praw człowieka i ekologia – czyli jak być fair					
Stworzenie miejsca, w którym każdy będzie mógł zgłosić swój pomysł jak być fair					
Opracowanie regulaminu i instrukcji umieszczania pomysłów					
Informowanie o przebiegu działań grupę do spraw promocji projektowanych miejsc na mapę					

Koordynatorem grupy, którego obowiązkiem jest wspieranie całej grupy, informowanie nauczyciela o wszelkich trudnościach, problemach i sprawdzanie, czy wszystko przebiega zgodnie z planem jest : .....

3. ZORGANIZOWANIE KONKURSU NA PRZEPISY KULINARNE FAIR TRADE I/LUB KIERMASZ PRODUKTÓW FAIR TRADE

CEL DZIAŁANIA: Waszym celem jest wzbudzenie zainteresowania uczniów, a także rodziców i nauczycieli produktami fair trade (sprawiedliwego handlu). Zachęćcie innych do kierowania się zasadami fair trade w codziennym życiu (np. poprzez zwracanie uwagi na pochodzenie kupowanych produktów i znajdujące się na opakowaniach certyfikaty).

JAK TO ZROBIĆ:

- Dowiedźcie się, czym są produkty fair trade.
- Opracujcie regulamin (zbiór zasad) konkursu na przepisy kulinarne wykorzystujące produkty fair trade. W regulaminie powinny się znaleźć następujące informacje: kryteria oceniania, lista osób oceniających przepisy, terminy i forma zgłaszania przepisów, termin ogłoszenia wyników, nagrody (jeśli jakieś przewidujecie) oraz kontakt do osoby, do której można się zwracać z dodatkowymi pytaniami.
- Ogłóście konkurs nie zapominając o odpowiedniej promocji. Zachęcajcie do wzięcia w nim udziału za pośrednictwem różnych kanałów komunikacji (na blogu/portalu społecznościowym, w ogłoszeniach, w rozmowach z koleżankami i kolegami). Możecie poprosić o wsparcie grupę do spraw promocji i informacji.
- Dokonajcie rozstrzygnięcia konkursu i ogłóście wyniki (powinno się to odbyć podczas publicznej prezentacji całego projektu).
- Możecie również zorganizować kiermasz kulinarny, podczas którego będziecie prezentować i sprzedawać produkty zrobione według waszych przepisów. Zastanówcie się na rzecz kogo/czego przekażecie zebrane w ten sposób pieniądze. Kiermasz również powinien odbyć się podczas publicznej prezentacji.
- O swoich działaniach informujcie grupę do spraw promocji i informacji.

Konkursy nie powinny prowadzić do rywalizacji między uczniami, ale do budowania współpracy i zaufania. Dlatego, jeśli zdecydujecie się na realizację tej formy działania, zorganizujcie konkurs, do którego przystępuje się grupowo a nie indywidualnie.

3. ZORGANIZOWANIE KONKURSU NA PRZEPISY KULINARNE FAIR TRADE I/LUB KIERMASZ PRODUKTÓW FAIR TRADE

Zadanie	Kto jest odpowiedzialny?	Kiedy je wykonamy?	Co nam jest potrzebne?	Kto nam może pomóc?	Uwagi
Zdobycie informacji o produktach fair trade					
Poznanie produktów fair trade i miejsc, w których można je kupić					
Stworzenie listy produktów fair trade oraz innych produktów, które spełniają odpowiednie warunki					
Opracowanie regulaminu konkursu i/lub kiermaszu.					
Zachęcanie do wzięcia udziału w konkursie/kiermaszu					
Rozstrzygnięcie konkursu					
Organizacja kiermaszu					
Współpraca z grupą do spraw promocji projektu					

Koordynatorem grupy, którego obowiązkiem jest wspieranie całej grupy, informowanie nauczyciela o wszelkich trudnościach, problemach i sprawdzanie, czy wszystko przebiega zgodnie z planem jest :.....

4. STWORZENIE WŁASNEGO SYSTEMU CERTYFIKOWANIA MIEJSC, W KTÓRYCH DBA SIĘ O WARUNKI PRACY, ROZWÓJ GOSPODARKI I OCHRONĘ ŚRODOWISKA

CEL DZIAŁANIA: Waszym celem jest zainteresowanie mieszkańców, przedsiębiorców i instytucji działających w waszej okolicy sprawami globalnego Południa, ochroną środowiska i prawami pracowników. Zachęćcie te grupy do podjęcia odpowiednich działań.

JAK TO ZROBIĆ:

- Zastanówcie się, w jaki sposób powinny funkcjonować sklepy, biura, przedsiębiorstwa, biblioteki, domy kultury, urzędy i inne instytucje, aby można było stwierdzić, że dbają o ochronę środowiska, prawa swoich pracowników i/lub ważne są dla nich problemy globalnego Południa.
- Stwórzcie listę dobrych praktyk. W szczególności zastanówcie się nad następującymi kwestiami:
  - jak zmniejszyć zużycie energii elektrycznej,
  - jak zmniejszyć zużycie wody,
  - jak zmniejszyć zużycie gazu,
  - jak gospodaruje się śmieciami i odpadami,
  - w jaki sposób dojeżdża się do pracy,
  - czy pracownicy mają odpowiednie warunki do wykonywania swoich zadań (np. pozycja siedzenia za biurkiem, przy komputerze, przerwy),
  - jakie produkty są sprzedawane w sklepach, czy można je uznać za produkty fair trade (dowiedzcie się, czym są takie produkty od grupy zajmującej się organizacją konkursu/kiermaszu lub mapą miejsc fair trade/forum pomysłów).
- Wymyślcie nazwy certyfikatów i ich symbole (logotypy). Różnice w certyfikatach mogą dotyczyć instytucji, którym będą przyznawane (np. sklepom, firmom, instytucjom publicznym) oraz tego, w jakim zakresie te podmioty spełniają wasze wymagania (np. w zakresie ekologii, praw pracowniczych, świadomości problemów globalnego Południa).
- Opracujcie regulamin przyznawania certyfikatów (napiszcie jakie będą to certyfikaty, jakie warunki trzeba spełnić, aby je otrzymać, kto i kiedy będzie je przyznawał).
- Stwórzcie listę instytucji z waszej okolicy, które chcecie włączyć do akcji przyznawania certyfikatów. Wyjaśnijcie zaproszonym podmiotom na czym będzie ona polegać.
- Sprawdźcie, czy instytucje spełniają warunki, aby otrzymać certyfikat (możecie to ocenić na podstawie obserwacji, wywiadów z pracownikami, danych, np. dotyczących zużycia energii).
- Wręczcie certyfikaty (najlepiej podczas oficjalnego podsumowania projektu).

4. STWORZENIE WŁASNEGO SYSTEMU CERTYFIKOWANIA MIEJSC, W KTÓRYCH DBA SIĘ O WARUNKI PRACY, ROZWÓJ GOSPODARKI I OCHRONĘ ŚRODOWISKA

Zadanie	Kto jest odpowiedzialny?	Kiedy je wykonamy?	Co nam jest potrzebne?	Kto nam może pomóc?	Uwagi
Sporządzenie listy warunków, które powinna spełnić instytucja aby otrzymać certyfikat					
Opracowanie nazw certyfikatów i ich logotypów					
Napisanie regulaminu akcji					
Stworzenie listy i zaproszenie instytucji do akcji przyznawania certyfikatów					
Sprawdzenie, czy instytucje spełniają ustalone warunki					
Przyznanie certyfikatów					
Zaproszenie przedstawicieli instytucji do odebrania certyfikatów					
Oficjalne wręczenie certyfikatów					
Współpraca z grupą do spraw promocji projektu					

Koordynatorem grupy, którego obowiązkiem jest wspieranie całej grupy, informowanie nauczyciela o wszelkich trudnościach, problemach i sprawdzanie, czy wszystko przebiega zgodnie z planem jest :.....

5. PUBLICZNE PODSUMOWANIE PROJEKTU, WRĘCZENIE CERTYFIKATÓW, ROZSTRZYGNIĘCIE KONKURSU

CEL DZIAŁANIA: Waszym celem jest zaprezentowanie efektów pracy wszystkich grup projektowych całej społeczności szkolnej. Poinformujcie uczniów, rodziców i nauczycieli w jak różnorodny sposób można wpływać na poprawienie warunków życia i pracy mieszkańców globalnego Południa oraz ochronę środowiska. Zachęćcie innych do kontynuowania działań zapoczątkowanych podczas projektu.

JAK TO ZROBIĆ:

- Zastanówcie się jak chcecie, aby wyglądało podsumowanie: czy ma trwać jeden dzień, kilka dni a może tydzień.
- Ustalcie w jakiej kolejności będą odbywały się prezentacje wyników pracy poszczególnych grup: promocji projektu, miejsca sprzedaży produktów fair trade, konkursu/kiermaszu, certyfikatów.
- Zdecydujcie, gdzie odbędzie się prezentacja (w jednym miejscu, czy w kilku różnych).
- Pomyślcie w jaki sposób pokazać przebieg waszej pracy nad projektem. To głównie zadanie dla grupy do spraw promocji. Możecie zrobić kolaż ze zdjęć, przygotować plakaty, zrobić krótkie wywiady z uczestnikami zespołu projektowego, itp.
- Spotkajcie się z dyrektorem szkoły, aby omówić szczegóły prezentacji (przedstawcie swój plan, zastanówcie się jakiego wsparcia potrzebujecie ze strony kierownictwa szkoły, wysłuchajcie przedstawionych propozycji).
- Zaproście gości: rodziców, dyrektora szkoły, nauczycieli, przedstawicieli urzędów, instytucji, które was wspierały i brały udział w waszych akcjach.
- Opracujcie plan prezentacji (kto, co i kiedy mówi).
- Podsumujcie waszą pracę.

5. PUBLICZNE PODSUMOWANIE PROJEKTU, WRĘCZENIE CERTYFIKATÓW, ROZSTRZYGNIĘCIE KONKURSU

Zadanie	Kto jest odpowiedzialny?	Kiedy je wykonamy?	Co nam jest potrzebne?	Kto nam może pomóc?	Uwagi
Ustalenie jak długo będzie trwać prezentacja					
Opracowanie planu prezentacji (co, kiedy i gdzie się będzie odbywało)					
Opracowanie planu przemówień (kto, co, gdzie, kiedy mówi)					
Stworzenie materiałów promujących wasz projekt (zdjęć, klipów itp.)					
Spotkanie z dyrektorem szkoły i rozmowa na temat prezentacji projektu					
Opracowanie listy gości i przygotowanie zaproszeń					
Wyślanie zaproszeń					
Przeprowadzenie publicznej prezentacji					

Koordynatorem grupy, którego obowiązkiem jest wspieranie całej grupy, informowanie nauczyciela o wszelkich trudnościach, problemach i sprawdzanie, czy wszystko przebiega zgodnie z planem jest : .....

ZAŁĄCZNIK NR 5. - PLAN SPOTKANIA Z DYREKTOREM

1. Przywitanie się – poznanie uczniów z dyrektorem.
2. Przedstawienie założeń i celu realizacji projektu.
3. Zaprezentowanie działań, które planujemy zrealizować.
4. Prośba o wyrażenie zgody na realizację projektu oraz wskazanie obszarów, w których potrzebne będzie wsparcie dyrektora (np. przy organizacji debaty).
5. Wysłuchanie opinii i uwag dyrektora.
6. Wyjaśnienie ewentualnych wątpliwości, udzielenie odpowiedzi na pytania dyrektora.
7. Podziękowanie i ustalenie terminu następnego spotkania.

(na podstawie scenariusz projektu edukacyjnego Szukam-Znajduję-Rozwiązuję, P. Sienkiewicz, Fundacja Civis Polonus <http://mlodziezmawplyw.org.pl/projekty-edukacyjne>) (dostęp: 2015.09.01)

ZAŁĄCZNIK NR 6. - SPOTKANIE Z DYREKTOREM

Warto porozmawiać i przygotować dyrektora do rozmowy z uczniami. Przekaż istotne informacje o projekcie, takie jak np.:

- założenia i cel
- harmonogram pracy,
- obszary, w których konieczne będzie udzielenie przez dyrektora szczególnego wsparcia (np. organizacja kiermaszu).

Dzięki temu dyrektor będzie miał możliwość dobrze przygotować się do spotkania z uczniami i od razu przedstawić im swoje uwagi, ustalić szczegóły realizacji projektu itp.

Na parę minut przed rozmową z dyrektorem spotkajcie się w swojej sali albo innej oswojonej przestrzeni. Zapytaj uczniów, jak się czują przed zbliżającym się spotkaniem. Sprawdź, czy wszyscy są obecni i czy mają niezbędne materiały (notatki, prezentacje itp.). Ustal kolejność wypowiedzi. Jeżeli uznasz, że potrzebne jest ćwiczenie, które pomoże rozładować stres i doda energii, stańcie w kręgu, złapcie się za ręce i parę razy podskoczcie najwyżej jak potraficie.

Podczas spotkania z dyrektorem twoja rola polega na obserwowaniu przebiegu rozmowy i wspieraniu uczniów. Dopilnuj, żeby każdy się wypowiedział i nie zapomniał o poruszeniu jakiejś istotnej kwestii. W razie konieczności delikatnie przypomnij uczniom o pominiętych elementach danego zagadnienia.

Po spotkaniu podziękuj grupie za jego przygotowanie. Usiądźcie w kręgu. Wskaż mocne strony uczniów. Następnie pozwól na swobodne wypowiedzi związane z rozmową z dyrektorem.

(na podstawie scenariusz projektu edukacyjnego Szukam-Znajduję-Rozwiązuję, P. Sienkiewicz, Fundacja Civis Polonus <http://mlodziezmawplyw.org.pl/projekty-edukacyjne>) (dostęp: 2015.09.01)

ZAŁĄCZNIK NR 7. - WIZYTÓWKA

 Dziękuję

---

 za

 Dziękuję

---

 za

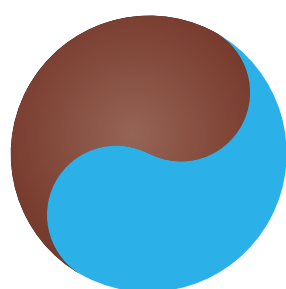

 Dziękuję

---

 za

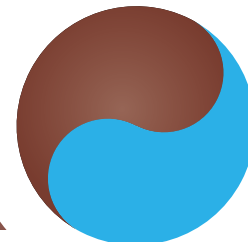
GIMNAZJUM

Scenariusz projektu edukacyjnego

Scenariusz projektu edukacyjnego:

KAMPANIA EDUKACYJNA „KIERUNEK: GLOBALNE POŁUDNIE”

Scenariusz projektu edukacyjnego dla klas I – III trzeciego etapu edukacyjnego

CELE OGÓLNE PROJEKTU:

- przybliżymy społeczności szkolnej problemy związane z godną pracą i zrównoważonym rozwojem w krajach globalnego Południa;
- wypracujemy propozycję działań zmierzających do poprawy warunków życia mieszkańców globalnego Południa;
- zachęcimy uczniów i dorosłych do zmiany zachowań konsumenckich i wzmocnienia postaw proekologicznych.

CELE SZCZEGÓŁOWE WYRAŻONE W JĘZYKU UCZNIÓW

(dotyczą zespołu projektowego – uczniów biorących udział w realizacji projektu):

- zdobędziemy wiedzę o wybranych problemach mieszkańców krajów globalnego Południa;
- rozwinemy umiejętności: planowania działań, pracy w zespole, wyrażania i obrony własnych opinii;
- nawiążemy współpracę i dialog z władzą publiczną i/lub otoczeniem szkoły w celu zachęcenia innych do pomocy w rozwiązaniu konkretnego problemu;
- zaplanujemy i zrealizujemy kampanię edukacyjną z wykorzystaniem różnorodnych form i narzędzi.

Dzięki temu staniemy się **LIDERAMI EDUKACJI GLOBALNEJ** w naszej społeczności.

BEZPOŚREDNI ODBIORCY PROJEKTU EDUKACYJNEGO:

- wszyscy uczniowie szkoły;
- nauczyciele i pracownicy szkoły.

POŚREDNI ODBIORCY PROJEKTU EDUKACYJNEGO:

- mieszkańcy lokalnej społeczności.

WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE

CELE KSZTAŁCENIA:

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.

Uczeń znajduje i wykorzystuje informacje na temat życia publicznego; wyraża własne zdanie w wybranych sprawach publicznych i uzasadnia je; jest otwarty na odmienne poglądy.

II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.

Uczeń rozpoznaje problemy najbliższego otoczenia i szuka ich rozwiązań.

III. Współdziałanie w sprawach publicznych.

Uczeń współpracuje z innymi – planuje, dzieli się zadaniami i wywiązuje się z nich.

TREŚCI NAUCZANIA:

23. Problemy współczesnego świata. Uczeń:

- 1) porównuje sytuację w państwach globalnego Południa i globalnej Północy i wyjaśnia na przykładach, na czym polega ich współzależność;
- 2) uzasadnia potrzebę pomocy humanitarnej i angażuje się (w miarę swoich możliwości) w działania instytucji (także pozarządowych), które ją prowadzą;
- 3) wyjaśnia, odwołując się do przykładów, na czym polega globalizacja w sferze kultury, gospodarki i polityki; ocenia jej skutki;
- 4) rozważa, jak jego zachowania mogą wpływać na życie innych ludzi na świecie (np. oszczędzanie wody i energii, przemyślane zakupy);

OPIS REALIZACJI PROJEKTU

Projekt składa się z pięciu głównych działań.

W pierwszej fazie uczniowie tworzący zespół projektowy powinni się poznać, zintegrować i dowiedzieć, jaki jest cel projektu. Druga faza polega na zdobyciu przez uczniów informacji na temat warunków życia i pracy w krajach globalnego Południa oraz przyczyny obecnej sytuacji. Dzięki tej wiedzy, uczniowie będą w stanie zaplanować kolejne działania, czyli przygotować harmonogram prac.

W scenariuszu zaproponowano kilka działań o różnorodnym charakterze wraz z opisem ich wdrożenia. Do decyzji nauczyciela i uczniów należy, ile i które działania zostaną zrealizowane. Zachęcamy do wyboru po jednym przedsięwzięciu ze sfery wirtualnej (fanpage, blog), komunikacji jednokierunkowej (gazetka szkolna, plakaty, tablica ogłoszeń) i dwukierunkowej (warsztat, debata, gra).

Rezultatem projektu powinna być kampania społeczna, w której uczniowie przedstawiają sytuację państw globalnego Południa i wypracują propozycje zmian zachowań konsumenckich i/lub wzmocnienia postaw proekologicznych możliwych do wprowadzenia w życie przez społeczność szkolną. Aby osiągnąć efekt synergii i zwiększyć siłę oddziaływania kampanii, wybrane działania uczniów powinny odbyć się w tym samym czasie.

Wybierając termin, warto zwrócić uwagę na międzynarodowe akcje i święta:

- Tydzień Edukacji Globalnej (zwykle trzeci tydzień listopada)
- Światowy Dzień Konsumenta (15 marca)
- Międzynarodowy Dzień Matki Ziemi (22 kwietnia)
- Święto Pracy (1 maja)

Kampania edukacyjna stanowi produkt projektu i jednocześnie jego prezentację. W ramach podsumowania projektu uczniowie wysyłają informacje prasowe do lokalnych mediów, urzędów i instytucji publicznych w celu przekazania informacji o swoich działaniach, ale przede wszystkim by zachęcić do zmiany postaw konsumenckich i/lub wzmocnienia postaw proekologicznych.

KTO MOŻE REALIZOWAĆ PROJEKT?

Większość celów projektu odwołuje się do podstawy programowej wiedzy o społeczeństwie. Scenariusz jest jednak przygotowany w taki sposób, aby mógł go zrealizować każdy nauczyciel, który wyraża zainteresowanie tematyką globalnego Południa.

! UWAGI

Przed rozpoczęciem projektu zalecamy zapoznać się z materiałami dla nauczycieli, w szczególności informacjami dotyczącymi Kodeksu w sprawie obrazów i wiadomości dotyczących krajów Południa. Pomoże on w uniknięciu wzmocnienia negatywnych stereotypów dotyczących globalnego Południa. Istnieje bowiem zagrożenie, że uczniowie nierzetelnie i błędnie ukazując sytuację mieszkańców globalnego Południa wzmocnią nieprawdziwe a powszechne przekonania dotyczące ludzi tam żyjących

JAK DŁUGO REALIZOWAĆ PROJEKT?

Minimalny czas przewidziany na realizację projektu to 5 tygodni, a jego ostateczna długość zależy od ilości wybranych działań. Nauczyciel i uczniowie mają prawo dowolnie modyfikować poniższy scenariusz. Zalecamy, aby spotkania zespołu projektowego z nauczycielem odbywały się co najmniej raz w tygodniu.

Ze względu na wartość dydaktyczną oraz odwołanie do podstawy programowej kształcenia ogólnego, w tym ogólnych celów kształcenia na III etapie edukacyjnym, zajęcia związane z projektem można realizować podczas wybranych lekcji lub dodatkowych zajęć (tzw. godzin karcianych).

OPIS DZIAŁAŃ W PROJEKCIE

Etap projektu	Działania/Cel	Liczba godzin lekcyjnych	Daty	Uwagi
Poznajemy ideę oraz cele projektu	przedstawienie i wyjaśnienie idei oraz celu projektu, zintegrowanie i zmotywowanie uczniów do pracy; poznanie podstawowych pojęć związanych z tematyką projektu.	1		
Zdobywamy wiedzę.	wyjaśnienie czym jest kampania edukacyjna – zdefiniowanie ogólnego produktu projektu; zastanowienie się nad sposobami uczenia się; przygotowanie do zdobycia wiedzy na temat problemów globalnego Południa	1		
Planujemy działania, ustalamy harmonogram pracy.	podzielenie się wiedzą na temat problemów globalnego Południa z pozostałymi uczniami (sesja wzajemnego uczenia się); wybranie działań realizowanych w ramach kampanii edukacyjnej; opracowanie harmonogramu pracy i dokonanie podziału obowiązków.	2		
Spotkanie z dyrektorem	przedstawienie planu pracy, celu i idei projektu kierownictwu szkoły; nawiązanie dialogu i współpracy między uczniami a dyrekcją szkoły.	1		
	nawiązanie współpracy z dyrektorem. Przeprowadzenie spotkania zgodnie z wcześniej ustalonym planem.	1		
Realizacja zaplanowanych działań.	sprawdzenie w jakim stopniu udaje się realizować założone działania; wspólne zastanowienie się w jaki sposób możemy pomóc kolegom i koleżankom w realizacji ich zadań; ustalenie z czym mamy trudności, co jest naszym sukcesem i dlaczego warto realizować ten projekt.	2		
Punkt kulminacyjny kampanii edukacyjnej.	zwrócenie uwagi społeczności szkolnej na problemy globalnego Południa; wskazanie jak zmienić swoje zachowania, aby ograniczyć te problemy; prezentacja wyników pracy zespołu projektowego.	1		
Podsumowanie i refleksja	dokonanie ewaluacji projektu; refleksja nad mocnym i słabymi stronami realizacji działań projektowych.	1		

CEL:

przedstawienie i wyjaśnienie idei oraz celu projektu; zintegrowanie i zmotywowanie uczniów do pracy; poznanie podstawowych pojęć związanych z tematyką projektu.

POMOCE:

- papier plakatowy/brystol,
- mazaki/kreda,
- tablica/flipchart,
- karteczki samoprzylepne,
- mapa świata z zaznaczonymi granicami państw;
- wybrane załączniki.

WSTĘP:

Przywitaj się z uczniami. Przedstaw cel waszego spotkania. Rozpocznij od zabawy integracyjnej nawiązującej do tematu zajęć.

Przygotuj karteczki z nazwami produktów (**ZAŁĄCZNIK NR 1**). Poproś uczniów, aby każdy z nich wylosował jedną karteczkę. Następnie, nie porozumiewając się za pomocą słów, uczniowie dobierają się w grupy zgodnie z wylosowanymi przedmiotami. Sprawdź, czy wszystkim się to udało.

UWAGA: przygotuj tyle karteczek, aby utworzyć 4-5 osobowe grupy.

Zrównoważony rozwój – wyjaśnienie pojęcia.

Kolejnym zadaniem uczniów jest zbudowanie wyłącznie z samych uczestników maszyny, która będzie produkować wylosowany przez grupę przedmiot (losy znajdziesz **W ZAŁĄCZNIKU NR 2**). Urządzenie to powinno spełniać poniższe warunki:

- być ekologiczne,
- zapewniać bezpieczne warunki osobom przy nim pracującym,
- poprawiać jakość życia mieszkańcom państwa, z którego pochodzi główny składnik,
- mieć swoją nazwę (uczniowie ujawniają ją dopiero na sam koniec).

Każda grupa prezentuje swoją maszynę. Pozostali uczestnicy zabawy odgadują, jaki produkt wytwarza dane urządzenie i w jaki sposób spełnia wymienione warunki.

Zwróć uwagę, że uczniowie starali się stworzyć maszyny pracujące zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju. Zapytaj, co ich zdaniem oznacza to określenie. Pozwól na swobodną wymianę myśli, nie poprawiaj ani nie neguj odpowiedzi. Jeśli uczniowie mają problem ze sformułowaniem definicji, zadaj pytania naprowadzające:

- Czym jest rozwój?
- Co to znaczy, że człowiek, firma lub świat się rozwija?
- Z jakim wyrazem kojarzy wam się pojęcie „zrównoważony”?
- Co to znaczy, że zachowuje się równowagę?
- Jaki jest wzrost, rozwój, który jest zrównoważony?

Możesz przytoczyć definicję:

! DEFINICJA

Definicja wg dokumentów Organizacji Narodów Zjednoczonych: „Zrównoważony rozwój Ziemi to rozwój, który zaspokaja podstawowe potrzeby wszystkich ludzi oraz zachowuje, chroni i przywraca zdrowie i integralność ekosystemów Ziemi, bez zagrożenia możliwości zaspokojenia potrzeb przyszłych pokoleń i bez przekraczania długookresowych granic pojemności ekosystemów Ziemi”.

Zrównoważony rozwój – pogadanka. Zwróć uwagę, że zrównoważony rozwój odnosi się do ludzi (społeczeństwa), środowiska i ekonomii (powiązań gospodarczych). Wszystkie te elementy są jednakowo istotne. Konieczne jest też patrzenie w przyszłość i dbanie o to, aby nasz obecny rozwój nie ograniczył możliwości rozwoju przyszłych pokoleń. Podkreśl, że maszyny, które zbudowali na początku spotkania miały spełniać kryteria zrównoważonego rozwoju. Możesz rozpocząć dyskusję, w jakim stopniu udało się to osiągnąć.

Potrzeby każdego człowieka. Wróć do definicji zrównoważonego rozwoju. Zwróć uwagę, że pojawia się w niej pojęcie potrzeby. Poproś uczniów, aby postarali się wymienić swoje potrzeby, które są dla nich ważne. Możesz narysować na tablicy piramidę i rozdać uczniom samoprzylepne karteczki. Na każdej karteczce uczeń zapisuje wybraną przez siebie potrzebę i przykleja ją w wybranym przez siebie miejscu piramidy (na dole powinny znajdować się potrzeby najczęściej się pojawiające, bez zaspokojenia których człowiek nie jest w stanie przeżyć, a wyżej potrzeby tzw. wyższego rzędu). Aby dowiedzieć się więcej, zajrzyj do **ZAŁĄCZNIKA NR 3**.

Zapytaj uczniów, czy ich zdaniem każdy człowiek ma prawo do tego, aby móc zaspokoić swoje potrzeby. Uczniowie powinni dojść do wniosku, że tak, i że to gwarantuje prawo międzynarodowe (prawa człowieka).

Następnie poproś uczniów, aby zdjęli karteczki z potrzebami, których ludzie w pewnych częściach świata nie są w stanie zaspokoić. Uczniowie powinni zdjąć wszystkie karteczki.

Globalne Południe. Podsumuj: nadal miliony ludzi nie mają dostępu do pitnej wody, żywności, podstawowej edukacji. Z tego powodu nie mogą też zaspokajać pozostałych potrzeb. Są to w większości mieszkańcy państw globalnego Południa. Jeśli uczniowie nie znają tego pojęcia, przedstaw definicję:

! DEFINICJA

Kraje globalnego Południa to kraje potocznie nazywane krajami rozwijającymi się, leżące na półkuli południowej, z paroma wyjątkami krajów wysoko uprzemysłowionych (np. Australii czy Nowej Zelandii). W krajach Afryki, Azji i Ameryki Południowej mieszka większość ludności świata (wedle różnych danych od 2/3 do 3/4 wszystkich mieszkańców świata). Wolimy używać nazwy „globalne Południe”, ponieważ nie jest ona wartościująca tak jak np. pejoratywne i nieaktualne określenie „Trzeci Świat” ani myląca jak nazwa „kraje rozwijające się” – często problem polega na tym, że kraje te się wcale nie rozwijają

http://www.pah.org.pl/nasze-dzialania/218/177/co_to_znaczy_kraj_globalnego_poludnia (dostęp: 2015.09.01)

Zachęć uczniów, aby na mapie świata wskazali globalne Południe. Niech każdy z nich postara się wymienić po dwa kraje do niego należące.

UWAGA: Jeżeli uczniowie nie dysponują odpowiednią wiedzą o dysproporcjach między globalnym Południem i Północą oraz wybranymi problemami dotyczącymi Globalnego Południa możesz zorganizować następane zajęcia według scenariusza lekcji przeznaczonego dla gimnazjum.

Zrównoważony rozwój – nasza wspólna sprawa. Poinformuj, że brak przestrzegania zasad zrównoważonego rozwoju prowadzi do zmian w klimacie oraz pogłębiania biedy. Zapytaj uczniów, kogo ich zdaniem dotyczą te problemy:

- mieszkańców globalnego Południa,
- Państw Północy,
- Polski,
- czy może ich najbliższej okolicy.

Następnie zachęć uczniów, by zastanowili się, kto może wpłynąć na zmianę tej sytuacji i popularyzowanie idei zrównoważonego rozwoju. Uczniowie powinni dojść do wniosku, że sprawy globalnego Południa oraz zmiany klimatyczne dotyczą wszystkich mieszkańców Ziemi i wszyscy powinni czuć się za nie odpowiedzialni.

CELE PROJEKTU.

Przedstaw ogólne cele projektu wymienione na początku scenariusza. Zapiszcie je na plakacie i powieście w widocznym miejscu. Jeśli uważasz, że cele w zaproponowanym kształcie są zbyt długie lub uczniowie ich nie rozumieją, postarajcie się je wspólnie przeformułować. Podkreśl, że uczestnicy projektu będą współpracować z dorosłymi – dyrektorem, nauczycielami. Dzięki temu, ich pomysły mają szansę, by zostać skutecznie wprowadzone w życie.

Wyjaśnij uczniom, jaki będzie cel następnego spotkania: dowiedzą się na nim, czym jest kampania edukacyjna i jak ją przeprowadzić. Podziękuj za poświęcony czas i pracę. Zachęć do przybycia na następne zajęcia.

Poproś, aby ocenili na ile udało wam się osiągnąć zakładany cel spotkania:

- jeżeli uważają, że w pełni, podnoszą kciuk do góry,
- jeżeli uważają, że częściowo, to unoszą kciuk w poziomie,
- jeżeli uważają, że nie udało się osiągnąć celu, to kierują kciuk w dół.

CEL:

wyjaśnienie czym jest kampania edukacyjna – zdefiniowanie ogólnego produktu projektu; zastanowienie się nad sposobami uczenia się; przygotowanie do zdobycia wiedzy na temat problemów globalnego Południa.

POMOCE: KOPIE ZAŁĄCZNIKÓW NR 4 – Karta Wiedzy autorów kampanii

WSTĘP:

Przywitaj się z uczniami. Przypomnijcie, co udało wam się zrobić podczas ostatniego spotkania. Zaprezentuj cel dzisiejszych zajęć – jest nim zdobycie wiedzy na temat tego, czym jest kampania edukacyjna i poznanie zasad jej tworzenia.

Zmotywuj i dowartośćuj uczniów. Powiedz, że przed nimi bardzo ważna rola – staną się liderami edukacji globalnej w szkole. Ich działania i realizowany projekt mają pomóc innym uczniom i dorosłym w zrozumieniu problemów globalnego Południa i podjęciu działań zmierzających do ich rozwiązania. Aby tak się stało, musicie zastanowić się:

- jak przybliżyć wiedzę o problemach globalnego Południa kolegom, koleżankom, nauczycielom i rodzicom,
- w jaki sposób ich zachęcicie do wprowadzania zasad zrównoważonego rozwoju.

Zanimuj dyskusję o tym, jak sami lubią zdobywać wiedzę:

- Czy wolą uczyć się reguł, teorii na pamięć, czy wyciągać wnioski na podstawie konkretnych przykładów?
- W jakiej formie lubią zdobywać wiedzę??
- Czym różni się zdobywanie wiedzy od umiejętności?
- Jakie emocje powinny towarzyszyć zdobywaniu nowej wiedzy i umiejętności?
- Dlaczego posiadanie wiedzy nie jest równoznaczne ze zmianą zachowania (np. ludzie wiedzą, że nie powinni łamać zasad ruchu drogowego, a i tak to robią)?

Zwróć uwagę, że udzielając odpowiedzi na powyższe pytania, stworzyli zbiór wskazówek, jak przygotować kampanię edukacyjną o globalnym Południu i zrównoważonym rozwoju.

Zapytaj uczniów, czy znają przykłady kampanii edukacyjnych lub informacyjnych. Możesz posłużyć się zasobami portalu www.kampaniespoleczne.pl lub podać przykład kampanii Państwowej Inspekcji Pracy – Bezpieczeństwo pracy zależy od Ciebie <https://web.pip.gov.pl/bpzoc/> (dostęp: 2015.09.01).

Ustal z uczniami, jaki jest cel prowadzenia takich kampanii oraz jakich narzędzi się do tego używa (z jakich działań składa się taka kampania). Uczniowie powinni zwrócić uwagę, że kampanie służą do przekazania informacji, wiedzy na ważny temat, a także zachęcają do zmiany swoich zachowań. Autorzy kampanii starają się użyć różnych kanałów dotarcia do odbiorców. Podziel uczniów na grupy i poproś aby wypisali jak najwięcej przykładów form, działań prowadzonych w trakcie kampanii edukacyjnych. Powinny wśród nich znaleźć się:

- filmy
- konkursy
- gry
- plakaty
- audycje radiowe
- portale społecznościowe
- blogi
- prezentacje/wykłady
- debaty
- petycje

Poinformuj uczniów, że ich kampania edukacyjna również powinna składać się z kilku takich działań. Jednak podobnie jak autorzy reklam, kampanii edukacyjnych i informacyjnych, oni także muszą wcześniej zdobyć wiedzę na temat interesującego ich problemu – warunków pracy i życia w państwach globalnego Południa i/lub skutków nieprzestrzegania zasad zrównoważonego rozwoju dla ekologii.

Poproś uczniów, aby podali przykłady produktów, które pochodzą z państw globalnego Południa, np.: kakao, olej palmowy, bawełna, ubrania, buty, zabawki, sprzęt elektroniczny: telefony, komputery, itp.

Poproś uczniów, aby dobrali się w grupy, w których wykonają zadanie na następne spotkanie. Zadanie polega na przygotowaniu materiałów z informacjami o warunkach pracy w krajach globalnego Południa związanych z produkcją wybranych produktów i wynikających z tego problemach. Możesz umówić się, że wyniki swojej pracy uczniowie przedstawią w formie prezentacji multimedialnej lub portfolio. Skorzystaj **Z ZAŁĄCZNIKA NR 4** – Karta Wiedzy autorów kampanii.

Zaproponuj uczniom, aby skorzystali z materiałów umieszczonych na stronach:

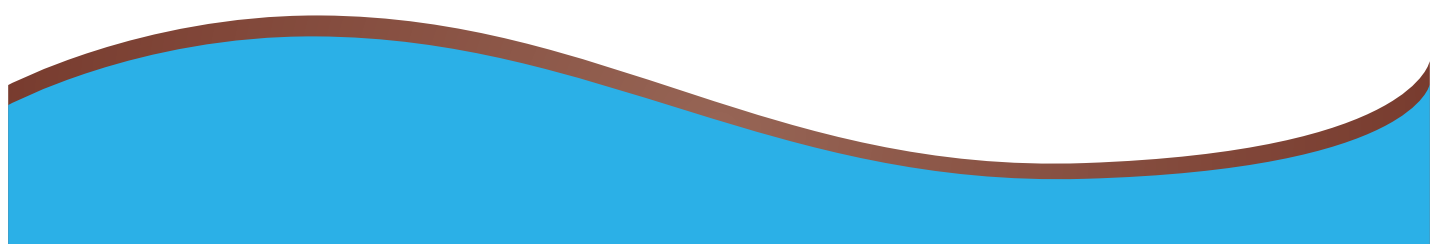
www.fairtrade.org

www.ekonsument.pl (dostęp: 2015.09.01)

PODSUMOWANIE.

Usiądźcie w kręgu. Poproś, aby każdy powiedział, czego oczekuje po przygotowywanym przez was projekcie.

Nie komentujcie odpowiedzi. Celem tego zadania jest wzbudzenie w uczniach refleksji na temat własnych działań.

PLANUJEMY DZIAŁANIA, USTALAMY HARMONOGRAM PRACY

DZIAŁANIA

Co wiemy? Co zrobimy? – planujemy działania – 2 x 45 min.

CEL:

wymiana wiedzy na temat problemów globalnego Południa z pozostałymi uczniami (sesja wzajemnego uczenia się); wybranie działań realizowanych w ramach kampanii edukacyjnej; opracowanie harmonogramu pracy i dokonanie podziału obowiązków.

POMOCE:

- papier plakatowy,
- mazaki,
- wybrane załączniki
- taśma klejąca/magnesy (do przyklejenia plakatu w widocznym miejscu),

WSTĘP.

Przywitaj uczniów. Zapytaj, jak oceniają swoje przygotowania i poziom zdobytej wiedzy z zakresu problemów globalnego Południa. Co sprawiło im trudność? Z czego są dumni? Czy znaleźli jakieś zaskakujące, interesujące wiadomości?

PREZENTACJA.

Poproś przedstawicieli grup, aby zaprezentowali wyniki swojej pracy. Przypomnij o tym, że każdy ma wyznaczony czas i powinien go pilnować.

Zwróć uwagę, że właśnie odbyli sesję wzajemnego uczenia się. Przekazali informacje, które samodzielnie zdobyli. Stali się liderami edukacji globalnej. Dzięki zdobytej wiedzy są w stanie zaplanować działania, które zrealizują w ramach kampanii edukacyjnej.

REFLEKSJA NAD CELEM KAMPANII.

Przypomnij uczniom, że kampanie edukacyjne powinny:

- dostarczać odpowiedniej wiedzy,
- wywoływać określone emocje,
- zachęcać do zmiany zachowań.

Poproś uczniów, aby określili, jaką wiedzę chcą przekazać, jakie wywołać emocje i do jakich zachowań zachęcić.

Możesz do tego ćwiczenia wykorzystać kartę pracy

Budowanie postaw (**ZAŁĄCZNIK NR 5**).

Uczniowie prezentują wyniki swojej pracy.

Zachęć do dyskusji zadając pytania:

- które informacje są najważniejsze?
- Jakie emocje powinny towarzyszyć mówieniu o globalnych wyzwaniach?
- Jak zachęcić innych do działania?

ZWRÓĆ SZCZEGÓLNA UWAGĘ na zachowania, które uczniowie wybrali. Podkreśl, że jest to kluczowy element waszego projektu, mający znaczący wpływ na odniesienie sukcesu. Czy zespół wie, do jakich zachowań chce zachęcić swoich kolegów i koleżanki? W Polsce mało mówi się o tym, jak indywidualna osoba może działać na rzecz rozwiązywania problemów globalnych. Okazuje się jednak, że wiele propozycji można wypracować w grupie, tak aby jak najbardziej odpowiadały one lokalnym warunkom (np. waszej szkole, miejscowości).

FORMY KAMPANII.

Poproś uczniów, aby przypomnieli wypracowane na poprzednich zajęciach formy prowadzenia kampanii edukacyjnych. **Zwróć uwagę**, że przy wykorzystaniu części z nich można zachęcić pozostałe osoby do znalezienia odpowiedzi: co robić, aby ograniczyć problemy globalnego Południa?

Poproś uczniów, aby ustalili, z pomocą których form i w jaki dokładnie sposób można to osiągnąć, np.:

- konkurs – uczniowie zgłaszają propozycje działań zmierzających do poprawy sytuacji państw globalnego Południa (możliwe są różnorodne formy: plakaty; komiksy; instrukcje działania, itd.),
- portale społecznościowe – uczniowie w formie komentarzy, postów zgłaszają propozycje działań,
- warsztaty – w ich trakcie zespół uczniów stara się samodzielnie wypracować najlepsze, odpowiadające ich potrzebom i możliwościom rozwiązania,
- gry w przestrzeni szkoły – podczas gry uczniowie rozwiązują zadania, polecenia, które jednocześnie mogą stanowić podstawę do wypracowania nowych rozwiązań, pomysłów na działania,
- debata – możliwe jest omówienie bądź nawet wypracowanie nowych rozwiązań i działań służących poprawie sytuacji globalnego Południa.

Poinformuj uczniów, że w ramach kampanii edukacyjnej powinni wybrać i zrealizować przynajmniej jedno działanie w przestrzeni wirtualnej (np. konto na Facebooku, blog), jedno działanie o charakterze komunikacji jednokierunkowej (np. gazetka szkolna, plakaty, tablica ogłoszeń) i jedno działanie o charakterze komunikacji dwukierunkowej (np. debata, warsztat, gra w przestrzeni szkoły). Wspólnie zastanówcie się, które z tych działań będą najbardziej adekwatne do warunków waszej szkoły i możliwe do zrealizowania.

HARMONOGRAM DZIAŁAŃ.

Podziel uczniów na tyle grup, ile działań wybraliście. Poproś, aby postarali się jak najbardziej szczegółowo wypisać poszczególne zadania, które trzeba wykonać aby zrealizować całe działanie. Do działań powinni dopisać zasoby, czyli rzeczy oraz sojuszników, czyli ludzi, których będziecie potrzebować do realizacji zadań. Zwróć uwagę, że kampania edukacyjna powinna mieć szerszy zasięg i dotrzeć również do lokalnej społeczności. Poproś uczniów, aby zastanowili się jak mogą to osiągnąć. Przykładowe plany działań znajdziesz w **ZAŁĄCZNIKU NR 6**.

Poproś grupy o zaprezentowanie wyników swojej pracy. Plany pracy powinny wisieć w miejscu widocznym dla wszystkich członków zespołu. Po każdej prezentacji zachęć uczniów do dyskusji nad mocnymi stronami przedstawionej propozycji, ale też nad tym, co ich zdaniem warto jeszcze dodać. Celem ma być stworzenie jak najbardziej dokładnego planu każdego z działań.

PUNKT KULMINACYJNY.

Poproś uczniów, aby wyjaśnili pojęcie „punkt kulminacyjny”. Pozwól na swobodną wymianę myśli. Zapytaj, czy taki punkt kulminacyjny powinien mieć miejsce podczas waszej kampanii edukacyjnej. Zwróć uwagę, że to bardzo ważny czas, kiedy wszystkie wasze działania muszą odbywać się jednocześnie, a od zespołu wymaga się dużego zaangażowania. Wyjaśnij, że dzięki skupieniu uwagi na edukacji globalnej w jednym czasie, koledzy, koleżanki, a także nauczyciele i rodzice będą mieli większą szansę na poznanie problemów globalnego Południa.

W zależności od waszych ustaleń punkt kulminacyjny może trwać dzień, dwa, a nawet tydzień. To okres, w którym wszystkie wybrane przez was działania są zintensyfikowane. Uczniowie powinni okres tej kulminacji kampanii edukacyjnej nazwać, tak jak często nazywane są różnego rodzaju imprezy, wydarzenia, festiwale szkolne. Dzięki temu łatwiej będzie pozostałym uczniom zidentyfikować to wydarzenie.

HARMONOGRAM PROJEKTU.

Następnie przejdźcie do ułożenia pełnego harmonogramu projektu zawierającego wszystkie działania. W tym celu możecie wykorzystać tabelę z **ZAŁĄCZNIKA NR 7**.

PODZIAŁ ZADAŃ.

Kiedy omówicie wszystkie zadania, poproś uczniów, aby zastanowili się, w realizacji których działań chcieliby uczestniczyć. Podkreśl, że nie powinni kierować się wyłącznie względami koleżeńskimi, ale także swoimi zdolnościami, talentami, hobby, umiejętnościami, tak aby mogły one być w jak największym stopniu wykorzystane podczas realizacji działań. Jeżeli ktoś lubi kręcić filmy, to warto by uczestniczył w tworzeniu produkcji filmowej; ktoś kto ma wielu znajomych na profilach społecznościowych i lubi nawiązywać nowe kontakty powinien zająć się administrowaniem profilu, dobry organizator może odpowiadać za zorganizowanie debaty lub warsztatów, uczniowie ze zdolnościami redakcyjnymi świetnie się sprawdzą przy redagowaniu gazetki. Pamiętaj, że uczniowie powinni pracować w grupie.

Do każdego działania powinno być zatem przypisanych kilku uczniów (jeśli uznają, że dadzą radę, mogą być zaangażowani jednocześnie w kilku grupach).

Ważne jest również, aby każdy otrzymał zadania na miarę swoich możliwości. Młodszy uczniowie lub mniej doświadczeni nie zawsze będą w stanie tak samo szybko i dobrze wykonać zadania, jak uczniowie starsi.

Podkreśl, aby każdy zastanowił się, jaką ilością czasu dysponuje i czy przydzielone zadanie zdąży wykonać. Przypomnij uczniom, że poza obowiązkami szkolnymi, mają również inne zajęcia: dodatkowe lekcje, czynności domowe. Z tego powodu nie wszyscy są w stanie zaangażować się w równym stopniu. Nie może to jednak być przyczyną wykluczenia kogoś z zespołu.

KONTRAKT.

Zanimuj dyskusję na temat zasad wzajemnej współpracy. Poproś uczniów, aby zgłosili propozycje reguł, które ich zdaniem ułatwią pracę w zespole. **Zwróć uwagę** na poniższe wartości:

- współpraca – w razie trudności zawsze mogą poprosić o pomoc,
- wspólny sukces – jeżeli widzę, że ktoś ma problem – oferuję swoją pomoc; wszyscy się staramy
- terminowość,
- poczucie humoru,
- zaufanie,
- odpowiedzialność.

PODSUMOWANIE.

Poproś uczniów o ocenę zajęć. Do tego celu wykorzystaj metodę zwaną ruchomą tarczą. Będziecie potrzebowali trochę wolnej przestrzeni (możecie wyjść na korytarz). Na środku pomieszczenia umieść jakiś przedmiot (krzesło, butelkę, roślinę). Poproś, aby uczniowie stanęli w odległości 4 dużych kroków od tego przedmiotu. Jeżeli będą zgadzać się ze stwierdzeniami, które za chwilę wygłosisz, zbliżą się do niego, jeśli zaś będą przeciwnego zdania, oddalą się. Na koniec tej zabawy, na podstawie dystansu uczniów od przedmiotu, poznasz ich opinie.

Przykładowe stwierdzenia:

- *osiągnęliśmy cele, które sobie wyznaczyliśmy na dzisiaj,*
- *spotkanie przebiegło w przyjaznej atmosferze,*
- *zdołałem/am nową wiedzę,*
- *byłem twórczy.*

SPOTKANIE Z DYREKTOREM

Rozmawiamy z dyrektorem – 1 x 45 min.

DZIAŁANIA

CEL:

przedstawienie planu pracy, celu i idei projektu kierownictwu szkoły; nawiązanie dialogu i współpracy między uczniami a dyrekcją szkoły.

POMOCE:

- karteczki samoprzylepne/kreda i tablica
- mazaki
- arkusze papieru
- wybrane załączniki

WSTĘP.

Poproś uczniów, aby przypomnieli, co udało wam się zrobić na ostatnich zajęciach. Odwołaj się do celu głównego waszego projektu i podkreśl znaczenie kampanii edukacyjnej. Zwróć również uwagę, że podczas poprzedniego spotkania zastanawialiście się kto może was wesprzeć w realizacji projektu. Jedną z tych osób był dyrektor szkoły, do spotkania z którym się dzisiaj przygotujecie.

UZASADNIENIE DZIAŁANIA.

Rozdaj uczniom karteczki samoprzylepne albo kawałki kredy. Zadaniem każdego z nich jest przyklejenie/napisanie na tablicy argumentów za tym, że warto spotkać się z dyrektorem (jakie korzyści możemy uzyskać dzięki spotkaniu z dyrektorem szkoły?).

Odczytaj wszystkie odpowiedzi. Spróbujcie ustalić, jakie argumenty pojawiały się najczęściej. Poproś uczniów, aby zaproponowali w formie burzy mózgów tematy, na które, ich zdaniem, powinni porozmawiać z dyrektorem. Zapisz w widocznym miejscu wszystkie propozycje. Na koniec wybierzcie te, które uważacie za najważniejsze.

PLAN SPOTKANIA.

Podziel uczniów na 4-5-osobowe zespoły. Rozdaj arkusze papieru i wyjaśnij, że zadaniem grup jest opracowanie planu spotkania z dyrektorem. Ustal warunki brzegowe: np. czas trwania spotkania, zakres tematyczny (odwołaj się do celu dzisiejszego spotkania i celu ogólnego projektu). Przykładowy plan zawarty jest w **ZAŁĄCZNIK NR 8**.

Po wykonaniu zadania przyklej wszystkie plakaty w widocznym miejscu. Poproś liderów grup o zaprezentowanie wyników ich pracy. Na koniec, w formie dyskusji, z podanych propozycji spróbujcie stworzyć plan „idealny” (jako moderator postaraj się zachęcić uczniów do wykorzystania wybranych pomysłów każdej grupy). Następnie ustalcie, kto z uczniów będzie odpowiadał za poszczególne etapy rozmowy z dyrektorem.

SYMULACJA.

Ostatnim etapem zajęć jest symulacja spotkania uczniów z dyrektorem szkoły w formie dramy. Możesz sam wcielić się w rolę dyrektora lub poprosić o to jednego z uczniów. Przeprowadźcie rozmowę zgodnie z waszym planem „idealnym”. Poproś uczniów o podzielenie się swoimi uwagami, refleksjami na temat symulowanego spotkania. Jeśli zajdzie taka potrzeba, wprowadźcie zmiany z waszym planie.

Przed zakończeniem zajęć podaj uczniom szczegółowe informacje na temat spotkania z dyrektorem (miejsce, datę itp.). Dzięki temu będą czuli się bezpieczniej.

PRZECZYTAJ DODATKOWO: Przed spotkaniem uczniów z dyrektorem – **ZAŁĄCZNIK NR 9**.

(część opracowana na podstawie scenariusza projektu edukacyjnego Szukam-Znajduję-Rozwiązuję,

P. Sienkiewicz, Fundacja Civis Polonus

<http://mlodziezmawplyw.org.pl/projekty-edukacyjne>)

CEL:

sprawdzenie w jakim stopniu udaje się realizować założone działania; wspólne zastanowienie się jak możemy pomóc kolegom i koleżankom w realizacji ich zadań; ustalenie z czym mamy trudności, co jest naszym sukcesem i dlaczego warto realizować ten projekt.

POMOCE: harmonogram projektu

WSTĘP.

Przywitaj uczniów. Usiądźcie w kręgu. Poproś, aby każdy powiedział co dobrego, radosnego przydarzyło mu się od waszego ostatniego spotkania. Zaczynij od siebie. Kiedy skończy ostatnia osoba, rozdaj uczniom po jednej karteczce. Poproś, aby każdy napisał, używając wyłącznie przymiotników, jak ocenia realizację projektu. Zbierz karteczki i odczytaj je na głos.

OCENA REALIZACJI PROJEKTU.

Zanimuj dyskusję na temat realizacji projektu. Możesz posłużyć się następującymi pytaniami:

- Co udało nam się zrobić?
- W jakim stopniu udaje nam się zrealizować harmonogram?
- Czy powinniśmy wprowadzić zmiany w planie/harmonogramie?
- W jakim stopniu przestrzegamy zasad w kontrakcie?
- Z czym mamy trudność?
- Jak inni mogliby nam pomóc?
- Dlaczego uczestnictwo w projekcie jest fajne?

Podejdźcie do harmonogramu i zaznaczcie na nim etap, na którym obecnie się znajdujecie. Sprawdźcie, co jeszcze pozostało do zrobienia. Jeśli jest taka potrzeba, zastanówcie się i wypracujcie odpowiednie sposoby rozwiązania problemów. Zapytaj czy uczniowie mają jeszcze jakieś pytania, wątpliwości

PODSUMOWANIE.

Na koniec usiądźcie w kręgu. Poproś, aby każdy uczeń dokończył zdanie:

Ten projekt się uda, ponieważ...

Podziękuj, zmotywuj i dowartościuj uczniów podkreślając, jak dużo udało im się już osiągnąć.

CEL:

zwrócenie uwagi społeczności szkolnej na problemy globalnego Południa; wskazanie sposobów zachowania prowadzących do ograniczenia tych problemów; prezentacja wyników pracy zespołu projektowego.

POMOCE:

- harmonogram projektu
- inne pomoce według indywidualnych potrzeb

Dla zespołu projektowego jest to sprawdzian, który w dużej mierze zdecyduje o sukcesie projektu. Celem punktu kulminacyjnego jest dostarczenie całej społeczności szkolnej wiedzy na temat wybranych problemów globalnego Południa oraz zachęcenie do podjęcia działań, zmiany zachowań sprzyjających rozwiązaniu tych problemów.

To trudny okres nie tylko dla zespołu projektowego, ale także dla ciebie. Twoim zadaniem powinno być nadzorowanie uczniów, włączanie się w rozwiązywanie problemów, które wynikają z organizacji pracy zespołu projektowego i szkoły, pomaganie uczniom w kontaktach z pozostałymi nauczycielami i administracją szkoły.

Zalecamy, aby pod koniec każdego okresu kulminacji spotkać się z zespołem projektowym. Będzie to dobrą okazją do podsumowania, rozwiązania ewentualnych problemów, wyjaśnienia nieporozumień i wzmacniania poczucia zaufania i współpracy.

Zwróć szczególną uwagę na działania rozpowszechniające. Upewnij się, czy uczniowie potrafią poprawnie napisać treść wiadomości e-mail (pamiętaj o formach grzecznościowych, formalnej budowie listu). Pomóż w wysłaniu wiadomości z adresu szkoły. O tworzeniu informacji prasowych przeczytaj więcej w **ZAŁĄCZNIKU NR 10**. Przypomnij uczniom, aby sprawdzali, czy przesłane przez nich wiadomości zostały opublikowane.

CEL:

dokonanie ewaluacji projektu; refleksja nad mocnym i słabymi stronami realizacji działań projektowych.

POMOCE:

- tablica,
- kreda,
- karteczki samoprzylepne,
- wydrukowany w odpowiedniej ilości **ZAŁĄCZNIK NR 11**.

REFLEKSJA.

Przywitaj uczniów. Wyjaśnij cel dzisiejszego spotkania. Podziel tablicę na części: czego się nauczyłam/nauczyłem; czego nie dałabym/dałbym rady zrobić samodzielnie; co jest moim sukcesem; co mogłabym/mógłbym poprawić następnym razem. Rozdaj uczniom karteczki samoprzylepne i poproś, aby na napisali na nich odpowiedzi na powyższe pytania i przykleili w odpowiednim miejscu. Podkreśl, że jest to zadanie anonimowe. Następnie odczytaj wypowiedzi uczniów. Postaraj się zaangażować dyskusję, aby dać szansę na rozwinięcie myśli, podzielenie się przez uczniów doświadczeniami i refleksjami związanymi z realizacją projektu. Powiedz uczniom również o swoich przemyśleniach i spostrzeżeniach.

PODZIĘKOWANIE.

Przygotuj dla każdego ucznia wizytówkę – pamiątkę po zrealizowanym projekcie (**ZAŁĄCZNIK NR 11**). W pustym miejscu wpisz imiona członków zespołu projektowego. Rozdaj wizytówki i zachęć uczniów, aby dopisali na wizytówkach pozostałych osób, za co im dziękują. Pamiętaj, aby dodać kilka słów od siebie do każdej wizytówki – będzie to częściowa ocena pracy uczniów.

•• **ZAŁĄCZNIKI** ••

ZAŁĄCZNIK NR 1. - PRZEDMIOTY

Kakao

Kakao

Kakao

Kakao

Kakao

Olej palmowy

Olej palmowy

Olej palmowy

Olej palmowy

Olej palmowy

Bawełna

Bawełna

Bawełna

Bawełna

Bawełna

Złoto

Złoto

Złoto

Złoto

Złoto

Herbata

Herbata

Herbata

Herbata

Herbata

Kakao

Kakao

Kakao

Kakao

Kakao

Olej palmowy

Olej palmowy

Olej palmowy

Olej palmowy

Olej palmowy

Bawełna

Bawełna

Bawełna

Bawełna

Bawełna

Złoto

Złoto

Złoto

Złoto

Złoto

Herbata

Herbata

Herbata

Herbata

Herbata

Kakao

Kakao

Kakao

Kakao

Kakao

Olej palmowy

Olej palmowy

Olej palmowy

Olej palmowy

Olej palmowy

Bawełna

Bawełna

Bawełna

Bawełna

Bawełna

Złoto

Złoto

Złoto

Złoto

Złoto

Herbata

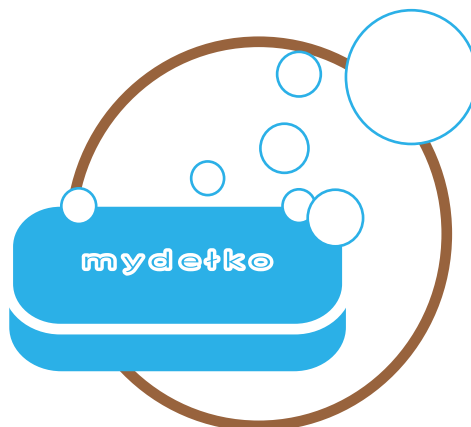
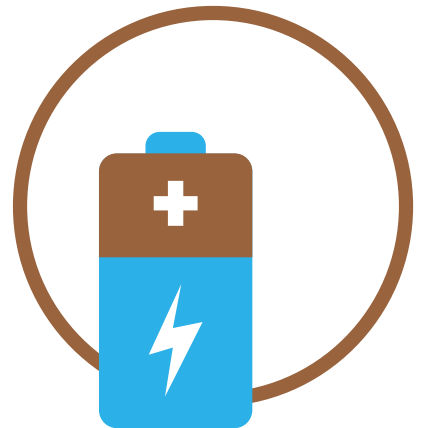
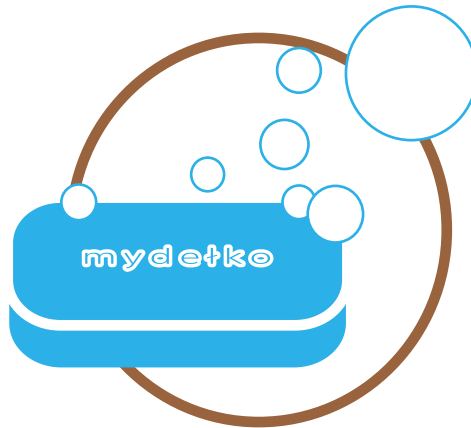
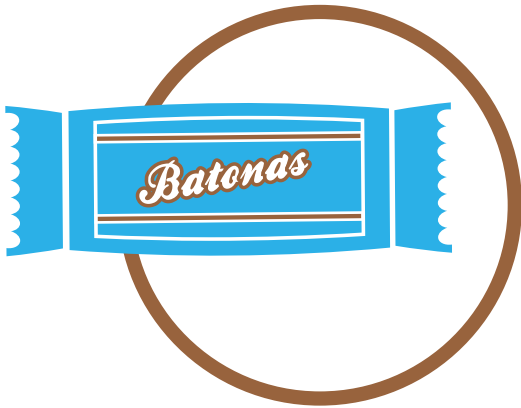
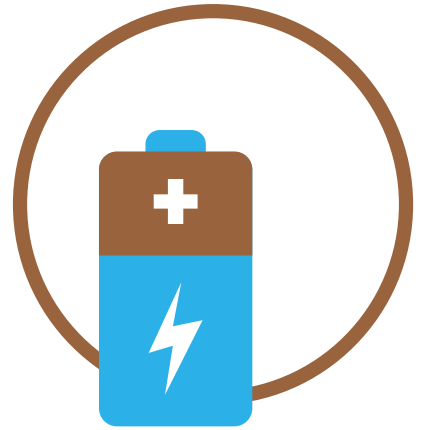
Herbata

Herbata

Herbata

Herbata

ZAŁĄCZNIK NR 2. - LOSY DO ZABAWY- BUDUJEMY MASZYNĘ!

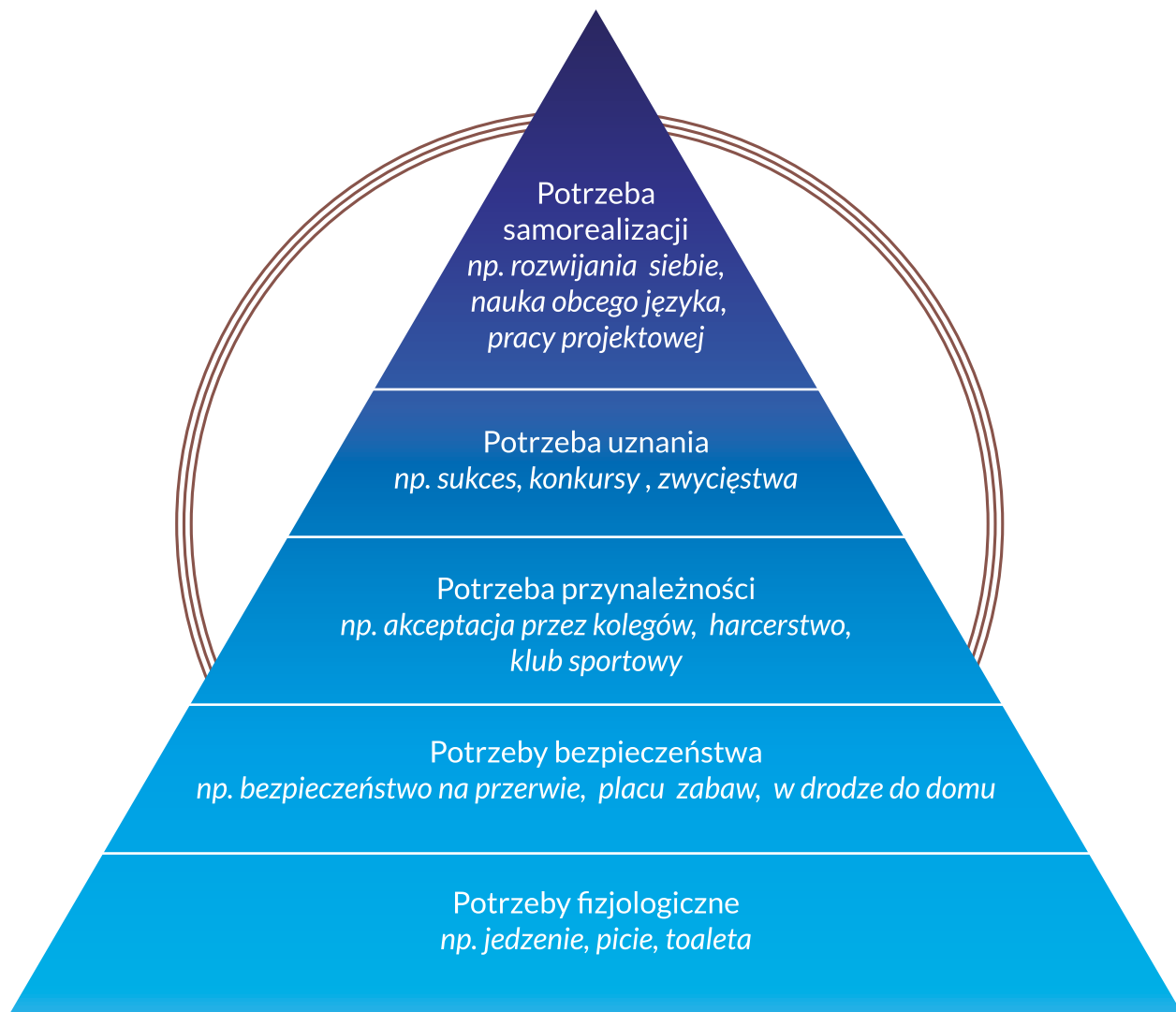

ZAŁĄCZNIK NR 3. - PIRAMIDA POTRZEB

Autorem koncepcji hierarchii potrzeb był amerykański psycholog Abraham Maslow. Uważał, że ludzie muszą w pierwszej kolejności zaspokoić potrzeby podstawowe (np. jedzenie, picie, sen), aby następnie móc przejść do zaspokajania potrzeb wyższych (rozwijania zainteresowań, uczestniczenia w kulturze itp.). Maslow wyróżnił potrzeby:

naturalne, bezpieczeństwa, przynależności, szacunku i uznania, samorealizacji.

Dwie pierwsze to **potrzeby podstawowe**. Należą do nich: dostęp do pożywienia, wody, możliwość zapewnienia bezpiecznych i zdrowych warunków pracy i życia.

Pozostałe potrzeby, to:

- **przynależności** – chcemy przynależać do jakiejś grupy, np. paczki przyjaciół. Lubimy spędzać czas w grupie kolegów i koleżanek. Ważne jest dla nas podejmowanie wspólnie z przyjaciółmi różnych działań: grania w piłkę, plotkowania, ale też np. organizowania wydarzeń w szkole.
- **szacunku i uznania** – chcemy poprzez swoje działania zyskać szacunek i uznanie w oczach innych. Zależy nam, aby otrzymać pochwałę i udowodnić, że jesteśmy w czymś dobrzy. Pragniemy być docenionymi i zauważonymi w klasie, szkole, rodzinie.
- **samorealizacji** – chcemy się rozwijać, zdobywać nowe umiejętności i wiedzę. Zależy nam, żeby stawać się coraz lepszymi w swojej dziedzinie, np. piłkarzami, tancerzami, DJ-ami albo organizatorami szkolnych i klasowych przedsięwzięć.

SŁAD GRUPY:

- 1 .....
- 2 .....
- 3 .....
- 4 .....
- 5 .....

Koordynatorem naszej grupy jest .....

Odpowiada ona/on za to, aby sprawdzać czy nasza praca przebiega zgodnie z planem i informuje nauczyciela o pojawiających się trudnościach.

Przedstawiać wyniki naszej pracy będzie/będą .....

WYBRANY PRODUKT: .....

PRZYGOTUJEMY (DO WYBORU):

Prezentację multimedialną, którą przedstawimy w maksymalnie 10 minut.
Zawrzemy w niej odpowiedzi na poniższe pytania.

Portfoglio, czyli teczkę, w której będziemy mieć poukładane odpowiedzi na poniższe pytania.
Portfoglio będzie się składać z: artykułów, zdjęć, notatek itp.

Pytanie	Odpowiedź	Dodatkowe informacje Jeśli znalazłeś dodatkowe dane, informacje, wpisz je w tym miejscu.	Źródło informacji (skąd uzyskałeś informacje, podaj jak najdokładniejsze dane, np. tytuł książki/czasopisma/nazwę strony internetowej; imię i nazwisko autora/nazwę instytucji; tytuł artykułu; link do strony internetowej).
Gdzie jest produkowany/ skąd jest pozyskiwany ten produkt?			
Od jak dawna jest produkowany/ pozyskiwany ten produkt?			
Kto jest głównym odbiorcą tego produktu?			
Do czego służy ten produkt?/ Co wytwarza się z tego surowca (produktu)?			
Jak dużo ludzi pracuje przy produkcji/pozyskiwaniu tego produktu?			
W jakich warunkach pracują ci ludzie?			
Ile pieniędzy zarabiają za swoją pracę?			
Jakie skutki dla środowiska ma wytwarzanie/pozyskanie tego produktu?			
Czy ten produkt jest pozyskiwany/ wytwarzany również w krajach globalnej Północy? Dlaczego tak/ nie?			

ZAŁĄCZNIK NR 5. - BUDOWANIE POSTAW

Co powinni wiedzieć o sytuacji globalnego Południa moi koledzy, koleżanki, rodzice i nauczyciele?

Propozycja:

Zastanówcie się nad przyczynami, skutkami problemów oraz faktami, opiniami i stereotypami dotyczącymi globalnego Południa.

Jakie emocje powinna wzbudzać nasza kampania?

Zastanówcie się jakie emocje pobudzić, by zainteresować odbiorców problemem, a także zachęcić do działania. Pamiętajcie o zasadach Kodeksu w sprawie obrazów i wiadomości.

Jakich zachowań chcemy nauczyć? Do jakich działań chcemy zachęcić?

Zastanówcie się, jak powinni się zachowywać, jakie decyzje podejmować ludzie, aby rozwiązać problemy globalnego Południa?

ZAŁĄCZNIK NR 6. - OPIS DZIAŁAŃ

INTERNET

- **BLOG, FACEBOOK, INSTAGRAM, ITP.**

Internet to świetne narzędzie do przekazywania wiedzy i wzbudzenia w ludziach zainteresowania określonym problemem. Załóżcie konto na portalu społecznościowym poświęcone waszemu projektowi. Informujcie co robicie, ale też dzielcie się swoją wiedzą o problemach globalnego Południa, prawach człowieka, zrównoważonym rozwoju. Starajcie się zaktywizować waszych odbiorców, zachęcajcie do komentowania, przyłączania się do dyskusji w przestrzeni wirtualnej. Jednocześnie możecie Internet wykorzystać do przeprowadzenia innych działań, np. konkursu.

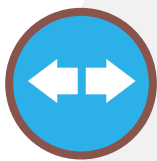
Pamiętajcie, że rejestracja na większości portali jest możliwa po ukończeniu 13 roku życia. Sprawdźcie dokładnie zasady korzystania z wybranych narzędzi internetowych. Poproście o pomoc dorosłych: nauczycieli lub rodziców.

KOMUNIKACJA JEDNOKIERUNKOWA:

- **GAZETKA SZKOLNA**
- **PLAKATY**

Powyższe narzędzia pozwolą wam na przekazanie informacji, wzbudzenie emocji w czytelniku, a nawet na pokazanie, jak powinien postępować, aby ograniczyć problemy globalnego Południa. Nie będziecie jednak w stanie wejść w interakcje z odbiorcami waszego przekazu. Gazetki i plakaty są dobrym rozwiązaniem, jeśli szukacie szybkiego sposobu rozpowszechnienia informacji. Uczniowie chętnie przyjrzą się nowym plakatom lub będą poszukiwać nowego wydania gazetki. Wykorzystajcie to tworząc oryginalne rysunki i artykuły.

KOMUNIKACJA JEDNOKIERUNKOWA:

Poniższe działania stanowią największe wyzwanie organizacyjne. Dają jednak dużo satysfakcji i mocno angażują uczestników. Dzięki temu istotnie wpływają na zmianę postaw.

- **WARSZTATY**

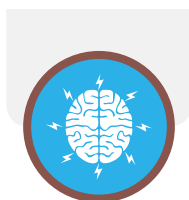
Na czym to polega? Warsztat to spotkanie grupy uczestników wraz z osobą prowadzącą. Jego celem jest poznanie określonego problemu, doskonalenie umiejętności lub wypracowanie jakiegoś rozwiązania. Podczas warsztatów stosuje się różne metody i techniki, które zachęcają do współpracy, poszukiwania odpowiedzi na pytania. Oto kilka przykładów takich metod: warsztat 365, burza mózgów, warsztat przyszłości.

365

WARSZTAT 365

Jest to metoda stosowana w większych zespołach (około 20-30 osób). Zebrani uczniowie dzielą się na sześć grup. Każda powinna liczyć około pięciu osób. Następnie prowadzący spotkanie przedstawia problem, np. W jaki sposób obchodzić „Dzień szkoły”? Co zrobić, aby w naszej szkole było bezpieczniej w szatni? Jakie zajęcia chcielibyśmy mieć w ramach akcji „Lato w mieście”? Każda grupa przygotowuje trzy propozycje odpowiedzi. Na określone hasło (np. „samorząd”) grupy przekazują swoje rozwiązania kolejnym zespołom, które dopisują do nich trzy inne propozycje (przedtem muszą zapoznać się z odpowiedziami poprzednich grup). Nowe rozwiązania nie mogą się powtarzać z tymi, które już zostały wpisane. Takie przekazywanie odbywa się tyle razy, ile jest grup. Na koniec każdy z zespołów prezentuje opisane na swojej kartce pomysły. Te, które zostaną przez was uznane za interesujące, zapiszcie na tablicy. Każde możecie dodatkowo omówić. W ten sposób powstanie lista propozycji wypracowanych w ramach konsultacji.

BURZA MÓZGÓW

To jedna z najbardziej popularnych metod szukania rozwiązań. Zebrani uczniowie wspólnie zastanawiają się, jak rozwiązać określony problem. Organizując „burzę mózgow” trzeba wiedzieć, że podstawową zasadą metody jest to, że służy tylko wymyśleniu maksymalnej liczby pomysłów. Nie służy ich ocenie, ani wyborowi rozwiązania.

Wskazówki:

PROBLEM. Na początku spotkania zadajcie pytania, na które wspólnie będziecie poszukiwać odpowiedzi.

PROWADZENIE „BURZY MÓZGÓW”. Wybierzcie osobę, która będzie prowadzić „burzę mózgow”.

Musi być stanowcza, by móc zwracać uwagę na to, aby wszyscy uczestnicy mieli takie same prawo do wypowiedzi, nikt nie zdominował spotkania, nie krytykował pomysłów, nie stosował ataków personalnych. Osoba prowadząca musi wszystkich traktować w taki sam sposób. Powinna zadawać dodatkowe pytania, zachęcające do wypowiedzi

SWOBODA WYPOWIEDZI. Każdy powinien czuć się swobodnie, co oznacza, że:

- każdy może się wypowiedzieć,
- nikt nikomu nie przerywa,
- nie komentuje się i nie ocenia wypowiedzi innych,
- wszystkie opinie i pomysły są jednakowo ważne, nawet te najbardziej zwariowane,
- wszystkie wypowiedzi są zapisywane na tablicy tak, jak zostały wypowiedziane, bez zmian.

O zasadach poinformujcie na początku spotkania. Najlepiej byłoby, gdyby zostały zapisane i powieszono w widocznym miejscu

WARSZTAT PRZYSZŁOŚCI

To metoda służąca rozbudzeniu wyobraźni i znalezieniu oryginalnych rozwiązań. Najpierw wskaźcie negatywnych stron określonej sytuacji (np. brak pracowni komputerowej, kradzieże rowerów ze stojaków). Następnie stwórzcie wizję idealnej sytuacji, w której omówione problemy zostałyby rozwiązane. Nie ma żadnych ograniczeń, można puścić wodze fantazji. Ostatnim działaniem jest wybranie elementów, które są możliwe do zrealizowania. Trzeba też dokładnie zaplanować, co zrobić, aby wprowadzić je w życie.

(za: Szkoła Współpracy. Poradnik dla uczniów, Olga Napiontek, Piotr Sienkiewicz, Ministerstwo Edukacji Narodowej, Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej, <http://szkolawspolpracy.pl/poradnik-ucznia/konsultujemy-czyli-mowimy-co-myslim/metody-konsultacji/#warsztaty-365> dostęp:2015.09.01)

PODSUMOWANIE.

Nie wystarczy jedynie spisać wszystkie pomysły. Warto je uporządkować i wybrać kilka najbardziej trafnych rozwiązań. W tym celu po „burzy mózgów” postarajcie się pogrupować pomysły. Znajdźcie ich cechy wspólne, z kilku podobnych rozwiązań spróbujcie stworzyć jedno, które będzie łączyć ich wszystkie ważne cechy.

KTO JE PROWADZI?

Warsztaty może prowadzić nauczyciel, ale jeżeli wcześniej się do nich przygotujecie, zaplanujecie i rozpiszecie ich plan, to z powodzeniem będziecie w stanie poprowadzić je samodzielnie (oczywiście dobrze, aby obecny był również dorosły opiekun).

GDZIE JE ZORGANIZOWAĆ?

Potrzebna jest wam przestrzeń, w której zmieści się 25-30 osób (więcej nie powinno brać udziału), kilka stolików. Świetnie do tego nada się sala lekcyjna. Warsztaty możecie przeprowadzić w trakcie godzin wychowawczych lub w ramach zajęć pozalekcyjnych.

DEBATA

Aby dobrze przygotować debatę, warto zacząć organizować ją odpowiednio wcześniej i starannie ustalić podział obowiązków.

WYBIERZCIE TEMAT I TYTUŁ DEBATY.

Kontrowersyjny i ciekawy temat jest kluczem do wzbudzenia zainteresowania debatą. Pamiętajcie jednak, że istotą debatowania powinno być wypracowanie konstruktywnych rozwiązań, skłonienie do refleksji nad danym zagadnieniem, a nie samo spowodowanie zamieszania. Dlatego przed przystąpieniem do działania, przedyskutujcie temat z opiekunem samorządu. Wskaźcie mocne i słabe strony debaty, jasno określcie swoje oczekiwania.

TYTUŁ DEBATY

powinien być krótki i ściśle nawiązywać do tematu. Dobrze, jeśli będzie miał formę pytania. Dzięki temu każdy, kto przeczyta ogłoszenie o debacie, będzie mógł zastanowić się, czy sprawa go interesuje i pomyśleć, jakie jest jego zdanie na ten temat.

USTALCIE, ILE OSÓB NA NIĄ ZAPRASZACIE.

Oszacujcie, ile osób chcielibyście zaprosić na debatę: ilu będzie uczestników oraz czy przewidujecie udział publiczności. Dzięki temu będziecie mogli ustalić, jaka sala będzie wam potrzebna, aby wszystkich pomieścić.

USTALCIE CZAS I MIEJSCE DEBATY.

To dobry moment, aby o waszym pomysle porozmawiać z dyrektorem szkoły. Może dzięki współpracy uda wam się zorganizować debatę w szkolnej świetlicy lub w sali gimnastycznej? Jeśli zapraszacie osoby spoza szkoły, pamiętajcie, aby sprawdzić, czy mają czas w tym terminie.

PRYGOTUJCIE LISTĘ POTRZEBNYCH RZECZY I PODZIELCIE ZADANIA.

Ustalcie kto zajmie się promocją wydarzenia, kto zapraszaniem gości, kto będzie prowadził debatę, kto zadba o jej wartość merytoryczną, to znaczy przygotuje plan debaty, materiały dla uczestników (ulotki, wydrukowane informacje itp.), ułoży pytania. Ważne jest ustalenie, kto zajmie się obsługą sprzętu (nagłośnienie, laptop, rzutnik). Warto wcześniej zaplanować, kto będzie rejestrował (nagrywał, filmował) przebieg debaty lub jej fragmenty (uwaga: w przypadku nagrywania lub filmowania uczestnicy muszą zostać o tym poinformowani).

PRZEJDŹCIE DO REALIZACJI PLANU.

Skontaktujcie się z gośćmi, których chcecie zaprosić. Prześlijcie im materiały, pytania lub program debaty, aby mogli się przygotować. Odpowiednio wcześniej zadбайcie o promocję wydarzenia. Najlepiej na dzień przed debatą ustawcie stoły i krzesła, wydrukujcie materiały, przetestujcie urządzenia (zwłaszcza, jeśli wprowadzenie do tematu będziecie prezentowali w formie multimedialnej). Dzięki temu możecie uniknąć wpadek i niepotrzebnej nerwówki w dniu debaty.

PLAN DEBATY

Debata szkolna, której celem jest znalezienie odpowiedzi na pytanie:

Jak możemy pomóc krajom globalnego Południa?

- 1 Przedstawienie celu debaty, jakim jest znalezienie odpowiedzi na powyższe pytanie. Prowadzący zadaje także pytania dodatkowe, np.:
  - Dlaczego powinniśmy interesować się problemami globalnego Południa?
  - W jakim stopniu czujemy się współodpowiedzialni za sprawy globalnego Południa?
  - Jak zmienić nasze zachowania konsumenckie, aby poprawić sytuację krajów globalnego Południa?
  - Jak w szkole wprowadzać zasady zrównoważonego rozwoju?
- 2 Zebranie informacji od uczestników – jak powinniśmy zmienić swoje zachowania, aby były zgodne z zasadami zrównoważonego rozwoju?
Warto zastosować metodę „**burzy mózgów**” – wszystkie pomysły są spisywane bez poddawania ich krytyce czy ocenie. Następnie, w zależności od czasu pozostałego do końca debaty, można poddać pod dyskusję albo rozwiązania mające najwięcej zwolenników, albo te najciekawsze, wzbudzające kontrowersje itp.
- 3 Podsumowanie debaty – zestawienie najczęściej wymienianych pomysłów, opinii, propozycji zmian, np. poprzez przyznawanie punktów przez każdego z uczestników debaty dla najbardziej oczekiwanych i potrzebnych działań

(za: Szkoła Współpracy. Poradnik dla uczniów, Olga Napiontek, Piotr Sienkiewicz, Ministerstwo Edukacji Narodowej, Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej,

<http://szkolawspolpracy.pl/poradnik-uczni/konsultujemy-czyli-mowimy-co-myslim/zalaczniki/>;

<http://szkolawspolpracy.pl/poradnik-uczni/konsultujemy-czyli-mowimy-co-myslim/organizacja-debaty/>

dostęp:2015.09.01)

GRA W PRZESTRZENI SZKOŁY

Gra w przestrzeni szkoły nawiązuje do coraz popularniejszych gier miejskich. Uczestnicy gry poruszają się w przestrzeni szkoły i w określonych punktach (bazach) wykonują zadania, dzięki którym zdobywają punkty i wskazówki dokąd dalej podążać. Często wcielają się w określone role (np. prezydentów państw globalnego Południa i globalnej Północy). Celem nie jest bycie pierwszym, lecz wykonanie zadań w oryginalny, kreatywny sposób. W waszej grze zadania mogą koncentrować się wokół problemu zrównoważonego rozwoju i globalnego Południa. Zawodnicy wykonując polecenia, mogą zyskać wiedzę na powyższe tematy, ale też starać się wypracować własne pomysły na rozwiązanie tych problemów.

Zanim przeprowadzicie grę, powinniście:

- określić, co ma być jej celem (czego mają się nauczyć, nad czym zastanowić uczestnicy gry),
- wymyślić główną fabułę, narrację, historię w której osadzicie zadania w grze,
- stworzyć zadania (przygotować materiały, opisy, itp.),
- zaplanować, gdzie będą znajdowały się punkty zadaniowe,
- zapewnić materiały i ludzi, którzy pomogą w przeprowadzeniu gry,
- uzgodnić plan z dyrektorem i nauczycielami.

Zobacz więcej:

http://mmk.e.org.pl/eakademia/eakademia_scenariusze_gra.html

http://www.pah.org.pl/m/1675/2011-12-05_PAH_wlacz-sie-do-gry.pdf (dostęp: 2015.09.01)

KONKURS

Jego celem powinno być zachęcenie do zdobywania wiedzy i umiejętności. Dobrze zorganizowany konkurs pobudza do kreatywności, poszukiwania nowych rozwiązań. Konkursy nie powinny prowadzić do rywalizacji między uczniami, ale do budowania współpracy i zaufania. Dlatego, jeśli zdecydujecie się na tę formę działania, zorganizujcie konkurs, do którego przystępuje się grupowo a nie indywidualnie.

Przykładowe tematy konkursów:

- Jak uczynić handel sprawiedliwym?
- Jak zachęcić innych do ograniczenia konsumpcji?
- Jak uczyć edukacji globalnej w naszej szkole?

Forma: możecie ogłosić konkurs na

- komiks,
- zdjęcie,
- film,
- plakat, itp.,

albo poszukać innych niestandardowych form.

ZAŁĄCZNIK NR 7. - HARMONOGRAM PROJEKTU - WZÓR

Działanie	Zadanie	Co jest nam potrzebne?	Osoby odpowiedzialne	Kto nam może pomóc?	Termin wykonania	Uwagi
Blog	Założenie bloga	Komputer, dostęp do Internetu	Janek i Ola	Nauczyciel informatyki		
	Wpisywanie postów (minimum co 2 dni) – zebranie materiałów	Komputer, dostęp do Internetu, zdjęcia, linki do materiałów, filmów itp.	Ola			
	Zachęcanie uczniów do dodawania komentarzy	Komputer, dostęp do Internetu	Janek			
Gazetka szkolna o GP	Odpowiadanie na komentarze	Komputer, dostęp do Internetu	Ola			
	Nawiązanie współpracy z redakcją szkolnej gazetki	Brak	Karolina, Piotrek, Michał, Agnieszka	Nauczyciel – opiekun gazetki		
	Ustalenie terminu wydania i zasady współpracy	Brak	Karolina, Piotrek, Michał, Agnieszka			
	Opracowanie koncepcji gazetki	Komputer	Karolina, Piotrek, Michał, Agnieszka			

ZAŁĄCZNIK NR 7. - HARMONOGRAM PROJEKTU - WZÓR

Działanie	Zadanie	Co jest nam potrzebne?	Osoby odpowiedzialne	Kto nam może pomóc?	Termin wykonania	Uwagi
Gazetka szkolna o GP	Napisanie artykułów	Komputer	Karolina, Piotrek			
	Przygotowanie zdjęć, ilustracji do artykułów	Komputer; dostęp do gazet, czasopism, książek; aparat	Michał, Agnieszka			
	Zaprojektowanie gazetki	Komputer; pliki z projektami gazetki	Michał, Agnieszka			
	Wydrukowanie gazetki	Drukarka; ksero; papier	Michał, Agnieszka			
	Dystrybucja gazetki	Wsparcie osób rozdających	Kacper, Ela			
Debata	Sformułowanie tematu debaty i przygotowanie planu debaty	Brak		Dyrektor szkoły		
	Uzgodnienie terminu i warunków debaty z dyrektorem	Brak				
	Opracowanie zaproszeń	Komputer; drukarka		Nauczyciel sztuki		

ZAŁĄCZNIK NR 7. - HARMONOGRAM PROJEKTU - WZÓR

Działanie	Zadanie	Co jest nam potrzebne?	Osoby odpowiedzialne	Kto nam może pomóc?	Termin wykonania	Uwagi
Debata	Przekazanie zaproszeń gościom	Koperty; znaczki				
	Ogłoszenie debaty i promocja	Komputer; dostęp do Internetu; drukarka; papier				
	Przygotowanie wystąpień	Komputer				
	Przygotowanie sprzętu na debatę	Mikrofony; wzmacniacze; rzutnik; komputer		Pracownicy administracyjni		
	Przygotowanie sali	Krzesła; lampy				
	Przeprowadzenie debaty	Brak				
	Podsumowanie debaty	Brak				
Spotkania zespołu	Spotkanie; omówienie realizacji projektu – raz w tygodniu					

ZAŁĄCZNIK NR 7. - HARMONOGRAM PROJEKTU - WZÓR

Działanie	Zadanie	Co jest nam potrzebne?	Osoby odpowiedzialne	Kto nam może pomóc?	Termin wykonania	Uwagi
Promocja projektu	Poinformowanie społeczności o realizacji projektu					
	Utrwalanie przebiegu projektu – robienie zdjęć, pisanie relacji na bloga					
	Informowanie o kulminacji projektu i Tygodniu Edukacji Globalnej					
	Podsumowanie projektu – relacje na blogu; informacje na tablicy samorządu					
	Przygotowanie materiałów prasowych					
	Wysłanie materiałów prasowych					
	Spotkanie zespołu i ocena realizacji projektu					
Podsumowanie						

ABY CZYTELNIJ PRZEDSTAWIĆ HARMONOGRAM ZADAŃ MOŻNA SKORZYSTAĆ Z WYKRESU GANTTA.

Działanie	Zadanie	TYDZIEŃ REALIZACJI PROJEKTU					
		I	II	III	IV	V	VI
Blog	Założyć bloga						
	Wpisywać posty (minimum co 2 dni) – zebranie materiałów						
	Zachęcać uczniów do dodawania komentarzy						
	Odpowiadać na komentarze						
Gazetka szkolna o GP	Nawiązać współpracę z redakcją szkolnej gazetki						
	Ustalić termin wydania i zasady współpracy						
	Opracować koncepcję gazetki						
	Napisać artykuły						
	Przygotować zdjęcia, ilustracje do artykułów						
	Zaprojektować gazetkę						
	Wydrukować gazetkę						
	Rozdać gazetkę						
Debata	Sformułować temat debaty i przygotować plan debaty						
	Uzgodnić termin i warunki debaty z dyrektorem						
	Opracować zaproszenia						
	Przekazać zaproszenia gościom						
	Ogłosić i promować to wydarzenie						
	Przygotować wystąpienia						
	Przygotować sprzęt na debatę						
	Przygotować salę						
	Przeprowadzić debatę						
	Podsumować debatę						
Spotkania zespołu	Spotkanie; omówić realizację projektu – raz w tygodniu						
Promocja projektu	Poinformować społeczność o realizacji projektu						
	Utrwalać przebieg projektu – robić zdjęcia, pisać relacje na bloga						
	Informować o kulminacji projektu i Tygodniu Edukacji Globalnej						
	Podsumować projekt – relacje na blogu; informacje na tablicy samorządu						
	Przygotować materiały prasowe						
	Wysłać materiały prasowe						
Podsumowanie	Zorganizować spotkanie zespołu i ocenić realizację projektu						

ZAŁĄCZNIK NR 8. - PLAN SPOTKANIA Z DYREKTOREM

- 1 Przywitanie się – poznanie uczniów z dyrektorem.
- 2 Przedstawienie założeń i celu realizacji projektu.
- 3 Zaprezentowanie działań, które planujemy zrealizować.
- 4 Prośba o wyrażenie zgody na realizację projektu oraz wskazanie obszarów, w których potrzebne będzie wsparcie dyrektora (np. przy organizacji debaty).
- 5 Wysłuchanie opinii i uwag dyrektora.
- 6 Wyjaśnienie ewentualnych wątpliwości, udzielenie odpowiedzi na pytania dyrektora.
- 7 Podziękowanie i ustalenie terminu następnego spotkania.

(na podstawie scenariusz projektu edukacyjnego Szukam-Znajduję-Rozwiązuję, P. Sienkiewicz, Fundacja Civis Polonus
<http://mlodziezmawplyw.org.pl/projekty-edukacyjne> dostęp:2015.09.01)

ZAŁĄCZNIK NR 9. - SPOTKANIE Z DYREKTOREM

Warto porozmawiać i przygotować dyrektora do rozmowy z uczniami. Przekaż istotne informacje o projekcie, takie jak np.:

- założenia i cel,
- harmonogram pracy,
- obszary, w których konieczne będzie udzielenie przez dyrektora szczególnego wsparcia (np. organizacja debaty).

Dzięki temu dyrektor będzie miał możliwość dobrze przygotować się do spotkania z uczniami i od razu przedstawić im swoje uwagi, ustalić szczegóły realizacji projektu itp.

Na parę minut przed rozmową z dyrektorem spotkajcie się w swojej sali albo innej oswojonej przestrzeni. Zapytaj uczniów, jak się czują przed zbliżającym się spotkaniem. Sprawdź, czy wszyscy są obecni i czy mają niezbędne materiały (notatki, prezentacje itp.). Ustal kolejność wypowiedzi. Jeżeli uznasz, że potrzebne jest ćwiczenie, które pomoże rozładować stres i doda energii, stańcie w kręgu, złapcie się za ręce i parę razy podskoczcie najwyżej jak potraficie.

Podczas spotkania z dyrektorem twoja rola polega na obserwowaniu przebiegu rozmowy i wspieraniu uczniów. Dopilnuj, żeby każdy się wypowiedział i nie zapomniał o poruszeniu jakiejś istotnej kwestii. W razie konieczności delikatnie przypomnij uczniom o pominiętych elementach danego zagadnienia

Po spotkaniu podziękuj grupie za jego przygotowanie. Usiądźcie w kręgu. Wskaż mocne strony uczniów. Następnie pozwól na swobodne wypowiedzi związane z rozmową z dyrektorem.

(na podstawie scenariusz projektu edukacyjnego Szukam-Znajduję-Rozwiązuję, P. Sienkiewicz, Fundacja Civis Polonus
<http://mlodziezmawplyw.org.pl/projekty-edukacyjne> dostęp:2015.09.01)

ZAŁĄCZNIK NR 9. - INFORMACJE PRASOWE

TYTUŁ.

Sformułujcie tytuł waszej informacji w sposób jasny, ale też przyciągający uwagę czytelnika. Po przeczytaniu pierwszych zdań odbiorca powinien wiedzieć czego dotyczyć będzie tekst i dlaczego warto go przeczytać.

OBJĘTOŚĆ.

Tekst nie powinien być długi – najlepiej ograniczyć się do jednej strony formatu A4. Pamiętajcie, że nie piszecie tekstu reklamowego, tylko komunikat. Nie używajcie zatem zbyt wielu przymiotników, odwołujcie się do faktów, podawajcie konkretne dane. Dobrym rozwiązaniem jest wplecenie w tekst wypowiedzi uczestników projektu lub innych zaangażowanych w niego osób. Instytucje, które otrzymają od was informację prasową powinny móc łatwo „wrzucić” ją na swoje strony internetowe – dlatego piszcie w trzeciej osobie, nie stosujcie formy „nasz projekt, my włączyliśmy”, itp.

PIRAMIDA DZIENNIKARSKA.

Korzystajcie z zasady piramidy dziennikarskiej. Najważniejsze informacje zamieśćcie na początku tekstu. Następne jego części powinny odpowiadać na pytania:

- *co (się stało)?*
- *kto (wziął w tym udział)?*
- *kiedy (to się stało)?*
- *gdzie (to się stało)?*
- *co (z tego wynika)?*

KONTAKT.

Na końcu informacji podajcie do siebie kontakt: dane szkoły, imię i nazwisko nauczyciela odpowiedzialnego za projekt. Dzięki temu instytucja, która zainteresuje się waszymi działaniami będzie mogła się z Wami skontaktować.

Zobacz więcej:

<https://www.netpr.pl/pl/press/web/rozwiwania/biura-prasowe/jak-napisac-dobry-komunikat-prasowy> (dostęp: 2015.09.01)

ZAŁĄCZNIK NR 11. - WIZYTÓWKA

• • **MATERIAŁY** • •
DLA NAUCZYCIELA

KODEKS W SPRAWIE OBRAZÓW I WIADOMOŚCI DOTYCZĄCYCH KRAJÓW POŁUDNIA:

Wybór obrazów i wiadomości dokonywany będzie z zachowaniem najważniejszych zasad:

- Szacunku dla godności ludzi, o których mówimy;
- Wiary w równość wszystkich ludzi;
- Poszanowania dla potrzeby promowania uczciwości, solidarności i sprawiedliwości.

We wszystkich komunikatach i tam, gdzie to uzasadnione potrzebą pokazania realiów, pragniemy:

- Dokonywać wyboru obrazów i wiadomości z zachowaniem wartości poszanowania równości, solidarności i sprawiedliwości;
- Prawdziwie przedstawiać wszelkie obrazy i sytuacje zarówno w bezpośrednim jak i w szerszym kontekście, dążąc do zwiększenia powszechnego zrozumienia realiów i złożoności procesu rozwoju;
- Unikać obrazów i wiadomości mogących szerzyć stereotypy, wywoływać sensacje lub dyskryminować ludzi, sytuacje lub miejsca;
- Wykorzystywać obrazy, wiadomości i badania jednostkowych przypadków z pełnym zrozumieniem, uczestnictwem i za zgodą zainteresowanych (lub ich rodziców lub opiekunów);
- Zagwarantować, że osoby, których sytuację przedstawiamy mają możliwość opowiedzenia o swojej historii osobiście;
- Ustalić i zanotować, czy osoby te zgadzają się na ujawnienie ich personaliów i twarzy i zawsze postępować zgodnie z ich życzeniem;
- Działać zgodnie z najwyższymi standardami w zakresie praw człowieka i ochrony osób słabszych. Działać zgodnie z najwyższymi standardami w zakresie praw dziecka zgodnie z zapisami Konwencji Praw Dziecka, ponieważ to właśnie dzieci są najczęściej przedstawiane.

Więcej informacji na temat Kodeksu znajdziesz tu:

- Dorota Gadzinowska, Gabriela Lipska, Kordian Kochanowicz, Marcin Wojtalik, Poradnik

„Jak mówić o większości świata. Jak rzetelnie informować o krajach globalnego Południa”,

Instytut Globalnej Odpowiedzialności,

http://zagranica.org.pl/sites/zagranica.org.pl/files/attachments/Dokumenty/Kodeksy/jak-mowic-o-wiekszosci-swiata_poradnik-igo.pdf

(dostęp: 2015.09.01)

- Zdzisława Barankiewicz, Scenariusz lekcji

„Czego nas uczy Kodeks w sprawie obrazów i wiadomości dotyczących krajów Południa?”,

Ośrodek Rozwoju

<https://www.ore.edu.pl/component/phocadownload/category/96-materiay-dot-edukacji-globalnej?download=166:godzina-wychowawcza-kodeks-obrazw>

(dostęp: 2015.09.01)

POWSZECHNA DEKLARACJA PRAW CZŁOWIEKA:

Po II wojnie światowej przyjęto bardzo ważny dokument – Powszechną Deklarację Praw Człowieka (1948 rok), w której zawarto prawa. Przysługują one każdemu człowiekowi i nie można mu ich odebrać.

Art. 25

1. Każdy człowiek ma prawo do stopy życiowej zapewniającej zdrowie i dobrobyt jego i jego rodziny, włączając w to wyżywienie, odzież, mieszkanie, opiekę lekarską i konieczne świadczenia socjalne, oraz prawo do ubezpieczenia na wypadek bezrobocia, choroby, niezdolności do pracy, wdowieństwa, starości lub utraty środków do życia w inny sposób od niego niezależny.

Niestety wg danych Banku Światowego obecnie: nadal 1,2 miliarda ludzi żyje za mniej niż 1,25 dolara dziennie, 2 miliardy ludzi jest niedożywionych a 800 milionów głoduje.

Źródło:

- Bank Światowy: 1,2 mld ludzi żyje w skrajnej biedzie, <http://www.polskieradio.pl/42/273/Artykul/826781,Bank-Swiatowy-12-mld-ludzi-zyje-w-skrajnej-biedzie> (dostęp: 2015.09.01)
- Globalny raport głodu 2014: Dwa miliardy ludzi na świecie jest niedożywionych, <http://www.dw.com/pl/globalny-raport-g%C5%82odu-2014-dwa-miliardy-ludzi-na-%C5%9Bwiecie-jest-niedo%C5%BCy-wionych/a-17993765> (dostęp: 2015.09.01)

Art. 26

Każdy człowiek ma prawo do nauki. Nauka jest bezpłatna, przynajmniej na stopniu podstawowym. Nauka podstawowa jest obowiązkowa. Oświata techniczna i zawodowa jest powszechnie dostępna, a studia wyższe są dostępne dla wszystkich na zasadzie równości w zależności od zalet osobistych.

Tymczasem w opracowaniu Polskiej Akcji Humanitarnej, przygotowanym na podstawie badań światowych instytucji czytamy:

„Choć wciąż ostatnich kilku lat sytuacja nieco się poprawiła, wciąż 75 milionów dzieci w wieku szkolnym nie uczęszcza do szkoły podstawowej. 96% z nich zamieszkuje kraje rozwijające się; blisko połowa – kraje Afryki Subsaharyjskiej. Szacuje się, że w ostatnim z wymienionych regionów aż dwie trzecie nieuczących się dzieci nigdy nawet nie zaczęły nauki! Ponad cztery piąte dzieci nieuczęszczających do szkoły podstawowej mieszka na obszarach wiejskich. Wiele z nich nie uczy się, ponieważ muszą pracować na utrzymanie swoje i rodzin. Szacuje się, że w krajach rozwijających się jest ponad 200 milionów pracujących dzieci”.

Więcej informacji znajdziesz na stronie: http://www.pah.org.pl/o-pah/158/problem_dostepu_do_educacji (dostęp: 2015.09.01)

POMOC ROZWOJOWA

Zgodnie z definicją Komitetu Pomocy Rozwojowej Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju, to darowizny i pożyczki przekazywane przez instytucje rządowe lub organizacje międzynarodowe, mające na celu wsparcie rozwoju gospodarczego i dobrobytu w krajach rozwijających się.

Pomoc rozwojowa stanowi bardzo pojemny termin, pod którym kryje się wiele form pomocy, np. pomoc udzielana na konkretny cel (szkolenie, budowę budynku, zakup wyposażenia), przekazanie środków bezpośrednio do budżetu danego kraju, wsparcie polegające na przekazaniu artykułów spożywczych krajom, których mieszkańcy mają kłopoty z dostępem do żywności, pomoc polegająca na wykorzystaniu doświadczenia i wiedzy (urzędników, lekarzy, inżynierów) obywateli państwa dawcy przy wsparciu rozwoju państwa partnerskiego, a także kredyty, pożyczki, umorzenia.

Więcej na temat pomocy rozwojowej i zaangażowania Polski przeczytasz na stronie:

<https://www.polskapomoc.gov.pl/Pomoc.rozwojowa.1938.html>

SPRAWIEDLIWY HANDEL (FAIR TRADE)

SPRAWIEDLIWY HANDEL (FAIR TRADE)

Sprawiedliwy Handel to zorganizowany ruch społeczny, który wykorzystuje podejście rynkowe aby poprawiać sytuację mieszkańców krajów rozwijających się oraz promować zrównoważony rozwój.

Główne założenia Sprawiedliwego Handlu to oferowanie lepszych warunków handlowych oraz ochrona praw nieuprzywilejowanych producentów i pracowników z krajów globalnego Południa. Poza uczciwą ceną, producenci otrzymują od partnerów handlowych wsparcie, aby móc prowadzić swoją działalność w sposób zrównoważony, bezpieczny dla ludzi i środowiska, oraz rozwijać swoją społeczność na zasadach demokratycznych. Do zwolenników i propagatorów Sprawiedliwego Handlu należy szerokie grono organizacji społecznych i handlowych, które aktywnie działają i lobbują na arenie międzynarodowej na rzecz większej równości w podziale zysków, jakie generuje handel międzynarodowy. Konsumentom w krajach wysoko rozwiniętych, także w Polsce, Sprawiedliwy Handel pozwala kupować produkty, które gwarantują, że ludzie, którzy pracowali przy ich powstawaniu, byli uczciwie traktowani i wynagradzani.

Źródło:

- http://www.fairtrade.org.pl/s1_co_to_jest_sprawiedliwy_handel_fair_trade.html (dostęp: 2015.09.01)

KODEKS SPRAWIEDLIWEGO HANDLU:

Najważniejsze zasady Sprawiedliwego Handlu to:

● Uczciwa cena jaką otrzymują producenci za swoje produkty

- jej wysokość powinna być zawsze ustalana z uwzględnieniem lokalnych uwarunkowań, przy udziale producentów i innych zainteresowanych stron
- powinna pokrywać koszty zrównoważonej ekologicznie i społecznie produkcji

● Bezpieczne i oparte na zasadach szacunku praktyki handlowe

- krótki czas oczekiwania na zapłatę
- możliwość prefinansowania, jeśli wymaga tego sytuacja
- bezpośrednie relacje pomiędzy producentami a organizacjami handlowymi
- skracanie łańcucha pośredników

● Sprawiedliwe płace i odpowiednie warunki socjalne

- płace na plantacjach, gdzie produkuje się towary na zasadach Sprawiedliwego Handlu, powinny zapewniać pracownikom i ich rodzinom wystarczające środki na utrzymanie
- bezpieczne, nie zagrażające zdrowiu warunki pracy
- wolność zrzeszania się
- równe płace w przypadku kobiet i mężczyzn
- niewykorzystywanie pracy dzieci, zgodnie z Konwencją o Prawach Dziecka oraz na podstawie lokalnego prawa

● Demokratyczne zarządzanie organizacją producencką

- producenci powinni powołać i stopniowo wzmacniać demokratyczną organizację producencką (np. spółdzielnię, stowarzyszenie rolników, związek zawodowy pracowników)
- decyzje powinny być podejmowane wspólnie, w sposób demokratyczny i transparentny

● Dążenie do zwiększania niezależności producentów

- długofalowym celem Sprawiedliwego Handlu jest takie wsparcie drobnych producentów, aby w przyszłości mogli prowadzić opłacalną działalność także poza ruchem i być konkurencyjnymi na rynku krajowym bądź światowym

● Zwiększanie wiedzy i świadomości konsumentów

- zadaniem organizacji Sprawiedliwego Handlu jest także edukacja i zwiększanie świadomości konsumentów w zakresie podejmowania etycznych wyborów konsumenckich, dostarczanie im informacji o producentach, ich produktach oraz warunkach, w jakich powstały.

Źródło:

- http://www.fairtrade.org.pl/s13_zasady_sprawiedliwego_handlu.html (dostęp: 2015.09.01)

PRZYKŁADY DZIAŁAŃ PROWADZONYCH PRZEZ ORGANIZACJE SPRAWIEDLIWEGO HANDLU:

1 Certyfikacja firm i produktów – znak certyfikacyjny umieszczony na produkcie pozwala rozpoznać konsumentom produkty, które spełniają zasady Sprawiedliwego Handlu. Wybrane systemy certyfikacji:

- Fairtrade International <http://www.fairtrade.net/about-fairtrade.html> (dostęp: 2015.09.01)
- Naturland Fair, <http://www.naturland.de/en/>
- Fair for Life, http://www.fairforlife.org/pmws/indexDOM.php?client_id=fairforlife&page_id=home
- Fair Trade USA, <http://www.fairtradeusa.org/>
- Eccocert, <http://www.ecocert.com/>

2 Petycje

- Europejska Kampania na rzecz sprawiedliwej czekolady, <http://pl.makechocolatefair.org/> (dostęp: 2015.09.01)
- „Kupuj odpowiedzialnie buty” – poparcie dla postulatów kampanii wyrażane jest przy pomocy wirtualnej aplikacji działającej na zasadzie krokomierza, http://www.ekonsument.pl/a66934_maszeruj_z_nami_i_przylacz_sie_do_kampanii_na_rzecz_praw_pracownikow_robacych_twoje_buty.html#.VddzZLLtmkq (dostęp: 2015.09.01)

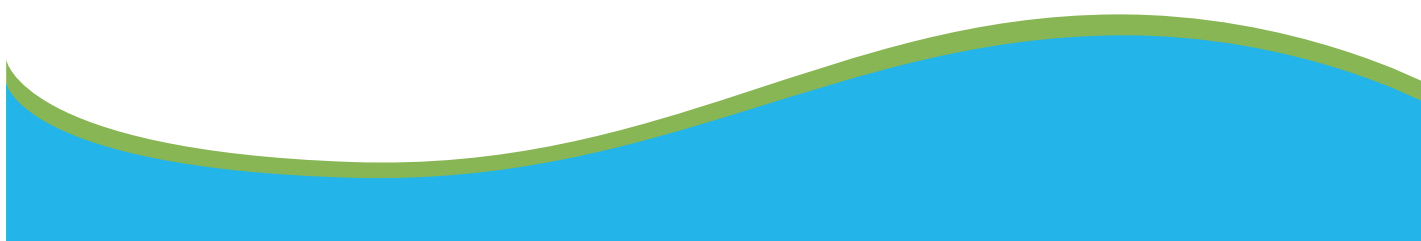
3 Rzecznictwo

- Śniadania Fair Trade w Parlamencie Europejskim – spotkania europarlamentarzystów z reprezentantami Ruchu Sprawiedliwego Handlu są okazją do wymiany poglądów na temat tego w jaki sposób Unia Europejska może wspierać w najbliższych latach bardziej sprawiedliwe relacje handlowe oraz Fair Trade, http://www.sprawiedliwyhandel.pl/web/guest/projekt-vote-4-fair-trade/-/asset_publisher/tT3C/content/fair-trade-w-parlamencie-europejskim-8-10-2014 (dostęp: 2015.09.01)

4 Edukacja

- program „Szkoła Przyjazna dla Sprawiedliwego Handlu” umożliwiający uzyskanie stosownego certyfikatu jednostkom edukacyjnym.

Informacje na temat promowania sprawiedliwego handlu w szkołach znajdziesz w poradniku dla nauczycieli stworzonym przez Fundację „Koalicja Sprawiedliwego Handlu”, <http://www.spolecznosci.fairtrade.org.pl/wp-content/uploads/2014/05/2015-poradnik-dla-nauczycieli-screen-color.pdf>. (dostęp: 2015.09.01)

Publikacja: „Uczę (się) edukacji globalnej – scenariusze lekcji i projektów edukacyjnych z zakresu edukacji globalnej. Prawa człowieka, godna praca, zrównoważony rozwój” jest dostępna na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 3.0 Polska (CC BY 3.0). Pewne prawa zastrzeżone na rzecz Fundacji Civis Polonus. Utwór powstał w ramach programu polskiej współpracy rozwojowej realizowanej za pośrednictwem MSZ RP w roku 2015. Zezwala się na dowolne wykorzystanie utworu, pod warunkiem zachowania ww. informacji, w tym informacji o stosowanej licencji, o posiadaczach praw oraz o programie polskiej współpracy rozwojowej. Treść licencji jest dostępna na stronie <http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl>.

